

ІНСТИТУТ СХОДОЗНАВСТВА ІМЕНІ А. Ю. КРИМСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
ГО «УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ КИТАЄЗНАВЦІВ»
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
ВИДАВНИЦТВО «АЗІАТИКА»
ЦЕНТР УКРАЇНСЬКО-ЄВРОПЕЙСЬКОГО
НАУКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

МАТЕРІАЛИ
ХІХ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

КИТАЙСЬКА ЦИВІЛІЗАЦІЯ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ

27 листопада 2025 р.

 ¹²⁵⁶ ¹²³³
Львів – Торунь
Liha-Pres
2025

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Співголови оргкомітету:

Антонюк Л. Л. – проректор з наукової роботи Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана, д.е.н., професор

Кіктенко В. О. – в. о. директора Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, президент ГО «Українська асоціація китаєзнавців», д. філос. н.

Члени оргкомітету:

Гальперіна Л. П. – експерт Інституту досліджень сучасного Китаю ім. Б. Курца (КНЕУ), к.е.н., професор;

Голод В. Ю. – молодший науковий співробітник відділу Сучасного Сходу Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, голова правління ГО «Українська асоціація китаєзнавців», к.е.н.;

Гончарук А. З. – головний консультант Національного інституту стратегічних досліджень; **Дроботюк О. В.** – старший науковий співробітник відділу Азіатського-Тихоокеанського регіону Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, член правління ГО «Українська асоціація китаєзнавців», к.е.н.;

Льницький Д. О. – професор кафедри міжнародної економіки КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, науковий співробітник Інституту вищої освіти КНЕУ, д.е.н., професор;

Мавріна О. С. – в.о. завідувача відділу Євразійського степу та вчений секретар Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, к.і.н., с.н.с.;

Отрошенко І. В. – провідний науковий співробітник відділу Сучасного Сходу Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, д.і.н.;

Радівілов Д. А. – завідувач відділу Сучасного Сходу та заступник директора з наукової роботи Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, к.і.н.;

Черницька Т. В. – професор кафедри міжнародної економіки КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, директор Інституту досліджень сучасного Китаю ім. Б. Курца (КНЕУ), к.е.н., доцент;

Яценко О. М. – професор кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу КНЕУ ім. Вадима Гетьмана, експерт Інституту досліджень сучасного Китаю ім. Б. Курца (КНЕУ), д.е.н., професор.

Секретар оргкомітету:

Гобова Є. В. – молодший науковий співробітник відділу Азіатського-Тихоокеанського регіону Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, виконавчий секретар ГО «Українська асоціація китаєзнавців», к.ф.н.

Інформаційна підтримка – журнал «Україна – Китай»

К 45 **Китайська цивілізація: традиції та сучасність : матеріали XIX міжнародної наукової конференції, 27 листопада 2025 р. – м. Київ. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. – 96 с.**

ISBN 978-966-397-561-0

До збірника включені матеріали виступів наукових співробітників, викладачів, аспірантів, магістрантів, студентів, які взяли участь у XIX Міжнародній науковій конференції «Китайська цивілізація: традиції та сучасність» (Київ, 27 листопада 2025 р.). Збірник містить матеріали секцій «Дослідження китайської цивілізації: історія, філософія, культура», «Китай в сучасному світі: міжнародно-політичний аспект», «Сучасна модель соціально-економічного розвитку Китаю», «Теоретичні та прикладні питання китайського мовознавства та літературознавства». Збірник призначений для всіх, хто цікавиться проблемами китаєзнавства, міжнародних відносин і регіоналістики.

УДК 008(510)(063)

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І. ДОСЛІДЖЕННЯ КИТАЙСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ: ІСТОРІЯ, ФІЛОСОФІЯ, КУЛЬТУРА

Абашнік В. О.

Тимофій Буткевич (1854–1925) про проблему зла у вченнях
Давнього Китаю..... 6

Ганус С. О.

Китаїстична спадщина М.П. Боїма в ерудитській енциклопедії
«*China illustrata*» А. Кірхера..... 10

Діденко Л. В.

Практична мудрість Китаю для західного мислення: онтологема Дао..... 15

Капранов С. В.

Насильство і ненасильство у ранній даоській філософії
(на матеріалі «Дао де цзіну»)..... 20

Козловський С. О.

Предметна складова «кецзюй» – системи державних іспитів
середньовічного Китаю епохи династії Тан (618-907 рр.)..... 21

Михайлов В. С., Неділько В. В.

Сінгапур як південний фронтір китайсько-далекосхідного
цивілізаційного світу..... 26

Сорокін А. А.

Особова справа В. І. Шинкарука у складі особового фонду вченого
в Інституті архівознавства Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського (ІА НБУВ) як джерело з історії розвитку
китаєзнавства в Українській РСР..... 32

СЕКЦІЯ ІІ. КИТАЙ В СУЧАСНОМУ СВІТІ: МІЖНАРОДНО- ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Берділа І. І.

Вплив китайської концепції «суспільства єдиного майбутнього»
на стратегічне партнерство КНР та Пакистану..... 36

Burtsev D. V.

Disaster preparedness and civil defense of Taiwan: issues and challenges..... 39

Golod V. Yu.

China’s “principled neutrality” at the united nations during the Russo-Ukrainian war 43

Єфремов Д. П.

Китай і російсько-українська війна: стратегічні оцінки в логіці відносних вииграшів..... 47

Кіктенко В. О.

Динаміка китайської наукової думки про російсько-українську війну аналіз публікацій CNKI (2014 – 11.2025) 51

Stetsiuk K. S.

Factors influencing the global communication of the corporate social responsibility image of Chinese enterprises in central and Eastern Europe..... 54

СЕКЦІЯ III. СУЧАСНА МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КИТАЮ

Chen Zhongfeng, Velychko V. V.

Zoning and institution innovation backup of Shanghai Pudong SEZ construction 61

Qi Yang, Chernytska T. V.

Transformation of the Chinese model of innovative development: institutional foundations and geopolitical implications 66

Дроботюк О. В.

Китайський науковий дискурс про Україну: бібліометричний аналіз економічної проблематики в умовах війни (2014-2025) на основі даних Scopus..... 70

Степанова О. В.

Адаптація бюджетної політики Китаю до нової гео економічної реальності 74

Чекалін І. С.

Відкладені кризи внутрішньої політики КНР: аналіз поточної ситуації..... 79

Яструбська О. В.

Економічні аспекти міжнародної співпраці університетів Китаю та чинники впливу 83

**СЕКЦІЯ ІV. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПИТАННЯ
КИТАЙСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА
ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА**

Dashchenko H. V.

Translating the ‘other’: European mediations of Du Fu’s poetry in
Ostap Lutsky’s Ukrainian modernism 86

Русакова К. О., Ліпіна В. І.

Особливості застосування *чен'юїв* в автобіографії Аделін Єн Ма
«Опале листя: правдива історія небажаної китайської доньки» 89

Savchenko M. V.

Decoding women’s script: what can nüshu graphs perception tell us
about phonological and semantic awareness in Chinese readers 91

СЕКЦІЯ І. ДОСЛІДЖЕННЯ КИТАЙСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ: ІСТОРІЯ, ФІЛОСОФІЯ, КУЛЬТУРА

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-561-0-1>

Абаши́нік В. О.

ORCID: 0000-0002-2584-5929

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії та суспільних наук
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна*

ТИМОФІЙ БУТКЕВИЧ (1854–1925) ПРО ПРОБЛЕМУ ЗЛА У ВЧЕННЯХ ДАВНЬОГО КИТАЮ

Ключові слова: філософія Давнього Китаю, зло, Тимофій Буткевич, Харківський університет.

З часів свого заснування 5(17) листопада 1804 р. Харківський університет має давні традиції сходознавчих досліджень [1]. Відтоді харківські сходознавці, філософи, богослови, історики, юристи у своїх лекціях та публікаціях також зверталися до різних аспектів та епох розвитку китайської цивілізації. Наприкінці 19-го та на початку 20-го ст. важливий внесок в ці дослідження зробив відомий харківський професор-богослов Тимофій Буткевич, який в межах своїх релігійно-філософських та богословських праць апелював до різних мислителів та традицій Давнього Китаю. Зокрема цей автор торкався проблеми зла у вченнях Давнього Китаю, про що мова піде далі, однак спочатку будуть згадані головні моменти його творчого шляху.

Тимофій Буткевич народився 21 лютого 1854 р. у родині православного священика села Велика Рогозянка біля Харкова, закінчив Харківське духовне училище (1869) та Харківську духовну семінарію (1875), потім московську духовну академію (1879), отримавши ступінь кандидата богослов'я. Після захисту монографії «Життя господа нашого Ісуса Христа» (1883) він став магістром богослов'я (1884), а в 1903 р. отримує науковий ступінь доктора богослов'я, захистивши в якості дисертації перший том своєї праці «Релігія, її сутність та походження (Огляд філософських гіпотез)» (Харків, 1902). Паралельно з науковим шляхом Тимофій Буткевич був з 1878 р. священиком Троїцької церкви у

містечку Біловодськ (тоді Харківська, зараз Луганська область), з 1880 р. священиком Покровського собору у м. Старобільськ, а в 1882 р. повернувся до Харкова, де став священиком Іоанно-Усікновенської церкви.

З 1894 р. Тимофій Буткевич займав посаду ординарного професора богослов'я Харківського університету та викладав курси богословських дисциплін для студентів всіх чотирьох факультетів, зокрема догматичне богослов'я, моральне богослов'я, порівняльне богослов'я. Деякі із цих курсів були надруковані, інші у літографованих варіантах (наприклад, за 1897 навчальний рік) розповсюджувалися серед студентів та слухачів. Його праці були присвячені самому широкому колу богословської тематики, а деякі також торкалися філософських, історичних та загальнокультурних питань. Після більшовицького перевороту 1917 р. у Харкові він був священиком різних церков, помер від запалення легень 13 лютого 1925 р.

Серед численних публікацій Тимофія Буткевича важливе місце у його творчому доробку займала монографія «Зло, його сутність та походження» (1897). Тут харківський автор критично проаналізував вказану проблематику в шести наступних главах: «I. Універсальність зла у світі; поняття про нього», «II. Вчення Божественного Одкровення про походження зла у світі», «III. Давнє церковне вчення про перворідний гріх як джерело зла у світі», «IV. Перекази народів про гріхопадіння перших людей як джерело зла у світі», «V. Вчення розуму», «VI. Висновки. Загальні заперечення проти вчення Божественного Одкровення про походження зла у світі».

Питанню зла у традиції Давнього Китаю присвячений невеликий параграф у п'ятій главі («V. Вчення розуму») згаданої монографії під назвою «Вчення давніх китайських мислителів» [2, с. 151–155]. Тут Тимофій Буткевич констатує принципову перевагу духу колективізму над індивідуалізмом у давніх китайських вченнях та наголошує: «Таким чином, хоча давнім китайцям, мабуть, не були чужими думки про внутрішній зв'язок між явищами морального порядку та життям зовнішньої природи; однак, тим не менше, вони не мали сил піднятися до поняття про моральну свободу окремих осіб. Вони приписували моральний характер лише цілому, державі, народу; натомість окремих осіб вони визнавали лише частинами цього цілого, підпорядкованими закону сліпої необхідності» [2, с. 154].

Далі, з одного боку, Тимофій Буткевич вказує на особливості пантеїзму давніх китайських мислителів та, порівнюючи їх погляди з християнською традицією, підкреслює: «Китайці, навпаки, могли визнавати лише механічну єдність буття, оскільки в основі їх розуміння світового життя лежить суто пантеїстичне уявлення. Згідно з їхнім вченням, той самий

світовий розум, який віднаходить свій найвищий прояв у людському житті, також панує і в житті природи; отже, благодіє чи руйнівні явища зовнішньої природи не є нагородою чи покаранням, посланими особистим, благим, премудрим і правосудним Богом за життя і поведінку людей, а є простим відображенням людського життя як найвищого вираження універсального розуму» [2, с. 154].

Однак, з іншого боку, будучи послідовним православним богословом, харківський професор далі уточнює свою думку та приходиться до наступного критичного висновку щодо позицій мислителів Давнього Китаю: «Проте, за самим національним характером китайців, пантеїстичний світогляд не міг був проведений ними послідовно. Як скрізь, китайці й тут зупинилися лише посередині, будучи не в змозі повністю знищити в собі віру в буття особистого Бога; а тому і вирішення питання про зло, його сутність та походження виявляється у них наполовину пантеїстичним, наполовину – моралізаторським» [2, с. 154–155].

У цьому контексті щодо тлумачення зла у різних вченнях Давнього Китаю харківський богослов також вказує: «Давні китайські мислителі (напр., Кун-цзи, Мен-цзи та ін.), залишаючись вірними розумовому складу і схильності свого народу, проповідували світогляд, взагалі кажучи, *пантеїстичний*; хоча і не суворо витриманий. На зло, що панує у світі, вони дивилися як на природне, неминуче та необхідне явище, вбачаючи його сутність лише у відсутності гармонії, визнаючи його лише проявом відносно недосконалої окремих істот і предметів та приписуючи йому значення простої, тимчасової незгоди чи дисгармонії в загальному потоці світового життя» [2, с. 151].

У своїх подальших роздумах Тимофій Буткевич ще уточнює причини виникнення зла та наголошує наступне: «Проте винуватцем зла, що панує у світі, як морального, так і фізичного, на думку представників давньої китайської мудрості, є не хто інший, як сама ж людина, це найдосконаліше відображення найдосконалішого світового розуму. Недолік розвитку, розумова неосвіченість, важкі умови й обставини її особистого життя часто змушують її діяти всупереч вимогам її власної природи, порушувати гармонію у своєму власному розумовому чи моральному житті; а це порушення, внаслідок єдності світового життя, з необхідністю відбивається й на житті природи та породжує ті явища, які ми називаємо злими» [2, с. 152].

Оскільки Тимофій Буткевич, очевидно, не володів китайською мовою, то виникає питання щодо джерел та дослідницької літератури, якими він користувався при критичному розгляді проблеми зла у вченнях Давнього Китаю. На це питання він сам дає відповідь, цитуючи ті чи інші джерела з тогочасних перекладів, але також з другого тому

німецької праці «Релігія, її сутність та її історія, на основі сучасного стану філософської та історичної науки» (Ляйпціг, 1869), який мав назву «Історія релігії» [4]. Однак харківський професор при цитуванні німецької роботи вказує лише її скорочену назву «Сутність релігії» та посилається на II том [2, с. 152]. Автором згаданої двохтомної праці [4; 5] був відомий німецький протестантський богослов Отто Пфляйдерер (1839–1908), який по чергово працював професором та ректором в університетах Єни та Берліну [3].

В якості *головного висновку* можна констатувати, що відомий харківський професор-богослов Тимофій Буткевич у своїх працях та лекціях не лише торкався важливої філософської та богословської проблеми зла у давній китайській традиції, але й знайомив своїх студентів і читачів з особливостями філософії Давнього Китаю в цілому, завдяки чому зробив певний внесок в розвиток харківського та українського сходознавства на межі 19-го та 20-го століть.

Література:

1. Абашнік В. О. Схід у працях харківського професора Бернгарда Райта (1762–1824). *XXVIII Сходознавчі читання А. Кримського: матеріали міжнародної наукової конференції, 26–27 червня 2025 р.* Київ: Львів – Торунь: Liha-Pres, 2025. С. 161–162.
2. Буткевич Т. Зло, его сущность и происхождение. Харьков: Типографія Губернского правления, 1897. XXII, 505, II с.
3. Abaschnik V. Otto Pfliederer und die deutsche Theologie in der kritischen Darstellung von Timofej Butkevič. *Journal for the History of Modern Theology / Zeitschrift für Neuere Theologieggeschichte.* 2021. №28. S. 21–48.
4. Pfliederer O. Die Religion, ihr Wesen und ihre Geschichte, auf Grund des gegenwärtigen Standes der philosophischen und der historischen Wissenschaft. Erster Band: Das Wesen der Religion (Religionsphilosophie). Leipzig: Fues's Verlag (R. Reisland), 1869. XV, 418 S.
5. Pfliederer O. Die Religion, ihr Wesen und ihre Geschichte, auf Grund des gegenwärtigen Standes der philosophischen und der historischen Wissenschaft. Zweiter Band: Die Geschichte der Religion. Leipzig: Fues's Verlag (R. Reisland), 1869. 495 S.

Ганус С. О.

ORCID: 0000-0002-4840-953X

старший викладач кафедри модерної історії України
та зарубіжних країн

Ужгородський національний університет
м. Ужгород, Україна

КИТАЇСТИЧНА СПАДЩИНА М.П. БОЇМА В ЕРУДИТСЬКІЙ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ «CHINA ILLUSTRATA» А. КІРХЕРА

Ключові слова: історія та культура Китаю, європейська синологія, Орден єзуїтів, місіонерство, ерудитський енциклопедизм, Міхал Петро Боїм, Атанасій Кірхер.

Отці-єзуїти, поширюючи християнство, не лише ретранслявали досягнення Заходу на Схід, а й забезпечували багаторівневу міжцивілізаційну комунікацію, навзаєм знайомлячи європейців з конфуціанською мудрістю, науковим знанням, етикою, виробничими та соціальними технологіями, способом життя. Це було закономірним наслідком нетривіального розуміння єзуїтами завдань їхньої духовної місії через вивчення китайської культури та писемної традиції [14, с. 53]. Місіонерство включало збирання різнобічної вірогідної інформації про країну перебування та її узагальнення у деталізованих звітах, листах, енциклопедичних трактатах. Це не лише продукт природної допитливості, а й спосіб регулярної вертикальної та горизонтальної комунікації в умовах розгортання місіонерських осередків по всьому світу. Вона регламентувалася розділом VIII орденської Конституції, котрий «Допомагає об'єднати розсіяних членів з їхньою головою та між собою» [3, р. 315-343]. Ця мережа була найбільш ефективною складовою ширшої структури католицького універсалізму, створеного Римською церквою для поширення її впливу в різних регіонах, включаючи позаєвропейські. Через різні суб'єкти та осередки впливу вона провадила апостольські та евангелізаційні стратегії, ефективність та координованість котрих зросла після їхньої централізації через заснування Конгрегації пропаганди віри в 1622 р. [11].

Справа місіонерства у Піднебесній зрушила з місця на зламі XVI-XVII ст. завдяки ініціативі провінціала Ордену А. Валіньяно та ушлявленим єзуїтам М. Руджері та М. Річчі, які почали роботу в Макао, а згодом – в Гуанчжоу (1583) та Пекіні (1601). За відсутності в Китаї

європейських дипломатичних представництв, осередки Товариства Ісуса виконували й політико-дипломатичні завдання (просування впливу, збирання та узагальнення інформації), пристосовуючись до мінливої політичної кон'юнктури й демонструючи гнучкість та ефективність. Станом на сер. XVII ст. їхні успіхи в умовах династійного переходу 1630-1670-х рр. були вражаючими. Працюючи «*Ad maiorem Dei gloriam*» («Для більшої слави Божої»), в ім'я процвітання справ Ордену і католицької церкви, єзуїти одночасно задовольняли і свої авторські амбіції. Видавці охоче друкували їхні праці, поширюючи величезний обсяг інформації про Китай найрізноманітнішого змісту. Серед сподвижників студіювання Піднебесної виділимо «польсько-рутенського» єзуїта зі Львова Міхала Петра Боїма (1614-1659) [6, р. 296]. Він залишив вагомий напрацювання з природознавства і географії, медицини, мовознавства та епіграфіки, історії та філософського знання, супроводжуючи свої публікації високоякісними власноручними ілюстраціями (докл. – в нашій статті) [1]. Відтак, накопичений масив знань про Китай, котрий заклав емпіричний базис синології, потребував узагальнення у вигляді своєрідного «цивілізаційного портрету».

За вирішення цього завдання взявся німецький єзуїт з Фульдського князівства-єпископства Атанасій Кірхер (1602-1680), вчений-полімаст, наділений винятковими обдаруваннями, феноменальною працездатністю та унікальною ерудицією. Не останню роль у цьому відіграла особиста комунікація обдарованого німецького єзуїта, котрий листувався з неосязною кількістю респондентів [10, р. 297], а також водив дружбу з абатом Н.-К. Фабрі де Пейреском – «князем» уславленої «Республіки вчених» [4, р. 26], Той використав свої зв'язки та вплив і посередництвом небожа папи Урбана VIII куріального кардинала Ф. Барберіні домогся влаштування Кірхера у Римі [5, р. 62-63]. Безпосередня близькість до керівного ядра Товариства Ісуса та Конгрегації пропаганди віри, куди сходилась інформація про діяльність провінціалів та місій по всьому світу, зробила Кірхера «фільтром інформації», поставивши у центр єзуїтської кореспондентської мережі. Його антикварні інтереси втілились у створення Кабінету старожитностей, котрий виріс у музей, названий іменем *Museo kircheriano*. Цілком компліментувала і вченим зацікавленням, і обов'язкам служби робота Кірхера у *Collegium Romanum* (попередник Папського Григоріанського у-ту) у якості професора математики і сходознавства [12, р. 98].

До упорядкування своєї китаїстичної енциклопедії Кірхер приступив під враженням успіхів амбівалентної гри єзуїтів, котрі підтримували одночасно зв'язки і з занепадаючою Мінською династією, і з Цинами, котрі поширювали владу в країні. Глава місії при маньчжурському дворі

Адам Шалль фон Белл був номінований на мандарина та очолював Імператорську обсерваторію разом з Трибуналом математики за імператора Фуліня (1644–1662) [13, s. 551-552]. М.П. Боїм був довіреною особою при останніх мінських правителях і навіть клопотав у Римі про підтримку їхньої справи, щоправда без особливих результатів. Присвятивши свою працю «*China Illustrata*» генералові Товариства Ісуса Дж. П. Оліві, Кірхер вказав на її практичне значення: «...Щоб церква не занепала, а плоди стількох років праці наших священиків не були втрачені...» [9, р. IV].

Повна ж назва цієї праці у перекладі українською «*Пам'ятники Китаю, як священні, так і мирські, і до них різнірідні видовища, як природи, так і мистецтва, і про інші достопам'ятні речі пояснює міркування*» була не тільки даниною тогочасному вченому стилю, але й задекларованим епістемологічним підходом. Суть останнього полягала в ерудитському енциклопедичному анткваріанізмі, котрий мав на меті сформувані історико-культурний портрет цивілізації з особливим прицілом на імплементацію та промоцію християнства у Піднебесній. Ф. Ся трактує авторський задум Кірхера та спосіб його реалізації як місіонерський подвиг за прикладом апостольського. Його колеги по Товариству Ісуса могли втілювати принцип *Imitatio Christi* – Слідування Христу, прямуючи проповідувати його вчення у віддалені країни, нерідко в умовах ризиків і небезпек. У той самий час Кірхер, будучи позбавленим такої можливості, здійснював уявну місію на максимумі зусиль як вчений [7, р. 397-399].

Культура виконання такого дослідження вимагала вже у ті часи зазначення використаних джерел інформації. Праці М.П. Боїма зайняли серед них важливе, а в окремих моментах чільне місце, бо сам Кірхер не приховував компілятивного характеру доробку. Одним з найзначніших досягнень львів'янина став перший переклад виявленої під час перепланування колишньої столиці імперії Тан м. Чан'ань знаменитої Несторіанської стели 781 р. Цей матеріальний релікт озброїв проповідників вагомим доказом ранньої індоктринації католицизму на Далекому Сході у VII-VIII ст. Боїм зробив вірне припущення про сирійське походження перших adeptів християнства у Китаї, котрі створили зазначений монумент [8, р. 47]. Після компліментів на його адресу [9, р. 1], Кірхер використав переклад тексту стели на латину, порівнюючи його з іншим перекладом єзуїта Й. Грюбера, а переклад із сирійсько-халдейської мови він зробив власноруч. Прикметно, що в інтерпретації пам'ятки та доведення давності християнської традиції в Китаї, боїмові авторитетні аргументи використовуються повсякчас. Хоча місія апостола Томи в Китаї заперечується як маловірогідна, разом з тим Кірхер запозичує припущення про появу християнства у III ст. н.е.,

навіяне знайденням великого залізного хреста на березі ріки у провінції Цзянсі [9, р. 8]. Узгіднено зі специфічним інтересом, він говорить і про успіхи місіонерства при дворі останніх мінських правителів, досягнутих зусиллями отця А.В. Коффлера та М.П. Боїма. Завдяки їм були навернені кілька членів сімейства та придворні імператора Чжу Юлана (1646-1662). Першим серед неофітів став головний євнух і секретар правителя Ахілес Пан, лист котрого разом з листом членів імператорської родини римському папі у перекладі та інтерпретації Боїма наведено Кірхером разом зі зворотними посланнями папи Олександра VII [9, р. 91-94].

Кірхер залучив у IV розділі своєї праці ботанічні, зоологічні та географічні матеріали Боїма. Винятково якісно виконаною працею «*Flora Sinensis, fructus floresque humillime porrigens*», виданою у 1656 р. у Відні, М.П. Боїм започаткував поширений у подальшому жанр ботанічної літератури, багато оздобленої чудовими художніми малюнками, котрі автор виконував власноруч. Щоправда, навзаєм боїмовому атласу Китаю з 18 мап, Кірхер віддав перевагу «Китайському атласу» отця М. Мартіні, адже матеріали Боїма були опубліковані паризьким картографом і видавцем Н. Сансоном у вигляді загальної карти Піднебесної лише у 1670 р. [2, с. 94].

Місіонерство та пов'язані з ним явища далеко вийшли за межі первинної постановки завдань. Сталося його переплетення з дипломатією та вченою діяльністю, що сприяло засвоєнню надбань матеріальної та духовної культури на засадах компліментарності та культурно-цивілізаційного діалогу Китаю і Європи. А динамічне формування китаїстики як нової комплексної галузі знань, зобов'язане і М. П. Боїму та його колегам-місіонерам, і А. Кірхеру, котрий створив перше енциклопедичне узагальнення «*China Illustrata*», що стало основою подальшого поступу європейської синології.

Література:

1. Ганус С.О. Михайло Петро Боїм та динамічний старт вітчизняної китаїстики у XVII столітті. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. № 1 (31). С. 1109-1123. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-1\(31\)-1109-1123](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-1(31)-1109-1123).

2. Лозинський Р. Місіонерські подорожі львівських єзуїтів в XVII – першій половині XVIII ст. та їх значення для географії. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2020. Вип. 54: С. 91-105.

3. *The Constitutions of the Society of Jesus and Their Complementary Norms: A Complete English Translation of the Official Latin Texts*. Trans. by G.E. Ganss, and ed. by J.W. Padberg. St. Louis : Institute of Jesuit Sources, 1996. 502 p.

4. Fletcher J. E. A Study of the life and works of Athanasius Kircher, «Germanus Incredibilis». Leiden: Brill, 2011. 607 p.
5. Glassie J. A. Man of Misconceptions: the life of an eccentric in an age of change. New York: Riverhead Books, 2012. 352 p.
6. Grusiecki T. Michał Boym, the *Sum Xu*, and the Reappearing Image. *Journal of early modern history*. 2019. Vol. 23. Pp. 296-324.
7. Hsia F. Athanasius Kircher's *China Illustrata* (1667). An Apologia Pro Vita Sua. *Findlen P. (Ed.) Athanasius Kircher. The Last Man Who Knew Everything*. London : Routledge, 2004. Pp. p. 383-404.
8. Keevak M. The story of a stele : China's Nestorian Monument and its reception in the West, 1625-1916. Hong Kong : Hong Kong University Press, 2008. 195 p.
9. Kircher A. *China illustrata* by Athanasius Kircher, S.J. Trans. By Dr. Ch. D. van Tuyl from the 1677 original Latin ed. Bloomington, Ind. : Indiana University Research Institute for Inner Asian Studies, 1987. IV, 228 p.
10. Malcolm N. Private and Public Knowledge. Kircher, Esotericism and the Republic of Letters. *Findlen P. (Ed.) Athanasius Kircher. The Last Man Who Knew Everything*. London : Routledge, 2004. Pp. 297-310.
11. Merluzzi M., Argurio S. Symbols of Authority: Obelisks, Hieroglyphs, and Catholic Universalism in Baroque Rome. *Religions*. 2025, Vol. 16 (3). URL: <https://doi.org/10.3390/rel16030376>.
12. Rabin Sh. J. Early Modern Jesuit Science. A Historiographical Essay. *Journal of Jesuit Studies*. 2014. Vol. 1. (1). Pp. 88-104.
13. Walravens H. Schall von Bell, Johann Adam. *Neue Deutsche Biographie. Bd. 22* Berlin: Duncker & Humblot, 2005. XVI, 816 s.
14. 何 谐。法国耶稣会士的中国研究及对中西文化交流的影响。攀枝花学院学报。2007。 № 2。 [Хе Се. Дослідження Китаю французькими єзуїтами та їхня участь у взаємодії китайської і західної культур. *Журнал Ун-ту Паньчжєсіхуа*]. 2007. № 2. С. 52-54.

Діденко Л. В.

ORCID: 0000-0003-1734-0055

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри філософії гуманітарних наук

філософського факультету

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

ПРАКТИЧНА МУДРІСТЬ КИТАЮ ДЛЯ ЗАХІДНОГО МИСЛЕННЯ: ОНТОЛОГЕМИ ДАО

Ключові слова: Китай, мудрість, Дао, людина/антропоодинаця, ситуація, невтручальне діяння, суголосся, свій шлях, яснішання, даоський спосіб мислення, західний/європейський стиль філософування, дуальне тексткування.

(Передувальна заувага) Пропонований далі текст уперше в моєму науковленні поєднує східне смисловідтворення та західне ідеєфіксування. Такий підхід покликаний не лише поліпшити сприймання-й-розуміння досліджуваного, а й допомогти розрізнити відтворення переживаної співмірності Дао та аргументований виклад ідей про нього.

(Логічна заувага) Західно-європейські текстонюанси: 1) пунктуаційний – *курсивом* наведені варіанти східного/даоського способу мислення, тоді як мовоодинаці західного/європейського стилю філософування позначені через (=...); 2) назвопередавальний – усі поняття транслітеровані за фонетичним принципом, тобто зазначені традиційною китайською та пінїнем; 3) поняттєвий – проповований далі текст сформований співмірно лексикону китайської/даоської мудрості, хоча для ліпшого розуміння нефахівцями додані мовоодинаці, типові для західного/європейського мислення й філософування.

(Пере(про)живальна заувага) У слові є межа, у тиші – шлях. Далі піде оповідь, де два ритми – Схід і Захід – спробують дихати разом. Там, де *курсив*, звучатиме м'яке мислення, що не прагне означити – воно споглядає з'являння смислу. Там, де (= ...), відлунує звичний спосіб західного мислення, який любить визначати й називати. Імена збережено так, як вони дихають у своїй мові – бо кожен звук несе слід свого коріння. Ці розмірковування народжені між двома течіями – не для злиття, а як зустріч. Вони не намагаються пояснити Дао, а лише торкаються його думкою, щоб воно яснішало тим, хто читає.

(Налаштування) *Саме тут Дао починає проявлятися й промовляти – вслухаймося у відлунюваний через мене його природний рух як співпотоковість (=Почнімо розгляд: як практична мудрість Китаю наближається до західного мислення.). Коли серце суголоснене Дао, слухання природного плину веде до простоти і його наповнює світло (=щоб через Дао схопити-й-утримати думкою онтологічну сутність світу).*

(Прямування до витоку) *Людина (=антропоодиниця), котра вирощувала в собі знання – хоча не завжди мудрість (=інтелектуально зростала) – у західній традиції пробудження розумового бачення світу (=західноєвропейському ідеосередовищі), через обставини спрямовує свій погляд до витоку життя (=зміщує свою увагу на Схід) – у давню колиску азійської культури. Спроби впорядкувати складність через окреслення смислових меж (=Категорійну абстрактність) звично вважають властивістю (=маркером) західної мудрості (європейського філософування), проте у первісній непроявленості (=періоди невизначеності) це працює не так: класичний німецький ритм раціональної впорядкованості (=орієнтир) не підтримує змінювання (=оптимального розв'язання) неприпинюваних (=виникальних) моментних положень сил-можливостей (=ситуацій помежів'я), а радше їх примножує (=поглиблює) і веде (=спрямовує) до втрати природності (=абсурду), що може бути пережите людиною як порушення гармонії та остаточне від'єднання від життєвого потоку (=результоване у непоправних для антропоодиниці наслідках екзистенційного онулення – як професійного, так само й життєвого).*

(Порушення рівноваги) *Багато циклів (=Тривалий час) моє серце не приймало (=я не розуміла) частки моментних положень сил ні від легкості для серця, ні від дії (=деякої частини ситуацій особистого та професійного характеру). Мої наміри словом усунути перешкоди у моментних положеннях сил (=розтлумачування ситуацій) лише посилювали сплутаність (=не могли отримати чіткого пояснення і просто накопичувались). Співпотоковість порушувалась (Я переставала розуміти себе). І лише завдяки (=виключно через) моєму шляху відданості розуму (=мій фахово-компетенційний базис – викладання філософії у виші) та відкритості серця до нового (=широку обізнаність) Схід покликав мене (=я вирішила шукати відповіді у давньокитайській мудрості).*

Власний шлях для людини не має чіткості – вона рухається з ледь чутною суголосністю у серці (=Інакшість, яку піднімають у трендах на перші позиції та постійно наголошують на її підтримуванні, фактично постає міфологемою, до якої тільки формують шлях, але не реалізують). У життєплині (=Як наслідок) люди (=антропоодиниці)

не встигають вчутися у (=не витримують зовнішнього тиску) моментні положення сил (=ситуацій). Їх потоки прагнуть спільноритму зі світом через усунення перешкод для плинності Дао, але часто стають нерівноважними – ніби тиша поглинає відлуння Дао (=не спроможні зрозуміти та проаналізувати більшість ситуацій, а також самих себе, оскільки «слугування ідеалу спільноти/соціосегменту/суспільства» завжди передбачає екзистенційний розрив зі своєю автентичністю).

Кожна людина (=антропоодиниця) чує свої хвилювання і стихає їх у слові, але не чує звучання власного серця й суголосність із іншими проявами Дао (=сприймає себе зсередини і часто не завжди може тверезо оцінити власні деструктивні зміщення, вперше проявлені через надмірну емоційність). Коли Захід шукає ліки для тіла (=Західні практики намагаються подолати хвороби через прояви у тілі), Схід радить слухати серце – так шлях за природою яснішатиме (=східні практики зорієнтовують антропоодиниць до розуміння своєї автентичності).

(Відновлення ритму співпотоковості) *Кожна людина (=антропоодиниця) є наступним пагоном спільного кореня багатьох родів (=постає культуровкоріненою), адже зростає (=не «десь»), як частина тих, хто зберігає давність (=а у просторі звичаїв і традицій, трансльованих старшими поколіннями родини). (=Однак) Спільний корінь багатьох родів (=рідна культура) не завжди (=іноді не спрацьовує) наповнює силою для повернення людини до рівноваги (=для автотерапіювання) – (=хоча й) але сповільнює її неприродний ритм (=пригальмовує автодеструктивність). Тоді серце шукає відлуння іншого ритму – виджереленого з інакшого кореня багатьох родів (=потрібно здійснити культуропереключення: зацікавитися культурою іншої локації), щоб крізь нього яснішав власний шлях, а течія потоку спільного кореня багатьох родів стала знову живильною (=спершу оновити зв'язок із собою, а потім відновити його з рідною – первинною – культурою).*

Людину Заходу заплутує слово, що для Сходу є тільки відлунням суголосся проявів Дао – непризвичаєне серце чує слово, а не ритми дихання крізь нього (=При ідеезануренні у Східний Світ у людини Заходу відразу виникає «утруднення лексиконів»: але не щодо мовного аспекту, а щодо смислових витлумачень мовоодиниць). Чуже швидко губиться у відлуннях – багато родів спільного кореня живлять співпотік слова та ритму дихання крізь нього (=Іноді узгодити лексикони неможливо через інакшість культуропросторів та різність традицій думкоформування). Узгоджене з природним порядком речей, або 智 zhì, заспокоює серце й рухає тіло (=У давньокитайському слововжитку тривалий час було відсутнє поняття «філософія», однак існувало поняття

智 zhì – чжи [див.: 2, с. 246–248], яким позначали «мудрість життя, що узгоджена з природним порядком речей»). *Людина – той один прояв Дао, у якому відлунюють усі інші* (=Ключовим елементом у всіх ситуаціях для антропоодиноці є вона сама).

道 Dào (=Концепт «Дао») *незліченне у своїх проявах* (=не слід витлумачувати однозначно [«Дао де цзін»: 1, 4, 6, 14, 41],) – *слово лише окреслює його природний плин* (=оскільки воно постає поліаспектним: 1) джерело усього від окремого елемента до взаємозв'язків поміж ними [«Дао де цзін»: 1, 4, 6, 21, 28, 34, 42, 51, 73]; 2) безформність [«Дао де цзін»: 14, 20, 25]; 3) рушій [«Дао де цзін»: 25]; 4) загальний природний принцип [«Дао де цзін»: 1, 4, 16, 25, 51, 64, 77, 81]; 5) основний/природний шлях [«Дао де цзін»: 23, 28, 41, 50, 52, 63, 68, 81]; 6) самовдосконалення антропоодиноці [«Дао де цзін»: 8, 12, 15, 16, 22–24, 27, 28, 30, 41, 47, 52, 54, 55, 56, 63]; 7) природний порядок поведінки антропоодиноці [«Дао де цзін»: 9, 28, 30, 45, 50, 55, 73, 76, 79]; 8) природна мудрість [«Дао де цзін»: 16, 17, 24, 27, 29, 31, 44, 46, 47, 56, 63, 64, 68, 70, 71, 74, 75, 78, 81]; 9) закон рівноваги [«Дао де цзін»: 77, 79]). Дао просто є – воно в усьому, а все пов'язане між собою. *Його прояви яснішають у спільноплині* (=Конкретизувати його можливо через онтологему, тобто взаємовпливальні концепти розуміння світу та формування реальності). *Так, 精 jīng* (=цзін – життєсутність) *завдяки 氣 qì* (=ці – життєсила) *втілюється у 神 shén* (=шень – дух), *у якому 陰陽 yīn yáng* (=їнь та ян – взаємодійні енергополярні) *зроджують 五行 wúxíng* (=у-сін – п'ятиелементний цикл змін, тобто послідовність Дерево–Вогонь–Земля–Метал–Вода) *і 人 rén* (=жень – людина), *котру запрошують у 勢 shì* (=ши – моментні силорозташування), *аби її 心 xīn* (=сінь – серце-розум) *віднайшло свій 道程 dàochéng* (=дао-чен – вимірюваний шлях), *упродовж якого через 無為 wúwéi* (=у-вей – невтручальне діяння, тобто «індивідуальне непершкодження плину Дао» або «дія-у-злагоді-з-Дао») *все природно прямуватиме до 和 hé* (=хе – суголосся, узгодженість різності, гармонія).

Для західного споглядання (=західної аналітики) *Дао перевищує межі слова* (=неможливо однозначно опонятєвити). *Кожен прояв* (=елемент) *світу є спокійною поверхнею озера* (=призмою), *крізь яку Дао проявлюване* (=показується). Воно одночасно усюди: *первинно не є зовнішнім* (=не має форми), *але є в кожному прояві* (=феномені світу). *Через людину* (=антропоодиноцію) *Дао промовляє саме себе одинадцятьма іменами* (=самопояснюване через одинадцять онтологем). Лише так Дао може *проявитися й відгукнутися у людських серцях* (=показатися й зафіксуватися антропоодиноціями в усвідомленнях).

Дао *плинне* (=у становленні), рухоме разом із усіма своїми *проявами* (=феноменами світу). Кожен *прояв Дао* (=феномен світу) має *власну природу* (=окремий цикл життя та/або існування): це *відкриття* (=максимальне розгортання) себе (=передусім для себе) у співпотоковості. Таке *співпотокове проявлення* (=начерковоокреслене розгортання) постає як *розрукування* (=спрямування) через співвідлуння енергій у *моментних положеннях сил* (=ситуаціях). Так *прояви Дао* (=феномени світу) *прямують до суголосся* (=співналаштовуються для подальшого узгодження), здійснюваного без зусиль – *за своєю природою* (=співмірно власній сутності). Для *проявів Дао* (=феноменів світу) *змінюваність* (=процес) *важливіша* (=значиміший) за *завершеність* (=результат).

Практична мудрість китайського (=концепту) Дао *невичерпна у своїх смислових проявах* (=набагато глибша й зрозуміліша через свою життєлогічність). У *ритмі* (=Завдяки) Дао *людина* (=антропоодинаця) не просто *виявляє своє є* (=конкретизує своє існування) у *життєплині інших заплутаних і незаплутаних проявів* (=нестабільному світі) через *співпотоковість* (=віднайдення шляху до себе). *Її думка, або слово, або дія, або й мовчання* (=Але й своїми діями – думкою, словом, вчинком або їх відсутністю) *оновлюють переплетення енергій у моментних положеннях сил для підтримування потоку суголосся різного* (=уможливлене перебирання реальності через оптимізоване вигинання ситуації задля збереження енергетопотокового суголосся різності).

(Упорядкування) *Співплин з Дао тут завершується, щоб продовжитись в інших яснішаннях моментних положень сил* (=Отже, завдяки онтологемам Дао – як зразку практичної мудрості культуропростору Китаю – сучасна антропоодинаця західного/європейського мисленалаштування цілком може повернутися до своєї автентичності задля розуміння себе і своєї ролі у світі).

Література:

1. Дао де цзін. Канон шляху і спроможності. Переклад зі старокитайської, коментарі та післямова Андрія Накорчевського. Київ : ArtHuss, 2020. 200 с.

2. Діденко Л. В. Філософія vs філософування: культуровкорінення мудрості. *Гілея: науковий вісник*. 2015. Вип. 95 (4). С. 244–250.

3. Lao Tzu. Tao Te Ching : The definitive edition. Translation and commentary by Jonathan Star. New York : Jeremy P. Tarcher / Penguin, 2003. 368 p.

4. Lao-Tzu. Te-Tao Ching : A new translation based on the recently discovered Ma-wang-tui texts. Translated, with an introduction and commentary, by Robert G. Henricks. New York : Ballantine Books, 1992. 320 p.

Капранов С. В.

ORCID: 0000-0003-0320-0991

кандидат філософських наук, старший науковий співробітник,

старший науковий співробітник відділу

Азіатсько-тихоокеанського регіону

Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського

Національної академії наук України

м. Київ, Україна

НАСИЛЬСТВО І НЕНАСИЛЬСТВО У РАННІЙ ДАОСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ (НА МАТЕРІАЛІ «ДАО ДЕ ЦЗІНУ»)

Ключові слова: насильство, ненасильство, даосизм, китайська філософія, «Дао де цзін».

Глобальні виклики сучасності вимагають уваги до проблеми насильства і пошуку шляхів відмови від нього. Особливо актуальною сьогодні є ця проблема для нашої країни. У зв'язку з цим важливо звернутися до досвіду людства, зокрема, до осмислення цієї проблеми у філософських традиціях різних культур. З цього погляду цікавий матеріал можна знайти у китайській класичній філософії.

Як відомо, вона склалася у період Чуньцю – Чжаньго (VIII – III ст. до н.е.), коли Китай був охоплений міжусобними війнами, що обумовило важливість для тогочасних мислителів теми насильства і ненасильства. Серед них особливо глибокою і багатоплановою трактовкою цієї проблематики вирізняються представники даоської школи. У даоській думці проблема насильства і відмови від нього поставлена у кількох аспектах. По-перше, це ставлення до війни, як найбільш жорстокої форми насильства. По-друге, це питання про припустимість і доцільність застосування насильства у державному управлінні. По-третє, це насильство людини над природою. Нарешті, варто виділити ідею ненасильства людини щодо самої себе, щодо власної природи. У зв'язку з цим важливими є даоські концепції увей і цзижань. У нашій доповіді ми звертаємося до найважливішої філософської пам'ятки раннього даосизму – «Дао де цзін». Цей твір справив величезний вплив на розвиток не лише філософської думки Китаю та інших країн Східної Азії, а й загалом на культуру цього регіону; він також привернув увагу багатьох західних інтелектуалів. Ми розглянемо, яким чином зазначені аспекти насильства трактуються у «Дао де цзіні».

Козловський С. О.

ORCID: 0000-0002-4590-2433

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри історії середніх віків та візантиністики

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, Україна

ПРЕДМЕТНА СКЛАДОВА «КЕЦЗЮЙ» – СИСТЕМИ ДЕРЖАВНИХ ІСПИТІВ СЕРЕДНЬОВІЧНОГО КИТАЮ ЕПОХИ ДИНАСТІЇ ТАН (618-907 РР.)

Ключові слова: Китай, Середньовіччя, династія Тан, кецзюй, палацові іспити, чиновництво, управління, трактати, меритократія.

Кецзюй (科舉, «кējǔ») – комплекс державних конкурсних іспитів на здобуття ступенів у середньовічному Китаї, що давали право на здобуття керівних посад в адміністративному апараті та війську. Ідеї конфуціанства, а саме ідея «влада – достойним», стали ідеологічною основою запровадження системи Державних іспитів імператорського Китаю. Система «кецзюй» давала можливість будь-кому скласти іспити на посаду державного службовця, отримати повагу та статки для всієї сім'ї. На отримання першого та другого ступенів іспити проводились у провінційних центрах, а щоб отримати вищі ступені, кандидату потрібно було вирушати до столиці. Тематика системи державних іспитів «кецзюй» епохи династії Тан є широко представлена як у іноземній, так і у вітчизняній історіографії [1-6, 8-10], проте ряд питань їх функціонування все ж залишилися поза увагою дослідників, зокрема – предметна складова. Детально аналізуючи «Нову історію династії Тан» можна стверджувати, що існувало два види державних іспитів в епоху династії Тан – регулярні (проводились щорічно) та спеціальні (проводились за імператорським указом). Спеціальні іспити охоплювали широкий спектр знань, але також могли носити досить незвичні назви: іспит на «велику ерудицію та чудову композицію», іспит на «глибоке знання стародавніх книг і великі таланти в мистецтві викладання», іспит на «чудове розуміння мистецтва правління» та багато інших [14, р. 13]. Особа, яка складала імперські іспити повинна була пройти іспити також й у відомстві персоналу. Наприклад Хань Юй чотири рази здавав імперські іспити, однак тричі провалював іспити в міністерстві персоналу і майже 10 років не отримував посад [16, 頁103]. У відомстві (міністерстві)

персоналу звертали увагу на фізичні дані кандидата (тілобудова, відсутність вад), мову (вимова, чіткість), каліграфію та мислення, велика увага приділялась адміністративним здібностям осіб. У історичній літературі можна зустріти термін «чжи ке» (кит. 叫制科), який означав нерегулярні та тимчасові іспити, які особисто проводив імператор. Під час правління Юаньхе (元和, 806–820 рр.) усний іспит (kǒu) було замінено на письмовий у режимі: запитання – відповіді (mǒu 墨義).

Відразу слід зауважити, що для успішної здачі іспиту слід було добре знати класичні конфуціанські трактати, а також вміти творчо (з дотриманням відповідної обов'язкової форми та в рамках конфуціанських ідеалів) інтерпретувати сюжети з історії, абстрактно міркувати на теми філософських трактатів і володіти літературним смаком, вміти складати поетичні твори. Кандидати повинні були або складати вірші у прозі, або давати відповіді на запитання «про поточні справи». Наприклад, кандидатам у 766 р. на іспитах запитували про причини десятикратного зростання цін на зерно та шовк. Існував також «іспит указу» (кит. 制科), коли кандидати повинні були описати політичний стан в країні [13, р. 7]. Однак слід пам'ятати, що при складанні цього іспиту кандидати в жодному разі не повинні були критикувати імператора та членів його родини, інакше втрачали можливість кар'єрного росту назавжди. Особи, які отримували на іспитах найкращі результати, отримували не лише певний ступінь, а й право складати іспити на вищий рівень.

На різних іспитах претенденти здавали різні предмети. Наприклад, на провінційних іспитах спочатку було сім предметів – іспит на ідеальний талант, іспит на класику, іспит на видатного літератора, іспит на досвідченого літератора, іспит з права, іспит з каліграфії та іспит з математики. Іспит на бездоганий талант незабаром був скасований, тоді як іспит на досвідченого літератора з часом став головним предметом, який користувався найвищим престижем. Відповідно, такий іспит користувався великою популярністю. Наприклад у 752 р. з тисячі кандидатів іспит з класики успішно здавали десятки осіб, тоді як іспит на літератора – лише одна – дві особи. Як приклад у 800 р. 27-річний Бай Цзюй-ї (白居易) отримав ступінь видатного літератора. Головним екзаменатором був Гу Куан (顾况), а проектна робота, яка часто цитувалась згодом, розпочиналась наступними рядками: «Трава на рівнині стелиться все вище й вище; / Рік за роком вона в'яне і росте» [出自唐代白居易的, 赋得古原草送别].

Дослідник Сю Мань Кен зазначає, що для навчальної програми вищої освіти «Шість мистецтв» (六艺) проводилися іспити з ритуалів (礼),

музики (乐), стрільби з лука (射), кермування колісницею (御), історії (书) та арифметики (数) [14, р. 4]. Спочатку арифметика була тісно пов'язана з нумерологією та астрологією. Дисципліну, яку ми сьогодні трактуємо як математику, називали «зовнішньою арифметикою» (外算). Незважаючи на те, що математика була зарахована до предметів іспитів, як дисципліна вона була оцінена низько. Наприклад, знавець математики отримував посади найнижчих рангів, а помічники вчителя не мали рангів взагалі, в той же час знавець класиків міг претендувати на високі ранги та престижні посади. Варто зауважити, що й сам іспит з математики кандидати проходили за полегшеною програмою «А» та поглибленою «Б» [17, 頁22]. У першому випадку кандидати повинні були вирішити оригінальне завдання, пояснити обчислення, побудувати алгоритм та пояснити його структуру. У другому – знайти відповідні числа для побудови алгоритму, вивчати літературу для своєї групи а також книги з математики для групи «А». Також під час математичного іспиту кандидати повинні були заповнити пропуск «те ду» (帖读) – відгадати три прикриті цифри у рядку цифр. Слід зауважити, що на думку багатьох дослідників, епоха Тан в Китаї стала справжньою катастрофою для розвитку математики – вивчення цієї дисципліни обмежувалося запам'ятовуванням і відсутністю логічного мислення [17, 頁8].

Іспити для військових, які були запроваджені у 702 р., значно відрізнялись від іспитів для цивільних осіб, оскільки для військових велике значення мали фізичні вправи – стрільба з лука перебуваючи на коні та у пішому строю, бойові мистецтва (з різними видами холодної зброї), підйом ваги тощо. Екзаменатори вивчали також тілобудову кандидата. Кандидати повинні були знати «Мистецтво війни Майстра Суня», «Мистецтво війни Майстра Сунь Біня», «Книгу Майстра Вей Ляо» та інші твори військового мистецтва [7, р. 78]. Загалом, у цьому контексті варто зазначити, що кар'єра військовослужбовців у середньовічному Китаї, вважалася менш престижною, ніж кар'єра цивільного чиновника [12, р. 177].

З роками система іспитів змінювалась – вносилися нові випробування та коментовані тексти. У 759 р. в Китаї був проведений перший відкритий екзамен, де головним екзаменатором виступав Лі Куї (李揆), а кандидати могли консультуватись з вченими, які були присутніми на іспиті. У 742 р. головний екзаменатор Вей Чжи (韦陟) зазначив, що результати іспиту можуть не відображати справжній потенціал кандидатів, дозволив розглядати попередні есе кандидата, в якості портфоліо [14, р. 15]. У 681 р. головний екзаменатор Лю Силі (刘思立) запропонував запровадити практику тестування, аби

кандидати не завчали відповіді на питання, не читаючи власне самих текстів [14, р. 17].

Таким чином, система державних екзаменів забезпечувала розвиток централізованого адміністративного апарату, послаблюючи вплив аристократичних кланів на місцях з одного боку, а з іншого – забезпечувала соціальну мобільність всередині тогочасного суспільства – т.зв. «соціальні ліфти». Встановлено, що в пізній період династії Тан більше половини вищих чиновників були вихідцями із пересічних родин і отримали посади саме через іспити. Завдяки системі іспитів відбувалась циркуляція кадрів, забезпечувався зв'язок імператорського двору з місцевими елітами. Система іспитів сприяла уніфікації національної самосвідомості – чиновники були носіями однієї мови, були представниками єдиної системи. Система державних іспитів династії Тан дозволила перезавантажити державний апарат, у якому почали домінувати особи, які довели свою відданість імператору. Для успішної здачі екзамену слід було добре знати твори древніх, насамперед класичні конфуціанські канони, а також вміти творчо інтерпретувати сюжети з історії, абстрактно міркувати на теми філософських трактатів і володіти літературним смаком, вміти складати вірші. Іспити для військових чиновників значно відрізнялись від іспитів для цивільних осіб, оскільки для військових велике значення мали фізичні вправи – стрільба з лука перебуваючи на коні та у пішому строю, бойові мистецтва (з різними видами холодної зброї), підйом ваги тощо. Військові чиновники здавали окремі іспити на знання класичних військових трактатів та стратегій ведення війни.

Література:

1. Козловський, С.О. Гендерні відносини у традиційній китайській сім'ї чиновника епохи династії Тан (618–907 рр.). *IX наукова конференція “Китайська цивілізація: традиції та сучасність. 中華文明：傳統與現代”*. Київ: Українська асоціація китаснавців, Інститут сходознавства ім. А. Кримського НАН України. 2015. [Onlin e] Доступно: http://nlgist.on.ua/kr/ukr_of_2015.html (Дата звернення 01.10.2025).
2. Козловський С. Чиновництво середньовічного Китаю епохи династії Тан (618-907): підготовка кадрів, система відбору, державні школи та палацові іспити. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*. Ужгород, 2025. Вип. 53. С. 84–94. [https://doi.org/10.24144/2523-4498.2\(53\).2025.341519](https://doi.org/10.24144/2523-4498.2(53).2025.341519)
3. Козловський, С.О. Чиновницький апарат середньовічного Китаю епохи династії Тан (618–907 рр.): формування та кількісний склад. *XXII сходознавчі читання ім. А. Кримського. Тези доповідей*

міжнародної наукової конференції. До 100-річчя Національної академії наук України, Київ: Інститут сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАН України, 2018. С. 27–29.

4. Козловський, С. О. Система шкіл та державних екзаменів у середньовічному Китаї епохи династії Тан. *Китаєзнавчі дослідження*. (1-2). 2021. С.5–10. [Online]. Доступно: <https://chinese-studies.com.ua/index.php/journal/article/view/161> (Дата звернення 01.10.2025).

5. Козловський, С.О. Сюань 選 («відбірні іспити») у системі атестацій чиновницького апарату середньовічного Китаю епохи династії Тан (618–907 рр.). *XXV Сходознавчі читання А. Кримського: Матеріали міжнародної наукової конференції*, 10 листопада 2022 р., Київ: Львів – Торунь: Liha-Pres, 2022. С. 25–28.

6. Козловський, С.О. Присвоєння вчених ступенів у Середньовічному Китаї епохи династії Тан (618–907). *Китайська цивілізація: традиції та сучасність: матеріали XVII міжнародної наукової конференції*, 14 грудня 2023 р. Liha-Pres, м. Київ–Львів–Торунь, 2023. С. 57–62.

7. Cheng, Y. *Main Points of Chinese Culture*, Beijing: Foreign Language Press. 1998. 84 p.

8. Elman, B. *A cultural history of civil examinations in late imperial China*, Berkeley: University of California Press, Great Barrington, 2000. 847 p.

9. Elman, B. Civil Service Examinations (Keju), *Berkshire Encyclopedia of China*. Berkshire Great Barrington, MA, 2009. p. 405–410.

10. Fangqi Wen, Erik H. Wang, Michael Houtd. Social mobility in the Tang Dynasty as the Imperial Examination rose and aristocratic family pedigree declined, 618–907 CE. *PNAS*, Vol. 121 No.4. 2024. p.1-8. DOI: <https://doi.org/10.1073/pnas.2305564121> 3

11. He Gan. Chinese Education Tradition The Imperial Examination System In Feudal China. *IBT Journal of Business Studies (JBS)*. Ilma University, Faculty of Management Science, vol. 4(2). 2008. p.115–133. DOI: <https://doi.org/10.46745/ilma.ibtjbs.2008.42.5>

12. Kozlovskiy S.O. The army and military officials of China in the Tang dynasty era (618–907). *Trends and directions of development of scientific approaches and prospects of integration of Internet technologies into society. Abstracts of VI International Scientific and Practical Conference*. Stockholm, Sweden. 2021. p. 176–180.

13. McMullen, D. The Chinese Examination System in Dynastic China: Did it Select the Brightest and Best? *Sunway Academic Journal*. 8. 2022. p. 1–11. [Online]. Доступно: <https://core.ac.uk/download/pdf/148366621.pdf> (Дата звернення 3.10.2025).

14. Siu Man Keung. Official Curriculum in Mathematics in Ancient China: How did Candidates Study for the Examination? How Chinese Learn Mathematics. *World Scientific*. 2011. p. 197-208.

15. 戴均良. 《中國城市發展史》。黑龍江人民出版社（哈爾濱）。1992. 484頁

16. 刘海峰. 唐代的教育与选举制度. 頁97–110 [Online]. Доступно: <https://core.ac.uk/download/pdf/41359652.pdf> (Дата звернення 02.10.2025).

17. 余俊傑. 唐代科舉制度與數學 . 中華科技史學會學刊第. 2018. 23 期

18. 《冊府元龜》卷165續葉5. [Online]. Доступно: <https://ctext.org/wiki.pl?if=gb&chapter=992427> (Дата звернення 07.10.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-561-0-6>

Михайлов В. С.

ORCID: 0000-0002-3916-9722

*доктор економічних наук, кандидат філософських наук, професор,
завідувач кафедри теоретичних дисциплін
Коледж хореографічного мистецтва
«Київська муніципальна академія танцю імені Серґа Лифаря»
м. Київ, Україна*

Неділько В. В.

ORCID: 0009-0009-3674-8129

*старший викладач кафедри теоретичних дисциплін,
викладач-методист
Коледж хореографічного мистецтва
«Київська муніципальна академія танцю імені Серґа Лифаря»
м. Київ, Україна*

**СІНГАПУР ЯК ПІВДЕННИЙ ФРОНТИР
КИТАЙСЬКО-ДАЛЕКОСХІДНОГО ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО СВІТУ**

Ключові слова: Сінгапур, Китайсько-Далекосхідний цивілізаційний світ, китайська діаспора, меритократія, соціальний розвиток.

Ми погоджуємось із думкою українського історика та філософа Ю.В. Павленка про існування так званого Китайсько-Далекосхідного

цивілізаційного світу, до складу якого цей дослідник серед іншого включає населений здебільшого китайцями Сінгапур. При цьому системоутворюючою ознакою усього Китайсько-Далекосхідного цивілізаційного світу можна вважати традиції конфуціанства, які налічують 2500 років [1, с. 14, 53].

Зокрема, конфуціанці та сучасні «постконфуціанці» наполягають на визнанні за найвищу цінність не егалітаризм, рівність, а ієрархію, підпорядкування молодших старшим, відносини типу «патрон-клієнт», орієнтація на колективістські, традиційні, в першу чергу, сімейні цінності, високий авторитет освіти, вчителя, мислителя, педагога тощо та ін. [2]. Ці суспільні особливості, на наше переконання, сприяють у сучасних умовах становленню політичної меритократії у кранах, що відносяться до Китайсько-Далекосхідного цивілізаційного світу. Цьому посприяла давньокитайська система відбору на державну службу шляхом так званих «конфуціанських іспитів», що базувалася на знаннях та здатності застосовувати на практиці класичні тексти. Ця система надавала можливість здібним людям з будь-якого соціального прошарку отримати посаду на державній службі незалежно від їх походження. За багато століть така система закарбувалася в пам'яті етнічних китайців.

Значимо, що письмові свідчення про ранню історію Сінгапуру є уривчастими, а назви, що використовуються для позначення країни, різноманітні. У третьому столітті н.е. в китайських джерелах Сінгапур згадується як Пу-луо-чунг, або «острів на кінці півострова». Мандрівник з Китаю Ван Даюань, який прибув близько 1330 року, назвав головне поселення Панкур і повідомив, що тут вже жили китайці.

Коли на ці землі прийшли європейці (16 ст.), португальці та іспанці безуспішно спробували повернути місцеве населення в католицизм, а англійці та голландці вирішили заробляти на торгівлі спеціями. Але до початку XIX століття Сінгапур залишався невеликим рибальським селом під контролем Джохорського султанату, малайського царства на півострові по той бік протоки. У новітні часи британці, які розширювали своє панування в Індії і чия торгівля з Китаєм у другій половині 18 століття зростала, побачили потребу в порту в цьому регіоні, щоб переобладнати, оживити і захистити свій торговий флот, а також запобігти будь-якому просуванню конкуруючих голландців в Ост-Індії. В результаті вони заснували торгові пости в Пенанг (1786) і Сінгапурі (1819), а також відвоювали у голландців Малакку (1795) [3].

До 1860 року населення зросло до 80792 осіб. Китайці становили 61,9%, малайці та індійці – 13,5% і 16,05% відповідно, а інші, включно з європейцями, – 8,5%. Відносно мирне життя Сінгапуру закінчилося, коли 8 грудня 1941 року японська авіація вперше бомбардувала місто. Сінгапур будувався британцями перш за все як «морська фортеця» і,

майже не був захищеним із суходолу. Сінгапур потрапив до рук японців 15 лютого 1942 року. Японці були виснажені в боях та у довгому просуванні крізь джунглі. Їх було близько 30 тисяч. Багато з них пересувалось на велосипедах. Натомість в результаті капітуляції Сінгапуру в японський полон потрапило понад 80 тисяч солдатів і офіцерів військ Британської Співдружності. Це була найбільша капітуляція британських військ в історії, предтеча краху Британської імперії загалом та одна із найбільших особистих поразок В. Черчілля.

Британські війська повернулися лише у вересні 1945 року, і Сінгапур перейшов під управління британської військової адміністрації. Коли у березні 1946 року період військової адміністрації закінчився, 1 квітня 1946 року Сінгапур знов став колонією Британської корони. Пенанг і Малакка у 1946 році увійшли в склад Малайського Союзу, а пізніше, у 1948 році, до Малайської Федерації (зараз Малайзія).

У післявоєнний час, який багато істориків визначають як найтяжчий для Сінгапуру, виникали все нові виклики. Разом із ними з'явилася і людина здатна протистояти їм. Тоді 30-річний юрист, Лі Куан Ю, рішуче налаштований на відновлення, створив власну партію – Партія народної дії (Peoples Actions Party, PAP) і виграв загальні вибори 1959 року. І невдовзі став першим прем'єр-міністром вже незалежного Сінгапуру [4]. До речі, всі наступні прем'єр-міністри країни включно із діючим зараз Лоуренсом Вонг Сьон Цаєм були здебільшого етнічними китайцями. Сінгапур відокремився від решти Малайзії 9 серпня 1965 року і став незалежною державою. Він був прийнятий до ООН 21 вересня 1965 року і став членом Співдружності Націй 15 жовтня 1965 року [3].

В наші часи за даними кількох досліджень, Сінгапур належить до найбільш конкурентоспроможних країн світу. Починаючи з 2011 року він стабільно посідає друге місце в Індексі глобальної конкурентоспроможності після Швейцарії. Кішор Махбубані, який був на той час деканом Школи державного управління імені Лі Куан Ю, пояснював винятковий успіх Сінгапуру впродовж перших п'ятдесяти років його існування трьома чинниками – меритократія, прагматизм і чесність [5, с. 15]. Англійське юридичне право є основою правової системи Сінгапуру завдяки британському колоніальному минулому країни.

Як зазначав Деніел Белл [6, с. 11, 39, 42], дебати навколо політичної меритократії точились в маленькому місті-державі Сінгапурі. Починаючи з 1960-х років, лідери цієї країни обстоювали інституалізацію механізмів, спрямованих на вибір лідерів, які найкраще підходили для керівництва, і для цього готові були навіть готові накласти обмеження на демократичний процес. Ситуація в Сінгапурі за

останні роки дещо поліпшилася (з демократичного погляду), однак вибори все ще далекі від вільних і справедливих. Тож не дивно, що одна і та сама партія – Партія народної дії править Сінгапуром від початку незалежності в 1965 році. Меритократія послужила потужним ідеологічним ресурсом для збереження гегемонії верхівки PAP, особливо протягом десятиліть виживання нації та стрімкого розвитку. Такий підхід чудово перегукується з конфуціанськими ідеалами китайської громади Сінгапуру, яка чисельно складає приблизно три чверті населення цього міста-держави. Натомість, з точки зору уявлень про сучасну демократію західного типу, в Сінгапурі діє так звана «лагідна диктатура».

Низка достатньо мудрих рішень, запроваджених після набуття незалежності, пояснює, за Махбубані, внутрішні переваги країни. Сінгапур – багатонаціональна держава (74,3 % китайців, 13,3 % малайців, 9,2 % індійців і 3,3 % представників інших національностей). Єдина мала постколоніальна багатонаціональна держава, у якій не було серйозних етнічних сутічок, – це Сінгапур. Рівне ставлення до всіх етнічних груп та їхніх мов забезпечило етнічну гармонію. Сінгапур ментально близький до чотирьох основних культурних течій Азії: китайської, індійської, ісламської та західної. Тож той, хто шукає нове перехрестя Сходу і Заходу, не знайде ліпшого місця для життя, ніж Сінгапур [5, с. 17. 20].

Сінгапур підтримує дипломатичні відносини з 189 країнами світу, хоча в багатьох із них немає його посольств. Є членом ООН, Британської Співдружності, АСЕАН і Руху неприєднання. Сінгапур має добрі стосунки з колишньою метрополією – Великою Британією, з якою уклав п'ять оборонних договорів (також із Малайзією, Австралією та Новою Зеландією). Добрі відносини підтримуються і зі Сполученими Штатами Америки: США розглядаються як стабілізуюча сила на протигагу регіональним державам.

Сінгапур є прихильником концепції південно-східно-азійського регіоналізму і відіграє активну роль в АСЕАН як засновник цієї організації. Є членом форуму Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС), Секретаріат якого знаходиться в Сінгапурі. Зазначимо, що на планеті нема іншого настільки ж розмаїтого регіону, як Південно-Східна Азія. З 620 мільйонів мешканців 240 мільйонів є мусульманами, 130 – християнами, 140 – буддистами (разом хінаяна та махаяна). Крім того, у цьому регіоні живуть даоси, конфуціанці та інші, писав К. Махбубані ще у 2015 році.

На глобальному рівні центр тяжіння економіки змістився в напрямку Сінгапуру. У 1965 році, коли Сінгапур народився, про «азійське століття» не говорив ніхто. У 2015 році стало очевидно, що на зміну

американському століттю вже невдовзі прийде азійське [5, с. 18, 19]. Тут варто зауважити, що Суверенний інвестиційний фонд Сінгапуру (GIC, Government of Singapore Investment Corporation), який керує резервами країни, 24 липня 2025 року продемонстрував свою нову аналітичну платформу на базі штучного інтелекту (ШІ), повідомляє Bloomberg. Фонд управляє активами на суму 847 млрд. долл.

Як писав відомий український соціолог П. Кутуєв, трактат одного із найзначніших представників світ-системної концепції А. Г. Франка 1998 року «ПереОРИЕНТація» («ReORIENT: Global Economy in the Asian Age») містить тезу про Схід, зокрема Китай, як колишній гегемон світової економіки впродовж тривалого часу і зонайменше до XIX сторіччя. Захід програвав Сходу економічне змагання, і лише застосування західними державами позаекономічних військових важелів уможливило підпорядкування східних економік західним країнам [7]. Відповідно А.Г. Франку, мова має йти лише про одну світ-систему, яка виникла не менше 5000 років тому, а згодом через численні цикли експансії та консолідації охопила собою увесь світ. У ході еволюції світ-системи її центр неодноразово переміщувався. До свого переміщення у 19 столітті спочатку до Європи, а потім до Північної Америки цей центр багато століть знаходився у Китаї. У зв'язку із цим піднесення Китаю, яке спостерігається останнім часом, Франк інтерпретує як початок повернення центру світ-системи у її «природне» місце після короточасної європейсько-північноамериканської «інтерлюдії» [2]. У цивілізаційному вимірі чільне місце такої «ПереОРИЕНТації» посідає переважно населений китайцями Сінгапур як своєрідний південний фронтір Китайсько-Далекосхідного цивілізаційного світу. Варто сказати, що китайська діаспора історично присутня у таких сусідніх країнах, як Малайзія, Таїланд, Індонезія, Філіппіни та ін. Проте лише у Сінгапурі вона відіграє таку значну системоутворюючу та державотворчу роль.

Зауважимо, що взаємодія, взаємообумовленість та суміщення оптики світ-системного та цивілізаційних підходів є предметом окремого міждисциплінарного дослідження в контексті взаємовідносин центрів та периферії крізь призму бачення світової історії та світової економіки.

Натомість, Сінгапуру, як південному фронтіру Китайсько-Далекосхідного цивілізаційного світу, на нашу думку, притаманні наступні ключові характеристики:

- південний символічний форпост у межах усього Китайсько-Далекосхідного цивілізаційного світу;
- країна, яка інституційно здебільшого сформувалась під впливом і безпосередньої участі представників китайської діаспори (хуацяо), які значною мірою впливали на її «державотворчу траєкторію»;

- водночас є достатньо успішним прикладом гармонійного міжнаціонального та міжконфесійного розвитку;
- місто-держава, що контролює один із найважливіших світових морських торговельних шляхів через Малаккську протоку;
- є своєрідним перехрестям цивілізаційних «векторів розвитку» Сходу та Заходу у широкому розумінні цього феномену;
- високорозвинене місто-держава, важливий торговий, фінансовий та технологічний центр світу, ключова точка в Азії для підтримки балансу сил між країнами Заходу, насамперед, США та Китаєм;
- є провідником концепції південно-східно-азійського регіоналізму і відіграє активну роль в АСЕАН як засновник цієї міжнародної організації;
- є активним членом міжнародного форуму Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС), яке позиціонує себе як форум економік Тихоокеанського узбережжя тощо.

Сінгапур також, на наш погляд, є центральною зв'язуючою ланкою в рамках усього геополітичного простору «Індо-Тихоокеанський регіон». згідно до поглядів відомого німецького геополітика К. Гаусхофера, який ще у 1920-ті роки опублікував працю під сакраментальною назвою «Індо-Тихоокеанський простір».

Література:

1. Цивилизационная структура современного мира. / Цивилизация Востока в условиях глобализации. Книга 2. Китайско-дальневосточный цивилизационный мир и африканская цивилизационная сущность. Глобальные трансформации и уроки для Украины [под. ред. Ю. М. Пахомова и Ю. В. Павленко; ИМЭМО НАН Украины]. К.: «Наукова думка»; проект «Наукова книга», 2008. 640 с.
2. Михайлов В. С. Сучасні підходи щодо дослідження китайсько-далекосхідного цивілізаційного світу / В. С. Михайлов // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. 2012. № 1. С. 87-93.
3. <https://web.archive.org/web/20070323095958/http://inic.utexas.edu/asnic/countries/singapore/Singapore-History.html>
4. <https://transparentcities.in.ua/news/sinhapur-shliakh-vid-ruinuvannia-do-uspikhu>
5. Махбубані Кішор. Чи виживе Сінгапур? Як місто-держава готується до нових викликів / пер. з англ. Анна Марховська. К.: Наш Формат, 2021. 272 с.

6. Белл Д. Китайська модель. Політична меритократія та межі демократії / Деніел Белл; перекл. з англ. Олександр Дем'янчук. К.: Наш формат, 2017. 312 с.

7. Кутуєв П. В. Андре Гундер Франк: від теорії залежності до теорії світової системи / П. В. Кутуєв // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. 2019. № 3 (43). С. 8-14.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-561-0-7>

Сорокін А. А.

ORCID: 0000-0002-3008-3711

доктор філософії (історія та археологія),

незалежний дослідник

м. Київ, Україна

**ОСОБОВА СПРАВА В. І. ШИНКАРУКА У СКЛАДІ ОСОБОВОГО
ФОНДУ ВЧЕНОГО В ІНСТИТУТІ АРХІВОЗНАВСТВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО (ІА НБУВ) ЯК ДЖЕРЕЛО
З ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ КИТАЄЗНАВСТВА В УКРАЇНСЬКІЙ РСР**

Ключові слова: В. І. Шинкарук, особова справа, список наукових праць.

В. І. Шинкарук – визначний український радянський філософ та дослідник філософії [6, с. 624; 7], що до 1968 р. провадив науково-педагогічну діяльність у Київському державному університеті імені Т.Г. Шевченка (надалі – КДУ імені Т. Г. Шевченка) і опісля протягом тривалого часу був незмінним директором Інституту філософії в структурі Академії наук Української РСР (надалі – АН УРСР) [6, с. 624–625; 7].

З огляду на перебування наукових інтересів В. І. Шинкарука переважно у площині європейської філософії дослідники його біографії зосереджувалися переважно на його внеску в дослідження відповідного філософського спадку [4; 5; 6; 7]. Поза їхнім колом уваги опинилася роль В. І. Шинкарука у вивченні китайської філософії, яка за єдиної згадки Н. Кліваденко про переклад праць вченого китайською мовою [4, с. 35] потребує висвітлення у контексті розвитку українського радянського китаєзнавства [3, с. 107].

Мета доповіді – розкрити значення документів особової справи вченого в його особовому фонді, що зберігається в Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (надалі – ІА НБУВ) [1; 6, с. 624–625; 7], для вивчення особливостей розвитку китаєзнавства в Українській РСР [3, с. 150–169].

Китаєзнавчий аспект творчості В. І. Шинкарука безпосередньо представлений у досліджуваній справі переліками його наукових праць.

Перший серед них було складено не раніше 1968 р. [1, арк. 15–18]. Вже на його початку в рубриці «Історія домарксистської філософії» у другій за порядком спадання позиції наведено роботу «Розвиток філософської думки в Стародавньому Китаї», виданої 1958 р. у співавторстві з В. С. Дмитриченком [1, арк. 15; 2, с. 39; 3, с. 167]. Її вказано у списку як випущену видавництвом Київського державного університету (КДУ) імені Т. Г. Шевченка друковану працю обсягом 3,5 авторських друкованих аркушів без точного визначення її жанру [1, арк. 15] як монографії [3, с. 157]. Окрім того, в десятій позиції вказано довідкову статтю В. І. Шинкарука «Китай /філософія/» обсягом 0,1 друкований авторський аркуш для т. 6 першого видання Української Радянської Енциклопедії (УРЕ) без точного визначення року публікації тому [1, арк. 15; 2, с. 40].

Вже в наступному не ранішому за 1969 р. переліку наукових праць без рубрикації [1, арк. 41–45] вказані китаєзнавчі роботи В. І. Шинкарука згадуються, проте зміщуються нижче: «Розвиток філософської думки в Стародавньому Китаї» – на 39-ту позицію [1, арк. 43; 2, с. 39; 3, с. 167], а енциклопедична стаття «Китай /філософія/» – на 47-му [1, арк. 44; 2, с. 40].

Втім, у тотожному за часом складання та видом списку [1, арк. 46–49] згадані праці знову згадуються відповідно 2-ю та 10-ю [1, арк. 46].

У переліку наукових праць В. І. Шинкарука без рубрикації, складеному не раніше 1973 р. у точній хронологічній послідовності із завірненням ученим секретарем Інституту філософії АН УРСР [1, арк. 69–76], спільну працю В. І. Шинкарука та В. С. Дмитриченка було згадано у 3-й позиції [1, арк. 69], а самостійну енциклопедичну статтю першого – у 15-й зі згадкою її видання у 6-му томі УРЕ в 1961 р. [1, арк. 70].

Загальний контекст залучених списків наукових праць В. І. Шинкарука свідчить про епізодичність його китаєзнавчих зацікавлень або щонайменше виявляє наявність цензурних обмежень через погіршення радянсько-китайських відносин з 1959 р. [3, с. 157–158], оскільки перший список нараховує 46 праць [1, арк. 15–18], другий – 61 працю [1, арк. 41–45], третій – 52 праці [1, арк. 46–49], а четвертий – 84 праці [1, арк. 69–76], на тлі чого

2 праці В. І. Шинкарука із китаєзнавчої проблематики складають: 4,35% від першого [1, арк. 15–18]; 3,28% від другого [1, арк. 41–45]; 3,85% від третього [1, арк. 46–49] та 2,38% від четвертого переліків [1, арк. 69–76]. Відповідна теза підтверджується й наявною у справі англомовною біографічною довідкою про В. І. Шинкарука з переліком найважливіших праць станом на 1979 р. із відсутністю китаєзнавчих [1, арк. 142–143].

Згідно з найранішим наявним у справі особовим листком з обліку кадрів В. І. Шинкарука від 1 червня 1968 р. [1, арк. 7–8зв.], період китаєзнавчих зацікавлень вченого припав на період його праці в КДУ ім. Т. Г. Шевченка на посадах виконувача обов'язків доцента у 1956–1958 рр. та доцента протягом 1958–1962 рр. [1, арк. 7зв.]. На час видання «Розвитку філософської думки в Стародавньому Китаї» та енциклопедичної статті «Китай /філософія/» В. І. Шинкаруку було відповідно 30 та 33 роки [1, арк. 7–7зв.]. Подальша робота вченого над китаєзнавчою проблематикою перервалася на етапі його переходу на посаду старшого наукового співробітника в тому ж університеті з 1962 р. [1, арк. 7зв.].

Отже, особова справа В. І. Шинкарука у складі його особового фонду в ІА НБУВ свідчить про наявність китаєзнавчої проблематики в його творчому шляху під час науково-педагогічної діяльності в КДУ імені Т. Г. Шевченка на межі 1950–1960-х рр. Опосередковано опрацьовані документи свідчать про негативну роль погіршення радянсько-китайських відносин для розвитку китаєзнавчих досліджень в Українській РСР із 1960-х рр., що поглибило їхню епізодичність. Надалі важливою є інтенсифікація вивчення ролі визначних діячів АН УРСР у здійсненні китаєзнавчих досліджень.

Література:

1. Інститут архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (ІА НБУВ). Ф. 319. Оп. 1. Спр. 38. Особова справа В. І. Шинкарука (характеристики, листи з обліку кадрів, копії дипломів, списки наукових праць та ін.). 1950–2001 рр., 199 арк.
2. Йолон П. Ф. (отв. ред.), Иваненко Л. Т. (сост.), Табачковский В. Г. (авт. вступ. ст.). Владимир Илларионович Шинкарук. Киев : Наукова думка, 1988. 84 с.
3. Кіктенко О. В. Історія українського китаєзнавства (XVIII – початок XXI століття). Київ, 2018. 388 с.
4. Кліваденко Н. І. Філософська спадщина В. Шинкарука (історико-правовий аналіз) : дис. ... канд. філос. наук: 09.00.05. Київ, 2013. 211 с.

5. Фаріон О. О. Екзистенційно-антропологічний поворот у філософії В. Шинкарука : дис. ... канд. філос. наук: 09.00.05. Київ, 2009. 196 с.

6. Шаповал А. І. Шинкарук Володимир Ілларіонович. Яременко Л. М. (відп. ред.), Старовойт С. В., Шаповал А. І., Булгаков Ю. В. *Особові архівні фонди вчених НАН України в Інституті архівознавства Національної академії наук України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2017. С. 624–626.

7. Яременко Л. М. Науково-організаційна і громадська діяльність академіка В. І. Шинкарука: інформаційна складова документів особового фонду вченого в Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матеріали Міжнар. наук. конф. (5–7 жовт. 2021 р.)*. Київ, 2021. С. 547–551.

СЕКЦІЯ П. КИТАЙ В СУЧАСНОМУ СВІТІ: МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-561-0-8>

Берділа І. І.

ORCID: 0009-0003-0979-8127

аспірант

*Чорноморський національний університет імені Петра Могили
м. Миколаїв, Україна*

ВПЛИВ КИТАЙСЬКОЇ КОНЦЕПЦІЇ «СУСПІЛЬСТВА ЄДИНОГО МАЙБУТНЬОГО» НА СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО КНР ТА ПАКИСТАНУ

Ключові слова: китайсько-пакистанський економічний коридор, «спільнота єдиного майбутнього», співпраця, концепція, розвиток.

За довгий час взаємовідносин, Китай та Пакистан налагодили багаторівневу та різногалузеву взаємодію між собою, підтримуючи при цьому високу інтенсивність розвитку партнерства. 2025 рік передбачає за собою черговий імпульс у китайсько-пакистанських відносинах, а саме наступний етап роботи (2025 – 2029 рр.) над китайсько-пакистанським економічним коридором, який був узгоджений між обома партнерами. Вищі представники КНР по відношенню до міжнародних партнерів використовують формулювання, такі як, «суспільство спільного майбутнього», або навіть «людство спільного майбутнього». При цьому, варто сказати, що окремо у заявах, пов'язаних зі співробітництвом з Пакистаном, використовується формулювання «китайсько-пакистанська спільнота спільного майбутнього».

У своїй статті, Сунь Джинсю, китайський науковець Нанкайської школи економіки, провів аналіз концепції «суспільства єдиного майбутнього» та дійшов висновку, що дане поняття є результатом поєднання низки тенденцій: 1) актуального погляду Китаю як держави на марксистську ідеологію; 2) балансу між капіталізмом та комунізмом, який Китай прагне зберегти аби співпрацювати з максимальною кількістю міжнародних акторів; 3) бажанням зробити глобальне управління більш рівним та справедливим [8, 240]. З іншого боку,

Сянбай Джи, китайський фахівець-міжнародник, стверджує, що бажання об'єднати біля себе міжнародне суспільство викликало в регіональних акторів реакцію протистояння. Як приклад зазначається Японія, яка посилила співпрацю з Австралією, Індією та США з метою послабити китайський вплив в Тихоокеанському регіоні. Не дивлячись на позитивні наміри, Китай в рамках лінії «єдиної спільноти» проявляє значну поміркованість та неквапливість у питаннях, які є «чутливими» для відносин у трикутнику Китай-Індія-Пакистан.

Тим не менш, розбудова інфраструктурних проєктів в рамках КПЕК подається пресою центральних органів Китайської комуністичної партії як значні досягнення у справі розбудови «спільноти єдиного майбутнього» разом із сусідніми країнами. З боку пакистанської наукової спільноти приділяється значний рівень уваги до питання «спільноти єдиного майбутнього», враховуючи те, що в країні є науково-дослідний центр з цієї тематики. Центр займається організацією конференцій, присвячених китайсько-пакистанському партнерству, поширенням інформації про концепцію «спільноти» та її зв'язку з глобальним проєктом КПЕК. Розглядаючи інші сфери співпраці між обома країнами під егідою цієї ідеї, можна сказати також, що було досягнуто певного рівня культурної співпраці. На міжнародній конференції «КПЕК: посилення спільноти єдиного майбутнього для людства», яка відбувалась 10 липня 2024 року, очільниця відділу дослідження медіа Ісламабадського університету фундаментальних досліджень, Ніна Шахід заявила про значне посилення міжкультурних зв'язків Китаю та Пакистану, що призвело до підвищення взаєморозуміння двох народів[2, 23].

Як один із проявів китайської концепції «спільноти єдиного майбутнього» в Пакистані, Янг Ван, науковець коледжу мистецтв та наук Внутрішньої Монголії, зазначає про високу активність підтримки китайських медіа-проєктів на платформі TikTok з боку пакистанського сегменту онлайн-авдиторії. Одне з китайських відео, серії «My Orange Line Metro Diary» набрало велику кількість переглядів та хештегів у коментарях «Хай живе дружба між Пакистаном та Китаєм»[1, 12]. Тобто, можна свідчити про те, що «суспільство єдиного майбутнього» проникло в інформаційний простір Пакистану на різних рівнях.

В рамках візиту до Ісламабаду, 15 жовтня 2024 року, прем'єр-міністр КНР Лі Цян, на зустрічі зі своїм пакистанським колегою, Шехбазом Шаріфом відзначив досягнення в економічній інтеграції між обома країнами як додатковий крок до побудови китайсько-пакистанського суспільства спільної долі, в тому числі продовження роботи над КПЕК[4]. Якщо брати більш актуальні заяви, то 21 серпня 2025 року, міністр закордонних справ КНР, Ван Ї зазначив, що побудова китайсько-пакистанської спільноти єдиної долі є пріоритетною з-поміж подібних ініціатив у співпраці з іншими країнами-сусідами[5]. Пакистанські політичні діячі також визнають важливість концепції, хоча й

розглядають не як мету, а скоріше як шлях до майбутніх досягнень в рамках сучасних політичних трансформацій. Так, наприклад, в інтерв'ю видавництва Сінхуа, колишній сенатський голова Комітету з оборони Пакистану, Мушахід Ісмаїл висловив розуміння важливості подальшої взаємної співпраці обох країн як «джерелу імпульсу регіональної стабільності та глобального розвитку»[6]. В свою чергу, 4 вересня 2025 року, Китаєм та Пакистаном було опубліковано план дій щодо зміцнення китайсько-пакистанської спільноти спільної долі в нову еру. Документ містить перелік процесів та дій, які планується імплементувати з 2025 по 2029 року, та стосується максимальної кількості галузей співпраці між Китаєм та Пакистаном: економіка, культура, наука, технології, безпека, міжнародні відносини та навіть космос[7].

Підсумовуючи, можна сказати що концепція «спільної спільноти єдиної долі» займає одне з визначних місць у партнерських відносинах Китаю та Пакистану. В обох країнах висловлюється компліментарна думка з боку як науковців, так і з боку медіа-сфери щодо поширення інформації на різних рівнях. Якщо розглядати глобальний рівень, то Китай відносить «єдину спільноту» до багатьох своїх партнерів. На регіональному рівні, є можливість відзначати першість Пакистану в рамках цієї ідеї, у порівнянні з іншими країнами-сусідами КНР.

Література:

1. Wang, Y. Research on the Value Foundation and Transmission Path of the Concept of a Community with a Shared Future for Mankind in Pakistan / Pacific International Journal, 8(4), 2025. pp. 9–14. URL: <https://doi.org/10.55014/pij.v8i3.821>

2. CPEC: Enhancing Community with a Shared Future for Mankind. Pakistan Research Center for a Community with Shared Future / International Conference Report. July 10, 2024. 76 P. URL: https://www.prcsf.com/publication/Publications/pdf/Conference-Report-CPEC_Enhancing-Community-with-a-Shared-Future-for-Mankind.pdf

3. Tsjeng H. The “Community with a Shared Future”: China’s Order of “Harmonious” Relations / S. Rajaratnam School of International Studies / IDSS Paper. September 4, 2024. 4 P. URL: <https://rsis.edu.sg/wp-content/uploads/2024/09/IP24068.pdf>

4. China ready to join Pakistan for closer community with shared future – Premier Li / The State Council. The People’s Republic of China / October 15, 2024. URL: https://english.www.gov.cn/news/202410/15/content_WS670d60c6c6d0868f4e8ebdbd.html

5. Wang Yi: Developing the China-Pakistan All-Weather Strategic Cooperative Partnership by Upholding the "Four Always" Principles / Ministry of Foreign Affairs People’s Republic of China / August 21, 2025. URL: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjzbhd/202508/t20250823_11694904.html

6. Мушахїд Хусейн: Китайсько-пакистанський економічний коридор є взірцем побудови тїсної спїльної спїльної долї / Mukachevo.net. / 20 серпня, 2025 р. URL: https://mukachevo.net/news/mushakhid-khuseyn-kytaysko-pakystanskyu-ekonomichnyy-korydor-ye-vzirtsem-pobudovy-tisnoyi-spilnoty-spilnoyi-doli_6275873.html

7. Full text: Action plan to foster an even closer China-Pakistan community with a shared future in the new era (2025-2029) / China International Development Cooperation Agency / September 4, 2025. URL: http://en.cidca.gov.cn/2025-09/04/c_1122764.htm

8. Sun J. The thought of community with a shared future for mankind and the construction of China's international political economy / China Political Economy (CPE), Vol. 7, Iss. 2, pp. 234-243, URL: <https://doi.org/10.1108/CPE-12-2024-046>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-561-0-9>

Burtsev D. V.

ORCID: 0000-0002-4681-9148

PhD in International Relations,

Junior Researcher at the Department of Modern East

A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies

of the National Academy of Sciences of Ukraine

Kyiv, Ukraine

DISASTER PREPAREDNESS AND CIVIL DEFENSE OF TAIWAN: ISSUES AND CHALLENGES

Key words: Taiwan, disaster preparedness, civil defense.

Disaster preparedness, civil resilience, and civil defense are playing an increasingly significant role in social environment organizations, particularly during wars and natural disasters. Taiwan has taken Ukraine as a model for developing its civil defense model, which is applicable in particular conditions and situations in Taiwan. Initially, it is essential to clearly define the term “civil defense,” as used by the author in this article.

Civil defense, also known as civil protection, involves safeguarding a country's citizens—primarily non-combatants—from both natural and human-made disasters. It relies on emergency management principles, including prevention, mitigation, preparation, response, emergency evacuation, and recovery.

Particularly, the cautiousness rose after the Russian full-scale invasion of Ukraine in 2022. In June 2024, the President of Taiwan (ROC), Lai Ching-te (賴清德), established the *Whole-of-Society Defense Resilience Committee* in response to a call from various social organizations, addressing existing disaster-related and security concerns. The committee's three main tasks are: 1) to serve as a platform for social participation, 2) to be a bridge for social communication, and 3) to be an engine for policy effectiveness, through which it aims to foster social consensus and put that into action. These tasks must be utilized in 5 main directions:

1. Civilian force training & utilization;
2. Strategic preparation & critical supply distribution;
3. Energy & critical infrastructure operations & maintenance;
4. Social welfare, medical care & evacuation facility readiness;
5. Information, transportation & financial network protection. [1]

However, as mentioned earlier, this initiative was a response to the calls of various social groups and includes not only war-related cases, but also serves as a mechanism for preserving sustainability during natural disasters, such as earthquakes and typhoons, which are very common in this region.

Nevertheless, before the establishment of this committee, Taiwan already had a group of NGOs that aimed to create a national resilience system. There were three main dimensions of their work:

(1) The “China factor-focused” group aligns with the ‘pro-Taiwan’ political spectrum and is concerned about the rising Chinese political and military threats to Taiwan, including organizations like *Kuma Academy*, *Taiwan Militia Association*, *Watchout*, and *Taiwan Hemlock Civil Defense*.

(2) The “all hazards approach” group emphasizes human security and disaster prevention, represented by groups such as *Forward Alliance* and *#WhatCivilDefense*.

(3) The “technical skills-oriented” group specializes in military-related skills, including handling airsoft guns, operating handheld radios, and wilderness survival, with members like *Polar Light*, *Camp 66*, *Special Tactical Armory*, and *National Defense Educational Training*. [4]

At the same time, these organizations represent only a Western-visible part of Taiwan's civil defense society, which also encompasses various clusters, including the Volunteer Firefighter Cluster, Religious Cluster, Veteran Cluster, Logistics Cluster, Social Welfare Cluster, Medical Cluster, Volunteer Cluster, Local Community Cluster, and Educational Cluster. [9] These organizations represent different social, political, and interest groups, which makes their integration into the government-led system even more challenging. However, they are the majority of all crisis-solving groups in Taiwan and the backbone of the disaster response and preparedness systems at the civilian and local levels.

All of these groups offer various training programs to the civilian population, which can enhance the general level of social preparedness and

resilience in the event of multiple scenarios; however, the scope of engagement among the civilian population is minimal.

Many groups still operate unaware of each other, with minimal cooperation. Grassroots organizations act independently of central authorities. Local volunteer groups focus on natural disaster response, not preparing for full-scale conflicts like anthropogenic disasters. Charity organizations like Tzu-chi are also essential in mobilizing volunteers and resources during emergencies. Following the destructive Typhoon Ragasa in Hualian County, on Taiwan's east coast, twenty thousand volunteers participated in the cleanup and rescue efforts. [6; 7]

Nevertheless, Taiwanese society demonstrates incredible mobilization potential and civil resilience in response to natural disasters; the situation might be different in the case of a possible conflict with China. According to the Release of the 2024 Fourth Wave of the “Taiwan National Defense Surveys” conducted by the Institute of National Defense Research, 69% of respondents are willing to join volunteer civil defense organizations or community defense activities, with Green camp supporters showing higher willingness (92%) compared to Blue, mostly KMT, camp supporters (47%). [3] However, the question is about the real amount and quality of mobilizational reserve in the case of a full-scale military conflict amid active informational and cognitive warfare from the PRC. Articles like “Young Taiwanese aren’t so anti-China. That’s a problem for the island’s government” (2025) and “Experts sound alarm over low awareness of China threat among Taiwan's youth” (2024) directly speak about the highly possible polarization of society in the case of the conflict by the age groups. [2; 8] The conclusion questions the effectiveness of social mobilizations and whether certain groups will participate in civil defense efforts, especially in a full-scale cross-strait conflict.

The president of Taiwan has set a goal to achieve Whole-Of-Society Resilience and train 400,000 citizens to contribute to societal resilience in various scenarios. However, this ambitious aim requires substantial resources, as well as the time and willingness of the Taiwanese society. [5] It is itself a very desirable aim, because efficient crisis response in cases of both natural and anthropogenic origin disasters requires sufficient cooperation between cross-departmental and civilian structures. For example, the 2025 Han Kuang military Exercise is the first time civilians participate in these yearly drills.

In 2025, the agency under Taiwan’s Ministry of Defense released an updated brochure aimed at boosting public understanding of behavior in potential crises. Compared to the 2023 edition, this new version places an explicit emphasis on wartime situations. It also includes information about recognizing disinformation and preparing go-bags, and encourages parents to share this information with their children. The first edition comprises 5,000 copies and is also available online. During late 2025 – first part of 2026 Taiwanese officials plan provide 10 million of copies among Taiwanese households.

Conclusion. Currently, Taiwan's civil defense and disaster preparedness systems are still in the stage of active development. The current government and the president of Taiwan have been establishing and implementing various initiatives to enhance social preparedness for different scenarios. At the same time, Taiwan has an almost autonomous system of civilian groups and organizations, whose visions of disaster preparedness and civil defense differ significantly from those of the governmental authorities and among themselves due to various political and other factors. This renders the development of a unified system particularly challenging, yet still achievable.

Bibliography:

1. About the committee-Whole-of-Society Defense Resilience Committee-Policy Vision. *Office of the President Republic of China (Taiwan)*. 19.06.2024. URL: <https://english.president.gov.tw/Page/670> (Date of access: 13.10.2025).

2. Brown C. Young Taiwanese aren't so anti-China. That's a problem for the island's government. *CBC News*. 15.10.2025. URL: <https://www.cbc.ca/news/world/taiwan-generational-divide-9.6937542> (Date of access: 15.11.2025).

3. Lee K. Release of the 2024 Fourth Wave of the «Taiwan National Defense Surveys» by the INDSR for External Use. *Institute for National Defense and Security Research*. URL: <https://indsr.org.tw/en/focus?uid=7&pid=2761> (Date of access: 13.11.2025).

4. Liu W. The mundane politics of war in Taiwan: Psychological preparedness, civil defense, and permanent war. *Security Dialogue*. Vol. 55, № 1. pp. 103–122. DOI:10.1177/09670106231194908.

5. Thompson D. Whole-of-society resilience: A new deterrence concept in Taipei. *Brookings*. 06.12.2024. URL: <https://www.brookings.edu/articles/whole-of-society-resilience-a-new-deterrence-concept-in-taipei/> (Date of access: 13.11.2025).

6. Tzu Chi mobilizes volunteers in Hualien for Typhoon Ragasa recovery. *Taiwan News*. 29.09.2025. URL: <https://taiwannews.com.tw/en/news/6209553> (Date of access: 13.11.2025).

7. Volunteers flock to Hualien as holiday recovery efforts begin. *Focus Taiwan – CNA English News*. 04.10.2025. URL: <https://focustaiwan.tw/society/202510040010> (Date of access: 13.11.2025).

8. Experts sound alarm over low awareness of China threat among Taiwan's youth. *Focus Taiwan – CNA English News*. 21.12.2024. URL: <https://focustaiwan.tw/cross-strait/202412210009> (Date of access: 15/11/2025).¹

¹ Accessed via the WayBack Machine at the link <https://web.archive.org/web/20250101105610/https://focustaiwan.tw/cross-strait/202412210009>.

9. Cordero D., Flores R., Siyu Tao et al., Towards Increased Readiness: Combatting Shortcomings in Taiwan’s Civil Defense System. Unpublished, 2025. DOI:10.13140/RG.2.2.21681.29287.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-561-0-10>

Golod V. Yu.

ORCID: 0000-0002-2853-0359

Ph.D. in Economics,

Junior Research Fellow

A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies

of the National Academy of Sciences of Ukraine

Kyiv, Ukraine

CHINA’S “PRINCIPLED NEUTRALITY” AT THE UNITED NATIONS DURING THE RUSSO-UKRAINIAN WAR

Key words: China, United Nations, principled neutrality, diplomacy, Russo-Ukrainian war.

This paper examines China’s performance of “principled neutrality” in the United Nations during the Russo-Ukrainian war (covered period: 2014–2025). In Chinese diplomatic language, neutrality is expressed through formulas such as an “objective and impartial position” (客观公正立场), “fair and impartial” (公正), “not taking sides” (不选边站), “promoting peace and dialogue” (劝和促谈), and the “independent foreign policy of peace” (独立自主的和平外交政策). Using a “words and deeds” framework, the study traces how China’s declared neutrality in speech contrasts with—or is selectively reinforced by—its observable behavior across UN organs. While China frames this stance as a principled commitment to the UN Charter and to peaceful dispute settlement, systematic analysis shows that neutrality functions less as a doctrine and more as a strategic performance shaped by China’s political stakes, institutional preferences, and relational alignments.

A qualitative reading of Chinese speeches in the UN Security Council and General Assembly reveals that the linguistic repertoire used by Chinese representatives remains remarkably consistent across time, venues, and personalities. Actor nomination avoids naming Russia directly and instead relies on generic collectivities such as “all parties,” “the relevant sides,” and

“the international community,” which diffuse agency and remove explicit responsibility. Predication consistently assigns China positive attributes such as “constructive,” “consistent,” or “responsible,” while negative dynamics are framed as abstract structural tendencies like the “Cold War mentality” or the “expansion of military blocs.” Inclusion and exclusion choices reinforce a preferred narrative: sovereignty and territorial integrity are emphasized; sanctions and pressure are criticized; dialogue and negotiations are presented as the only viable path; and references to accountability, aggression, or occupation are systematically omitted. Argumentation draws on reciprocal causal logics: pressure “complicates” the situation, while dialogue “creates conditions” for peace.

A notable dimension is the difference between the Chinese originals and the UN’s English records. High-modality imperatives in Chinese (必须, 不得, 严禁) are routinely translated into softer English formulations such as “should” or “should not,” reducing the prescriptive force. Emotional framing and cumulative critiques grounded in indivisible security also become muted. The Chinese originals therefore remain the primary source for interpreting deontic force and diplomatic pressure in China’s position.

China’s voting record across the UN system further illustrates the practical expression of this discursive posture. Using verified UN roll-call data from 2014 to 2025, the analysis identifies four Security Council resolutions and twenty three General Assembly resolutions on Ukraine, supplemented by votes in the Human Rights Council, World Health Assembly, FAO Council, UNESCO Executive Board, and the IAEA Board of Governors. The voting pattern is consistent: China abstains on attributional or punitive texts in the General Assembly, votes against resolutions imposing explicit penalties (such as Russia’s suspension from the Human Rights Council or reparations), and supports Security Council texts only when they are non-attributive, technical, or humanitarian in orientation. China’s affirmative vote on the U.S.-drafted, non-attributive ceasefire resolution S/RES/2774 (2025) reflects a pragmatic adjustment, aligning with global calls for de-escalation while avoiding condemnation of Russia.

Across the broader UN system, China’s pattern of sovereignty-driven selectivity persists. In the Human Rights Council, UNESCO, WHO, and the IAEA, China opposes or abstains on texts that “politicize technical mandates” or assign blame to Russia, while supporting initiatives emphasizing supply-chain stability, humanitarian access, or technical cooperation. The FAO case demonstrates that China’s neutrality repertoire is performative but adaptable: when no actor is blamed, China acts cooperatively; once blame enters the frame, voting shifts—even as the linguistic repertoire stays the same.

A brief comparison with China’s discourse on Palestine/Gaza during 2023–2025 highlights the selectivity of its neutrality. In Gaza debates, China

directly names Israel, the “occupying Power,” and the United States; employs morally charged language (“collective punishment,” “full siege”); cites Xi Jinping’s authority on the two-state solution; and foregrounds International Humanitarian Law. It also votes “For” all major ceasefire and humanitarian texts. This contrasts sharply with the Ukraine corpus, where China avoids attribution, casualty references, or legal labels. The comparison shows that China’s neutrality is deployed most strictly where its geopolitical stakes are high, as in Ukraine, and is relaxed where alignment with the global South is beneficial and Russia’s role is marginal, as in Gaza.

The discourse and voting record reveal a coherent pattern. China presents neutrality as principled, Charter-based, and universally applicable, committed to conflict resolution through compromise in the Security Council, but practices it as a form of sovereignty-bound selectivity. Abstention serves as a calibrated tool to avoid precedent-setting accountability measures, preserve ties with Russia, and maintain a posture of procedural legitimacy. Support is given to non-attributive texts that uphold consensus and technical cooperation. This dynamic reinforces proceduralism within the UN system, privileging sovereignty and consensus over enforcement. As a result, humanitarian and technical agencies such as the FAO, IAEA, WHO, and UNESCO become the only viable arenas for limited action on Ukraine, while political bodies like the Security Council and Human Rights Council remain constrained by abstentions and procedural maneuvering.

From a critical standpoint, China’s behavior illustrates a tension between rhetorical support for the UN Charter and reluctance to apply Charter-based constraints when they clash with strategic relationships. This tension reflects a broader crisis of authority in the international order: a United Nations that retains procedural legitimacy but struggles to enforce norms against major-power interests. Ultimately, China’s “principled neutrality” operates as a sovereignty-first strategy that preserves diplomatic flexibility, aligns rhetoric with selective engagement, and reinforces a UN system caught between legal commitments and political paralysis.

Bibliography:

1. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Council. (2023). *Report of the 172nd Session (Rome, 24–28 April 2023)*. CL 172/REP. Rome. <https://www.fao.org/4/cc6061t/cc6061t.pdf> (accessed 25 October 2025).
2. Li, Qiang. (2025). “Statement by Chinese Premier Li Qiang at the General Debate of the 80th Session of the United Nations General Assembly.” Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China, 27 September. https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xw/zyxw/202509/t20250927_11718404.html

3. Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (MFA). (2025). "Wang Yi on China's Position on the Gaza Conflict." 19 February. https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjzbzhd/202502/t20250219_11558899.html

4. Permanent Mission of the People's Republic of China to the United Nations. (2025). "Media Stakeout of the Group of Friends for Peace." 29 October. https://un.china-mission.gov.cn/eng/hyyfy/202510/t20251030_11743465.htm (accessed 25 November 2025).

5. United Nations. (2025). "Security Council Speeches on Ukraine – Political Conditions (Filtered: China)." *United Nations Digital Library*. https://digitallibrary.un.org/search?ln=en&p=%22UKRAINE%E2%80%94POLITICAL+CONDITIONS%22+China&f=&action_search=Search&rm=&sf=&so=d&rg=50&c=United+Nations+Digital+Library+System&of=hb&fti=0&fct_1=Speeches&fct_2=Security+Council (accessed 6 November 2025).

6. United Nations Digital Library. (2025). "Speeches – United Nations General Assembly – China – Ukraine: Political Conditions." https://digitallibrary.un.org/search?cc=Speeches&ln=en&p=&f=&rm=&sf=&so=d&rg=50&c=Speeches&c=&of=hb&fti=0&fct_2=General%20Assembly&fct_7=China&fct_8=UKRAINE--POLITICAL%20CONDITIONS&fti=0 (accessed 6 November 2025).

7. United Nations Digital Library. (2023–2025). "Security Council Speeches: China AND Palestine Question." https://digitallibrary.un.org/search?cc=Speeches&ln=en&p=&f=&rm=&sf=&so=d&rg=50&c=Speeches&c=&of=hb&fti=0&fct_2=Security%20Council&fct_7=China&fct_8=PALESTINE%20QUESTION&fti=0 (accessed 6 November 2025).

8. United Nations General Assembly. (2022–). "Eleventh Emergency Special Session of the General Assembly (Resumed) – Ukraine." *A/ES-11/...* <https://www.un.org/en/ga/sessions/emergency11th.shtml>

9. United Nations Security Council. (2024). *Provisional Verbatim Record of the 9731st Meeting: Maintenance of International Peace and Security*. S/PV.9731 (23 September). <https://digitallibrary.un.org/record/4083033>

Єфремов Д. П.

ORCID: 0000-0001-5549-8959

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародних відносин

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

м. Київ, Україна

КИТАЙ І РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА: СТРАТЕГІЧНІ ОЦІНКИ В ЛОГІЦІ ВІДНОСНИХ ВИГРАШІВ

Ключові слова: Китай, російсько-українська війна, відносні виграти, абсолютні вигоди.

Вступ: китайська стратегічна рамка оцінки війни. На початку 2025 року міністр закордонних справ Китаю Ван Ї у непублічному виступі сформулював ключовий елемент китайської позиції щодо російської агресії проти України: Китай «не зацікавлений у поразці Росії», оскільки це посилює б стратегічний фокус США на Китаї [1]. Це висловлювання дозволяє реконструювати логіку мислення китайського керівництва: його оцінка війни відбувається не в універсальних чи ціннісних категоріях, а через призму національних стратегічних вигод. При цьому визначальною є не абсолютна сума вигод, а їх співвідношення з вигратами головного супротивника – Сполучених Штатів.

У цьому розумінні китайське сприйняття завершення війни в Україні ґрунтується на оцінці того, як мирний сценарій змінить баланс сил у світовій системі. Перемога України та поразка Росії, на думку Китаю, сприяли б зміцненню глобального лідерства США, посиленню трансатлантичної єдності, консолідації союзників навколо Вашингтона та зростанню його впливу на зовнішньополітичну орієнтацію Москви. Усі ці тенденції розцінюються як стратегічно несприятливі для КНР.

Теоретичні засади: теорія відносних вигратів Снідаля. Оцінка війни з позицій порівняння власних вигратів з вигратами інших акторів відповідає логіці теорії відносних вигратів (*relative gains*), яку розвинув Дункан Снідаль [2]. Він показав, що в умовах міжнародної анархії держави переймаються не стільки максимізацією абсолютних вигід, а передусім збереженням або нарощенням потенціалу у порівнянні з іншими критично важливими гравцями. Навіть коли кооперація може приносити абсолютний виграт усім сторонам, вона може бути

відкинута, якщо передбачається, що суперник отримає більший виграш і, відповідно, збільшить можливості тиску чи загрози в майбутньому.

У цьому сенсі ключовим стає питання не «скільки всі виграють», а «хто виграє більше». Саме ця логіка, що знаходить відображення у реальних моделях взаємодії між провідними державами, визначає китайську оцінку війни в Україні. Навіть якщо завершення війни могло б у певних аспектах стабілізувати глобальну економіку або зменшити ризики для Китаю, вирішальним залишається те, що відносний виграш США оцінюється як значно більший, а отже – такий, що несе стратегічні ризики.

Абсолютні вигоди Китаю від війни: укрупнений аналіз. Тривала війна відволікає ресурси, дипломатичну увагу та військові можливості Сполучених Штатів та їх союзників від Індо-Тихоокеанського регіону, що є центральним театром стратегічного суперництва Китаю й США. Війна стимулює зміцнення координації між Китаєм та Росією, особливо в галузях військової активності, спільних патрулювань і навчань. Таке зближення підсилює позиції Китаю у протистоянні зі США, розширюючи спектр викликів для американської політики. На тлі санкційного тиску Росія змушена розширювати використання юаня в торгівлі; продавати енергоресурси зі значними знижками; відкривати окремі ринки для китайських товарів; збільшувати залежність від китайського імпорту технологій і комплектуючих. Китай перетворюється на ключового партнера, якого Росія не може ігнорувати [3].

Поza межами регіону на користь Китаю війна також сприяє зростанню залежності Росії від дипломатичного прикриття Китаю на міжнародних майданчиках; подальшій ерозії російського впливу в Центральній Азії; зміцненню китайського іміджу в країнах Глобального Півдня як держави, що просуває дипломатичні ініціативи і нібито виступає за мирне врегулювання; розширенні можливостей впливати на внутрішні дискусії ЄС щодо стратегічної автономії та зносин з Китаєм. У сумі ці фактори формують відчутний абсолютний виграш [4].

Абсолютні втрати Китаю від війни: укрупнений аналіз. Поряд з вигодами війна створює для Китаю відчутні втрати, які також можна групувати за чотирма блоками. Економічні ризики для Китаю пов'язані з необхідністю дотримуватися міжнародних санкцій або уникати вторинних санкцій, через які зростають витрати на логістику; погіршуються умови зовнішньої торгівлі; підвищується невизначеність у фінансовій системі. Глобальні екстерналії, зокрема волатильність енергетичних ринків, ведуть до відчутного зниження добробуту та недоотриманого зростання ВВП (у 2022 році до 1,3%) [5].

Два з шести сухопутних коридорів ініціативи фактично заблоковані, тоді як альтернативні маршрути мають низьку пропускну спроможність.

Війна також порушила ключові логістичні ланцюги й скоротила доступ Китаю до української сировини [6]. Безпекові та військово-стратегічні втрати викликають гонку озброєнь; спонукають Китай до перегляду оборонних планів, модернізації ядерного арсеналу; підвищують занепокоєння щодо нестандартних сценаріїв застосування сили.

Позиція Китаю щодо війни ускладнила його імідж у регіоні, стимулюючи формування антикитайських коаліцій та поглиблюючи партнерство між США і країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону. Усе це підвищує рівень загроз для КНР у довгостроковій перспективі.

Аналіз ситуації в координатах відносних вигід. Хоча абсолютні вигоди Китаю видаються істотними, перелік абсолютних втрат є також масштабним. Сукупне співставлення цих двох масивів не дозволяє однозначно дійти висновку про загальну суму чистого виграшу (програшу) Китаю від війни. Саме тому більш продуктивним видається аналіз, що спирається на теорію відносних вигравів.

Якщо Китай поводить некоеперативно щодо завершення війни, а інші актори (США, ЄС, міжнародні організації) працюють над її припиненням, це означає, що Пекін оцінює свою поточну стратегію як таку, що забезпечує йому додатній відносний виграш, передусім щодо США. У китайському розрахунку в разі закінчення війни США виграли б більше від російської поразки, ніж Китай, а отже – мирна формула виглядає для Пекіна стратегічно не вигідною і він поводить опортуністично.

Сценарії, за яких Китай може перейти від опортунізму до кооперації, спираючись на логіку Снідаля.

а) Збільшення кількості гравців, із якими Китай порівнює свої вигоди. Коли порівняння відбувається лише між Китаєм і США, кожен виграш іншої сторони інтерпретується як власна втрата. Якщо ж виграші починають розподілятися між більшою кількістю акторів – наприклад, країнами Глобального Півдня або великими регіональними державами – відносна цінність виграшу конкретного суперника знижується. Це теоретично могло б послабити китайське небажання до кооперації.

б) Зміна співвідношення, що передбачає або збільшення значущості **абсолютних вигравів** для Китаю, або зменшення його відносних **вигравів**. Теоретично такими кроками могли б бути посилення економічної кооперації Китаю з ЄС; зниження масштабів взаємодії з РФ; пом'якшення санкційного тиску; формування нових режимів контролю над озброєннями чи створення інститутів глобального управління, у яких Китай отримав би посилене представництво. Однак у реальності ці заходи є малоімовірними, оскільки США та ЄС розглядають Китай як стратегічну загрозу й самі діють у логіці відносних вигравів, відкидаючи пропозиції, що збільшують потенціал КНР.

в) *Зниження китайських занепокоєнь щодо США*, наприклад, у вигляді нарощення транспарентності у військовій сфері; створення спільних механізмів моніторингу ризиків; нових угод щодо контролю над озброєннями; поглиблення економічної взаємозалежності. Китай неодноразово сигналізував про готовність до подібної взаємодії [7], однак американське керівництво, виходячи із гіпотези транзиту гегемонії, розцінює ці пропозиції як недоброчесні [8], а отже сценарій не реалізувався.

Висновки щодо реалістичного сценарію. Беручи до уваги рівень недовіри між США й Китаєм, реалістичним виглядає лише перший сценарій (а) – перерозподіл вигащів, які Китай отримує від війни, на користь більш широкого кола гравців. Йдеться не про посилення Китаю, а про зменшення його відносного вигащу через розширення участі інших держав у тих сферах, де Пекін отримує дивіденди від війни. З цією метою можна спрямувати зусилля на активнішу економічну та дипломатичну співпрацю ЄС з Індією, Туреччиною, з великими державами Африки та Латинської Америки. Це зменшить відносну вагу китайського впливу серед країн Глобального Півдня.

Для стабілізації глобальної економічної системи потрібно зменшувати вразливість енергетичних та продовольчих ринків; підтримувати інституційні реформи, спрямовані на зниження турбулентності міжнародної економіки; сприяти диверсифікації логістичних маршрутів. Посилення глобальної продовольчої та безпекової архітектури підвищувала б стійкість тих сфер, де Китай отримує відносні вигоди від опортуністичної стратегії в умовах війни.

Література:

1. Bermingham, F. China tells EU it does not want to see Russia lose its war in Ukraine: Sources [Електронний ресурс] / F. Bermingham // South China Morning Post. 04.07.2025. Режим доступу: <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3316875/china-tells-eu-it-cannot-afford-russian-loss-ukraine-war-sources-say> (дата звернення: 23.11.2025).
2. Snidal, D. Relative Gains and the Pattern of International Cooperation [Електронний ресурс] / D. Snidal // The American Political Science Review. 1991. Vol. 85, No. 3. P. 701–726. Режим доступу: <https://www.jstor.org/stable/1963847> (дата звернення: 23.11.2025).
3. Bachulska, A., Karásková, I. Great changes unseen: The China-Russia nexus and European security: policy brief [Електронний ресурс] / A. Bachulska, I. Karásková // European Council on Foreign Relations. 16.09.2025. Режим доступу: <https://ecfr.eu/publication/great-changes-unseen-the-china-russia-nexus-and-european-security/> (дата звернення: 23.11.2025).

4. Rees, W. The Ukraine war, the Indo-Pacific and Anglo-American relations [Електронний ресурс] / W. Rees // Journal of Transatlantic Studies. 2025. Режим доступу: DOI: 10.1057/s42738-025-00149-3 (дата звернення: 23.11.2025).

5. Sun, M., Cao, X., Liu, X., Cao, T., Zhu, Q. The global economic impact of the international energy price surge during the Russia-Ukraine conflict: A CGE model analysis [Електронний ресурс] / M. Sun, X. Cao, X. Liu, T. Cao, Q. Zhu // Heliyon. 2024. Vol. 10. Art. e34712. Режим доступу: DOI: 10.1016/j.heliyon.2024.e34712 (дата звернення: 23.11.2025).

6. Drobotyuk, O. Dynamics and prospects of trade relations between Ukraine and the PRC under the conditions of the full-scale Russian–Ukrainian war (2022–2024) / O. Drobotyuk // Ukraine–China. 2025. No. 1. P. 25–34.

7. Permanent Mission of the People’s Republic of China to the United Nations. President Xi Jinping meets with U.S. National Security Advisor Jake Sullivan [Електронний ресурс] / Permanent Mission of the People’s Republic of China to the United Nations. 29.08.2024. Режим доступу: https://un.china-mission.gov.cn/eng/zgyw/202408/t20240829_11481255.htm (дата звернення: 23.11.2025).

8. Doshi, R. The Long Game: China’s Grand Strategy to Displace American Order / R. Doshi. New York : Oxford University Press, 2021. 432 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-561-0-12>

Кіктенко В. О.

ORCID: 0000-0002-0078-4285

доктор філософських наук, в. о. директора

Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського

Національної академії наук України

м. Київ, Україна

ДИНАМІКА КИТАЙСЬКОЇ НАУКОВОЇ ДУМКИ ПРО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКУ ВІЙНУ АНАЛІЗ ПУБЛІКАЦІЙ CNKI (2014 – 11.2025)

Ключові слова: російсько-українська війна, Китай, наукова думка, CNKI, бібліометрика.

Позиція Китайської Народної Республіки (КНР) щодо російсько-українського конфлікту залишається предметом дискусій у міжнародних відносинах. Як постійний член Ради Безпеки ООН і друга за величиною економіка світу, КНР має значний вплив на формування світового

порядку. Стратегічне партнерство з Російською Федерацією (РФ) дозволяє Китаю зайняти унікальну позицію в геополітичній кризі. Для України важливість китайської позиції зросла після того, як КНР став найбільшим торговим партнером до лютого 2022 року, а співпраця в межах ініціативи «Один пояс, один шлях» розглядалася як перспективний напрям економічного розвитку.

Вивчення цієї проблематики через аналіз китайського наукового дискурсу дозволяє зрозуміти еволюцію позиції Пекіна та зміст стратегічних інтересів КНР у конфлікті [2; 3]. База даних China National Knowledge Infrastructure (CNKI) є найбільшим репозиторієм китайської академічної літератури з понад 50 мільйонами документів, що дозволяє провести комплексний бібліометричний аналіз [1].

Період дослідження охоплює 2014–2025 роки, даючи змогу простежити еволюцію китайської думки від анексії Криму до сьогодення. Пошукова стратегія включала п'ять ключових термінів: «俄乌冲突» (*російсько-український конфлікт*), «俄罗斯-乌克兰冲突» (*конфлікт Росії та України*), «俄乌战争» (*російсько-українська війна*), «乌克兰危机» (*українська криза*) і «特别军事行动» (*спеціальна військова операція*). Отримано дані 9500 публікацій, які були оброблені за допомогою бібліометричного аналізу на основі таких параметрів: хронологічний розподіл, дисциплінарна приналежність, типи публікацій, провідні джерела та основні теми досліджень.

Аналіз показав чітку залежність між інтенсивністю наукової дискусії та ключовими подіями конфлікту. На початковому етапі (2014–2020) найбільший сплеск припав на 2014 рік, зумовлений анексією Криму та початком конфлікту на Донбасі. У наступні роки спостерігалось поступове зниження кількості публікацій через спроби врегулювання та заморожування конфлікту.

У 2021 році відбулося відновлення інтересу до теми, що корелювало із загостренням ситуації на кордоні між РФ і Україною та нарощуванням російських військ. Період 2022–2024 років характеризується піковою дослідницькою активністю: з 130 публікацій у середньому протягом періоду 2014–2021 до майже 993 статей у період 2022–2024. Це свідчить про надзвичайну важливість повномасштабної війни для китайських науковців.

Дисциплінарний аналіз показав переважання досліджень з політики та міжнародних відносин Китаю (36,93% публікацій). Це вказує на розгляд конфлікту через призму глобального геополітичного протистояння і можливості для Пекіна позиціонувати себе як медіатора. Економічні дисципліни охоплюють понад 26% публікацій, відображаючи практичний інтерес Китаю до економічних наслідків санкцій та реконфігурації енергетичних ринків. Військова тематика

становить понад 15%, включаючи аналіз нових форм ведення війни, безпілотних систем і гібридних операцій.

Тематичний аналіз показав провідну роль основних акторів конфлікту: Росія (531 публікація), російсько-український конфлікт (508) та українська криза (494). Значну увагу приділяється геополітичному контексту, включаючи поняття «геополітика» (81 публікація), «суперництво великих держав», а також китайсько-російські відносини. Економічні наслідки війни представлені такими темами, як продовольча безпека (45), енергетична безпека (34) та економічні санкції (32 публікації).

Аналіз джерел показав концентрацію публікацій у провідних академічних і державних виданнях. Журнал «Світові справи» (15,54% публікацій), підконтрольний Міністерству закордонних справ КНР, визначає офіційний наратив. Газета «Глобал таймс» (8,19%) представляє конфлікт як «проксі-війну США та Росії». Російсько-євразійські журнали становлять 20,47% публікацій, відображаючи тривалу традицію вивчення пострадянського простору. Географічна концентрація університетських досліджень у Північно-Східному Китаї (провінції Цзілінь, Хейлунцзян і Ляонін) підкреслює історичні зв'язки регіону з Росією та наявність фахового потенціалу.

Проведене дослідження дозволяє зробити наступні попередні висновки щодо характеру китайського наукового дискурсу про російсько-український конфлікт:

- Китайський науковий дискурс чітко корелює з перебігом подій конфлікту, демонструючи його адаптивність до зміни ситуації.

- Геополітичний фокус досліджень (37%) вказує на розгляд конфлікту як елемента глобального суперництва великих держав, а не локального протистояння.

- Значна частка економічних досліджень (26%) відображає прагматичний інтерес Китаю до економічних можливостей, які виникають внаслідок конфлікту, та впливу на глобальні ринки.

- Військова тематика (15%) свідчить про спроби екстраполювати досвід російсько-українського конфлікту на власні оборонні потреби, зокрема щодо потенційного конфлікту в Тайванській протоці.

- Тісний взаємозв'язок між академічними виданнями, державними структурами КНР і партійними медіа забезпечує формування узгодженого наративу, що відповідає стратегічним пріоритетам Пекіна – підтримці «нейтралітету» при збереженні стратегічного партнерства з Росією.

- Інституціоналізація досліджень у структурах, пов'язаних із державою (МЗС КНР та Академія суспільних наук), КНР забезпечує високий рівень координації між академічним дискурсом і офіційною зовнішньополітичною лінією КНР.

Дослідження показує, що китайський науковий дискурс про російсько-українську війну є комплексним явищем, яке відображає

геополітичні амбіції Китаю, його економічні інтереси та військово-стратегічні розрахунки. Подальші дослідження мають зосередитися на контент-аналізі публікацій для ідентифікації панівних нарративних фреймів і аналізі еволюції позиції Китаю в разі завершення активної фази конфлікту.

Література:

1. China National Knowledge Infrastructure database, search query: 俄乌冲突 OR 俄罗斯-乌克兰冲突 OR 俄乌战争 OR 乌克兰危机 OR 特别军事行动, January 1, 2014 – November 22, 2025. *CNKI*. Available at: <https://www.cnki.net/>.
2. Puranen M. ‘Global Transformation’: Chinese Scholars Debate the Implications of the War in Ukraine. *Central European Journal of International and Security Studies*, 2025. Vol. 19. No. 2. P. 99-119. Available at: https://cejiss.org/images/_2025/Puranen_CEJISS_19-2.pdf (accessed 22 November 2025).
3. Song L. The Ukraine crisis: a multidimensional analysis in China. *European Journal of European Studies*, 2015. Vol. 2. No. 2. P. 159-174. Available at: https://ejes.uaic.ro/articles/EJES2015_0602_LIL.pdf (accessed 22 November 2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-561-0-13>

Stetsiuk K. S.

ORCID: 0009-0009-6390-4799

PhD, Postdoctoral Researcher, Assistant Research Fellow

School of Journalism and Communication

Shanghai University

Shanghai, China

FACTORS INFLUENCING THE GLOBAL COMMUNICATION OF THE CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IMAGE OF CHINESE ENTERPRISES IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE

Key words: Chinese enterprises, corporate social responsibility, Central and Eastern Europe.

In recent years, corporate social responsibility (CSR) has evolved from a voluntary corporate practice into a critical component of transnational enterprise strategy [14]. This evolution is especially salient for Chinese

enterprises operating abroad under the framework of the Belt and Road Initiative (BRI), a central pillar of China's global engagement policy [11]. As the BRI advances into its second decade, the global communication of CSR image has emerged as a crucial factor shaping the legitimacy, reception, and sustainability of Chinese business operations overseas [13].

Among the diverse regions involved in the BRI, Central and Eastern Europe (CEE) – comprising both European Union (EU) member states and non-EU countries – occupies a unique and strategically significant position. CEE is a geopolitical term encompassing the countries in Northeast Europe (primarily the Baltics), Central Europe, Eastern Europe, and Southeast Europe (primarily the Balkans), usually meaning former communist states from the Eastern Bloc and Warsaw Pact in Europe, as well as from former Yugoslavia. CEE countries that have signed Memoranda of Understanding with China under the “17+1” mechanism (now 14+1) are characterized by heterogeneous economic profiles, diverse historical relationships with China, and varying degrees of political and public receptiveness toward Chinese capital and influence [12].

The growing presence of Chinese enterprises in infrastructure, energy, telecommunications, and manufacturing sectors across CEE has generated intense interest not only in economic outcomes but also in the sociocultural implications of these engagements. In CEE countries, where public opinion is often shaped by post-socialist transitions, Euro-Atlantic affiliations, and evolving perceptions of China, the effective global communication of CSR image is not merely a technical matter – it is deeply embedded in political narratives and normative expectations [18]. From a background perspective, Chinese investments in CEE have brought not only capital and technology but also scrutiny from media, civil society, and governmental institutions regarding environmental standards, labor rights, transparency, and social contributions. In this complex landscape, the CSR image of Chinese enterprises functions as a soft power asset that can shape perceptions, build trust, and facilitate smoother cooperation. For Chinese companies to be seen not only as economic actors but also as responsible, ethical, and community-oriented partners, effective CSR communication is essential [17].

In an era of heightened geopolitical tensions, information asymmetries, and contested narratives, the ability of Chinese enterprises to project a positive CSR image abroad is both a strategic imperative and a communicative challenge [15].

The main **aim** is to examine the key factors that influence the global communication of the CSR image of Chinese enterprises operating in CEE under the framework of the BRI. As CSR communication constitutes a vital dimension of transnational corporate reputation and stakeholder engagement, it is crucial to understand how these messages are constructed, disseminated,

and interpreted in specific regional contexts [16]. Hence, the following case studies focusing on CEE illustrate both successes and challenges faced by Chinese enterprises in these European countries under the BRI.

Table 1

CEE Case Studies

<p>1. BYD’s Electric Vehicle Plant in Hungary [2, 6]</p> <ul style="list-style-type: none"> – Time and Place: Announced in 2023, located in Szeged, southern Hungary. Construction started in 2024. – Disposition: A major investment by China’s leading electric vehicle manufacturer aimed at producing passenger vehicles for the EU market. – Main Problem: Environmental and labor concerns; potential political tension within EU over industrial competition. – Solution: BYD emphasized green energy, local employment, and alignment with EU environmental regulations. CSR messaging focused on innovation and sustainability. – Outcome: Generally positive local reception, enhanced by Hungarian government’s support. The plant was framed as a win for regional economic development and green transition, although broader EU skepticism about Chinese industrial activities remains.
<p>2. China National Electric Engineering Company’s (CNEEC) Kostolac Power Plant Project in Serbia [5, 10]</p> <ul style="list-style-type: none"> – Time and Place: Phase B construction started in 2017 and was completed in 2024, near the town of Kostolac, Serbia. – Disposition: Expansion of an existing coal-fired power plant financed by China. – Main Problem: Environmental concerns due to the coal-based energy production; scrutiny from EU and local NGOs regarding pollution and compliance with EU environmental standards. – Solution: Modernization components included emission control technologies and some environmental mitigation efforts. Framed by CNEEC and Serbian officials as critical to energy security. – Outcome: Project completed, but CSR image mixed – praised for infrastructure development and job creation, yet criticized for environmental and transparency issues.
<p>3. China National Electric Engineering Company’s (CNEEC) Modernization of the Smederevo Steel Plant in Serbia [1, 9]</p> <ul style="list-style-type: none"> – Time and Place: Acquisition and modernization began in 2016; located in Smederevo, Serbia. – Disposition: A previously unprofitable state-owned steel plant was revitalized by Chinese investment and technical management. – Main Problem: Labor disputes, workplace safety concerns, and environmental complaints from local communities and NGOs. – Solution: Some CSR measures were introduced, such as local hiring and production modernization. Emphasis on economic recovery and employment stability.

– **Outcome:** Significant job retention and local economic revival, though CSR performance remains questioned, especially in terms of labor practices and community engagement.

4. China Road and Bridge Corporation’s (CRBC) Pelješac Bridge Project in Croatia [4, 7]

– **Time and Place:** Contract awarded in 2018; completed in 2022. Connects mainland Croatia with the Pelješac Peninsula, bypassing a Bosnian border detour.

– **Disposition:** A landmark case of a Chinese firm executing an EU-financed project.

– **Main Problem:** Geopolitical controversy over a non-EU Chinese contractor receiving EU funding; concerns about quality, transparency, and adherence to EU standards.

– **Solution:** CRBC highlighted compliance with EU procurement rules, safety standards, and local subcontracting. Public communication emphasized unity, connectivity, and technical excellence.

– **Outcome:** Project completed on time and broadly celebrated in Croatia. Improved CRBC’s image in the EU, though still discussed in geopolitical terms. Strong positive CSR visibility due to successful execution and infrastructure value.

5. China Road and Bridge Corporation’s (CRBC) Construction of the Bar-Boljare Highway in Montenegro [3, 8]

– **Time and Place:** Initiated in 2015; first section completed in 2022. Located in mountainous northern Montenegro.

– **Disposition:** A high-cost, high-risk infrastructure project funded and constructed by China.

– **Main Problem:** Mounting debt burden for Montenegro, opaque contract terms, environmental concerns, and allegations of working conditions.

– **Solution:** CRBC stressed the engineering difficulty and national significance of the highway. Montenegrin authorities framed it as strategic connectivity infrastructure.

– **Outcome:** Partial completion with mixed public opinion. While improving mobility in underdeveloped areas, CSR image hampered by financial and environmental critiques, including EU concern over potential “debt diplomacy.”

Conclusion

Main Question: *What are the key factors that influence the global communication of the CSR image of Chinese enterprises in CEE under the BRI?*

The key influencing factors include the strategic content and framing of CSR messages by Chinese firms, the role of host country media in shaping public perceptions, the engagement of local stakeholders such as NGOs and governments, and the firms’ ability to align CSR practices with European regulatory and cultural expectations. These elements jointly determine the effectiveness and credibility of CSR communication across borders.

Subquestion 1: *How do Chinese enterprises formulate and communicate their CSR narratives in CEE countries?*

Chinese enterprises primarily use corporate reports, official websites, media interviews, and sponsored content to communicate CSR narratives. These narratives often emphasize infrastructure development, job creation, environmental stewardship, and cultural exchange. However, they tend to follow a top-down model of communication and may lack localized cultural resonance or transparency in reporting.

Subquestion 2: *How is the CSR image of Chinese enterprises represented and interpreted by local media and public discourse in CEE countries?*

Media representation varies across countries but is often influenced by national political orientations and attitudes toward China. In some CEE countries, media coverage is relatively neutral or even positive, highlighting economic benefits. In others, particularly EU member states, media may adopt a more critical tone, emphasizing transparency, labor rights, or environmental concerns. Public discourse often mirrors these narratives, shaped further by historical and geopolitical context.

Subquestion 3: *What roles do local stakeholders play in shaping the perception and effectiveness of CSR communication?*

Local governments influence CSR communication through regulatory frameworks and public endorsements. NGOs often act as watchdogs, criticizing or legitimizing CSR efforts. Local communities assess CSR based on tangible benefits, such as employment or community engagement, while consumers respond through brand perception and purchasing behavior. Collectively, these actors serve as interpreters, validators, or critics of CSR narratives.

Subquestion 4: *What challenges and opportunities do Chinese enterprises face in aligning their CSR strategies with local expectations and European normative standards?*

Challenges include limited familiarity with local regulatory environments, cultural communication mismatches, and skepticism toward state-linked enterprises. Opportunities arise from increasing demand for sustainable development, availability of European CSR benchmarks, and the openness of some CEE countries to Chinese investment. Alignment with EU-level sustainability goals and active community involvement can enhance CSR credibility.

Bibliography:

1. "A Chinese company revives Serbia's Smederevo steel mill, countering critics of "neo-colonialism"" (4 November 2025), available at: <https://www.chinadaily.com.cn/a/202511/04/WS6909a4b5a310f215074b8e79.html> (accessed 10.11.2025).

2. “BYD to Build A New Energy Passenger Vehicle Factory in Hungary for Localised Production in Europe” (22 December 2023), available at: https://www.byd.com/eu/news-list/BYD_to_Build_A_New_Energy_Passenger_Vehicle_Factory_in_Hungary_for_Localised_Production_in_Europe (accessed 10.11.2025).

3. “China’s CRBC Keen to Build Montenegrin Highway’s Next Stretch” (12 July 2023), available at: <https://balkaninsight.com/2023/07/12/chinas-crbc-keen-to-build-montenegrin-highways-next-stretch/> (accessed 10.11.2025).

4. “Croats give thumbs up to Chinese-built Peljesac Bridge” (28 July 2025), available at: <https://eng.yidaiyilu.gov.cn/p/0E8G37HH.html> (accessed 10.11.2025).

5. “EPS’s Kostolac B3 coal plant in Serbia completed” (1 November 2024), available at: <https://balkangreenenergynews.com/eps-kostolac-b3-coal-plant-in-serbia-completed/> (accessed 10.11.2025).

6. “Exclusive: BYD to delay mass production at new Hungarian plant, make fewer EVs, sources say” (22 July 2025), available at: <https://www.reuters.com/business/autos-transportation/byd-delay-mass-production-new-hungarian-plant-make-fewer-evs-sources-say-2025-07-22/> (accessed 10.11.2025).

7. “From Chinese-built Peljesac Bridge to regional collaboration in Central and Eastern Europe, BRI co-op enters new phase of upgraded quality” (24 July 2025), available at: <https://www.globaltimes.cn/page/202507/1339198.shtml> (accessed 10.11.2025).

8. “Montenegro Branch” (2015), available at: https://www.crbc.com/site/crbcEN/MontenegroOffice/index_1.html?ordernum=50#news (accessed 10.11.2025).

9. “Serbia Zelezara Smederevo steel mill” (18 April 2016), available at: <https://china.balkaninsight.com/node/4056> (accessed 10.11.2025).

10. “Serbia’s largest energy project passes 168-hour trial operation” (9 October 2024), available at: https://en.powerchina.cn/2024-10/09/c_828796.htm (accessed 10.11.2025).

11. “The Belt and Road Initiative: A Key Pillar of the Global Community of Shared Future” (October 2023), available at: http://www.scio.gov.cn/zfbps/zfbps_2279/202310/t20231010_773734.html (accessed 10.11.2025).

12. Cooperation between China and Central and Eastern European Countries, available at: <http://www.china-ceec.org/> (accessed 10.11.2023).

13. Cui F., Tan Y., Lu B. (2025) How the Belt and Road Initiative Transforms Corporate ESG Performance: Insights from China’s Experience. *Sustainability*, no. 17(8), pp. 3700.

14. Fan P. (2024) CSR reporting and the Belt and Road Initiative's sustainable development: evidence from Chinese multinational enterprises.
15. Lin Y. (2024) Between political legitimacy and strategic competitiveness: Overseas corporate social responsibility patterns of Chinese international contractors. *Journal of Infrastructure, Policy and Development*, no. 8(8), pp. 5729.
16. Lin Y. (2025) Evolving Normative Dynamics: Understanding China's Varied Approaches to Overseas Corporate Social Responsibility in the Belt and Road Initiative Era. *Journal of Current Chinese Affairs*, no. 54(2), pp. 149–182.
17. Šekarić Stojanović N., Zakić, K. (2024) Renewable energy as a connecting spot between China and Central and Eastern European countries: status, directions and perspectives. *Energy, Sustainability and Society*, no. 14(1), pp. 10.
18. Wang, L., Zaman, F. (2025) Sustainability and Power in Transnational Infrastructure: The Environmental Politics of the Belt and Road Initiative. *Journal of Energy and Environmental Policy Options*, no. 8(2), pp. 37–49.

СЕКЦІЯ ІІІ. СУЧАСНА МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КИТАЮ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-561-0-14>

Chen Zhongfeng

ORCID: 00009-0005-8374-1457

Master (Engineering), President

Chinese-Ukrainian Educational Alliance “One Belt, One Road”

Xiamen, China

Velychko V. V.

ORCID: 0000-0002-8335-9128

Ph.D. in Economics, Associate Professor, Executive Secretary

Chinese-Ukrainian Educational Alliance “One Belt, One Road”

Xiamen, China

ZONING AND INSTITUTION INNOVATION BACKUP OF SHANGHAI PUDONG SEZ CONSTRUCTION

Key words: reform and opening up policy, zoning, institution innovation, urban development.

The city of Shanghai has undergone a significant transformation in the aftermath of the economic reforms initiated in 1978. Nonetheless, the initial measures to establish the earliest SEZs were initiated back in the late 1970s in the period immediately preceding the economic reform. However, at that time, the economy was still operating within a non-market, command-administrative framework.

To fulfill the development objectives set by the central government and its own urban needs in early 1990s, Shanghai began to develop and construct the Pudong New Area SEZ there. As a comprehensive SEZ, the Pudong New Area consists of export processing, financial development, bonded zones, new and high-tech industrial parks, clusters, FTAs, free trade ports and the like. Thanks to its strategic location, good management, diversified industries and various preferential policies, the SEZ became the core zone of social and economic development and policy innovation in Shanghai from its establishment. However, at the beginning the construction of the Zone occurred in the absence of an adequate state-level legislative framework to

address the regulatory issues necessary for this purpose. These issues encompassed various domains, including foreign investment, currency and customs control, land use, stock market, real estate, and international transport, among others.

The establishment of such urban development transition mechanism was achieved through the zoning and integration process [1].

The concept of zones is an integral element of the transition Shanghai economy to market via zoning. The SEZ was considered one of the first economic innovations in Shanghai city's regional policy, with the help of which reform ideas of the Chinese leadership (primarily Deng Xiaoping) and the country's leading economists of the older generation (Sun Shangqing, Wu Jinlian, Ma Hong) were tested. In 1983, following the establishment of SEZs and open cities across China under reform and opening up policy the Shanghai municipal government officially set up the Minhang Development Corporation to initiate the establishment of the Minhang Development Zone and Hongqiao Development Zone. In 1984, the government established the Caohejing Electronic Industrial Zone, and in 1985, it founded the Shanghai Hongqiao United Development Company to oversee the structural transformation through free trade zones [2].

They were granted many preferential policies from both the central and the local government in matters of land and infrastructure utilization, as well as taxes and the like. Since the 1990s, these three zones named above not only maintained their economic growth and yielded fruits in institutional innovation, but also underwent transformation and diversified development in their spatial structure. It made them one of the pillars supporting the social and economic development and the reform and opening up of Shanghai. At that time, the location of reform and opening up in China formed a T-shaped pattern, along the coast from south to north and along the Yangtze River from east to west. Located in the center of this T-shaped pattern, Shanghai was in a strategic position to lead the whole country economically. More space was needed for its further development if it was to become an international metropolis and Yangtze River Delta urban agglomeration integrated with the world economy [3].

The Shanghai Hongqiao United Development Company (hereafter referred to as the 'Company') and the Minhang Development Group (hereafter referred to as the 'Group') are the institutional innovation leaders responsible for structural transformation through the three zones. Their performance has the following major practical applications for urban development in Shanghai.

Table 1

Main practical applications for for Shanghai urban development via zoning

<p>The first : the integration resources and streamlining assets</p>	<p>Since 1990s the Company and the Group were focused on integrating resources and streamlining assets, combining their strengths and embracing innovation in order to establish a robust platform for future development. They were seizing the opportunity presented by integration to actively reform and innovate. At the asset level, they are comprehensively streamlining the assets of each zone to maximise synergy and integration.</p> <p>At an industrial level, the Company and the Group are promoting integration and interaction, with a gradual concentration of headquarters-oriented enterprises in the Hongqiao Development Zone and production-oriented enterprises in the Minhang Development Zone. This provides companies with services across the entire industrial and value chains, effectively reducing internal operating costs.</p> <p>With regard to the attraction of investment, the Company and the Group facilitate the integration of resources, thereby effecting an expansion and enrichment of the development zone's product line. They offer integrated solutions that encompass R&D and design, factory customisation, business offices, and corporate headquarters. Moreover, the utilisation of the real estate group's land resources has resulted in a substantial enhancement in investment opportunities. Since the Group's establishment, it has attracted several key projects, including the regional headquarters and sales centre of Italy's Perfetti Group, Axalta's R&D centre of the United States, and the Internet of Things Centre of the Chinese Academy of Sciences.</p>
<p>The second: the implementation of strategy of "district-to-district cooperation and brand linkage"</p>	<p>The Company and the Group have implemented a strategy of "district-to-district cooperation and brand linkage" with a view to continuous expansion of development space and implementation of a "going global" strategy. They are pursuing a multifaceted approach to investment promotion, one that is characterised by a departure from the conventional, relatively insular and self-contained model. This strategic realignment is underpinned by a commitment to forge robust partnerships with internationally esteemed intermediary consulting firms. These collaborations are driven by a market-oriented and professional ethos, with a focus on initiatives such as the establishment of innovation centres, the promotion of high-end manufacturing, and the development of mobile internet. This will promote brand development on a global scale, leveraging its competitive advantages in branding, investment, management, and capital. The provision of brand</p>

	<p>rights, the sharing of management experience, capital operations, and human resources will facilitate collaboration with other regional developers in integrated development. For instance, the focus will be on the promotion of the Minhang Development Zone West District, a collaborative development project with the Minhang Maqiao District, and district-to-district cooperation with the Jinshan Zhujiang Industrial Park. Secondly, it is imperative to expand our global presence. The Company and the Group engage in a collaborative relationship with Singapore's Ascendas Group, adopting a complementary model of "resource and industrial community investment and management." This approach involves the innovation of a "fund + industry + base" industrial community development model. The establishment of a "smart industrial community" that integrates entrepreneurship and innovation, scientific and technological research and development, and commercial and residential facilities represents a concerted effort on the part of the Company and the Group to align with the prevailing development trends in the field of industrial intelligence. This initiative is underpinned by a five-pronged industrial development concept, encompassing the domains of government, industry, academia, research, and capital. The two programmes are designed to introduce industrial functions, promote industrial-urban integration, and comprehensively advance urban renewal.</p>
<p>The third: boost science and technology innovation</p>	<p>The Company and the Group were first centered and engaged in the construction of the Shanghai Science and Technology Innovation Centre, in response to the national call for "mass entrepreneurship and innovation". In collaboration with Shanghai Jiao Tong University and the Minhang District People's Government, the Company has established the "Bay Zero – Global Innovation and Entrepreneurship Cluster" (abbreviated as "Bay Zero"). It is evident that the two entities leverage the distinct advantages inherent in the concentration of intellectual, technological, information, and other resource capital. They seamlessly integrate the original Cangyuan Science and Technology Park within a market-oriented framework. This integration is achieved through park linkage, capital grafting, and operation management. The Minhang and Hongqiao Development Zones have been selected to oversee the implementation of high-growth and innovative projects and industries. The objective of this initiative is to establish a unified and integrated maker space for the Minhang Development Zone and the Hongqiao Development Zone [2].</p>

In a comprehensive spatial reform of the urban economy in terms of zoning and institutional backup is approaching completion. The most significant outcome of this transition is the shift from the labour and material-intensive traditional economy to a market-driven economy characterised by high-tech and knowledge-intensive production.

With the global economic slowdown and China's rebalancing of its economic development model, it was important to promote the high-end services sector through further economic reforms. Shanghai was again chosen as a test ground for this new development model. Establishing the Shanghai Pilot FTZ in 2014 was a necessity in order to face the new global economic challenges, deepen reform and opening up, gain experience for China's industrial upgrading, deal with the "new normality" and promote Shanghai to become an international economic, finance, trade and shipping center [3].

Since 2024, the Zone implemented a series of policies, pushing forward high-quality development and maintaining overall economic stability with progress, though facing multiple challenges.

According to unified GDP calculations, in 2024 Pudong achieved a regional GDP of 1.77 trillion yuan (\$245 billion), up 5.3 percent year-on-year. Industrially, Pudong's output value surged in sectors such as semiconductors, IT, new energy automation, AI R&D, key digital equipment manufacturing, and innovative pharmaceuticals all witnessed robust expansion. Investment turned more active, with total fixed asset investment up 5 percent. Notably, urban infrastructure investment soared 22.2 percent. [4,5].

Overall, Pudong's economy demonstrated resilience in 2024-2025, leading Shanghai's development. Looking ahead, Pudong New Area SEZ aims to deepen reforms, expand opening-up, and advance high-quality development, contributing to Shanghai's international metropolis status [4].

In the subsequent period up to 2035, the city will prioritise the consolidation of the foundational role of scientific and technological innovation, whilst concurrently promoting the profound integration of innovation in science, technology, and industry via suitable zoning and institution innovation measures.

Bibliography:

1. Rupert N.N. Hodder (1993). Exchange and Reform in the Economy of Shanghai Municipality: Socialist Geography under Reform. *Annals of the Association of American Geographers*. Vol. 83, No. 2. Jun. P. 314
2. 30 Years of Passion, Building a New Future Together (On the 30th Anniversary of the National-Level Shanghai Minhang and Hongqiao Economic and Technological Development Zones) (2016). *People's Daily*. May 18 <http://sh.people.com.cn/n2/2021/0518/c401011-34731808.html>

3. Meng, Guangwen, 2015. Establishment and model selection of free trade zones in China based on graduated sovereignty and policy geographical differentiation. *Scientia Geographica Sinica*. 35(01). P.19-29. DOI: 10.13249/j.cnki.sgs.2015.01.00

4. Economic performance of Pudong New Area in 2024 (2025). *China Daily*. February 06

5. Pudong unveils new measures to attract foreign investment (2025). *China Daily*. April 17

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-561-0-15>

Qi Yang

ORCID: 0000-0002-4435-0825

PhD in Religious Studies,

*Researcher of the Institute for Contemporary China Studies
named after Borys Kurts*

*Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
Kyiv, Ukraine*

Chernytska T. V.

ORCID: 0000-0003-2660-5529

*PhD in Economics, Professor at the Department of International Economics,
Director of the Institute for Contemporary China Studies
named after Borys Kurts*

*Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
Kyiv, Ukraine*

**TRANSFORMATION OF THE CHINESE MODEL OF INNOVATIVE
DEVELOPMENT: INSTITUTIONAL FOUNDATIONS
AND GEOPOLITICAL IMPLICATIONS**

Key words: innovation system, state capitalism, economic transformation, technological sovereignty, global economic relations, geopolitics, international competitiveness, China, post-globalization.

The transformation of China's innovative development model represents one of the most significant phenomena of the post-globalization era, reshaping both the global balance of economic power and the institutional logic of modernization. Against the backdrop of the weakening of neoliberal globalization, the Chinese experience reveals the emergence of a new

paradigm of innovation-driven growth, characterized by the synergy of state coordination, market adaptation, and technological sovereignty. China's model transcends the traditional dichotomy between state capitalism and liberal market economy by integrating institutional mechanisms of strategic planning, industrial policy, and scientific advancement into a coherent system of national innovation governance.

The relevance of studying this transformation lies in its multidimensional nature. On the one hand, it reflects the internal evolution of China's political economy – the transition from extensive industrial expansion to an innovation-intensive stage of development, in which human capital, digital infrastructure, and intellectual property become key production factors. On the other hand, it highlights the broader reconfiguration of global economic relations, where China positions itself as both a producer and regulator of technological standards, seeking to influence global value chains, investment flows, and innovation regimes.

The analysis of the Chinese innovation model is also crucial for understanding the institutional responses to the challenges of deglobalization, technological decoupling, and systemic crises of the international economic order. In this context, the study of China's experience offers insights into how an emerging economy can establish a sustainable system of innovation governance that ensures competitiveness, social stability, and political legitimacy in the face of global uncertainty.

The theoretical and empirical foundations of the Chinese model of innovative development have been extensively examined through the lenses of national innovation systems, institutional economics, and political economy. The national innovation system framework, proposed by B. Lundvall [1] and C. Freeman [2], provides the conceptual background for understanding the interaction between the state, business, and science in generating innovation. Within this paradigm, R. Nelson [3] emphasised the evolutionary dynamics of institutional change.

Recent studies have highlighted that China's innovation trajectory embodies a hybrid form of governance that combines state coordination and market mechanisms. Dai and Taube [4] note that the institutional foundations of Chinese innovation encompass both structural and normative transformations. Sun [5] and Shi et al. [6] analyze the adaptation of this model in the context of global economic fragmentation, emphasizing its political and geopolitical dimensions. Ai and Peng [7] demonstrate how innovation capacity has become an instrument of resilience and legitimacy during crises. Thus, the existing scholarship provides a solid theoretical basis for interpreting China's innovation model as an institutional construct that simultaneously pursues technological advancement and geopolitical influence.

The transformation of China's model of innovative development reflects the evolution of its political economy from export-oriented industrialization to knowledge-intensive and technology-driven modernization. At the

institutional level, this transformation has been anchored in the formation of an integrated innovative governance system, in which the state functions as a strategic coordinator rather than merely a regulator. The key feature of this system is the institutional symbiosis between government, business, and academia – a “triple helix” that generates cumulative technological competitive advantages and sustains long-term international competitiveness.

China’s innovation policy architecture is based on several fundamental principles. First, the state formulates long-term strategic programs, such as Made in China 2025 and the Science and Technology Innovation 2030 Agenda, which define priority sectors, funding mechanisms, and performance indicators. Second, the institutionalization of innovative incentives within state-owned and private enterprises ensures the diffusion of technological capacity beyond the public sector. Third, universities and research institutes serve as key nodes in the knowledge production network, contributing both human capital and applied research and development outcomes.

This institutional configuration has yielded a distinctive hybrid governance model that combines elements of state capitalism and market experimentation. It departs from the Western neoliberal conception of innovation, where market forces alone are expected to stimulate progress. Instead, the Chinese approach employs coordinated industrial policies, state-guided venture investment, and public procurement as instruments for shaping technological ecosystems. Such a model not only enhances the international competitiveness of the national economy but also consolidates the political legitimacy of the ruling party by linking innovation success to social stability and national pride.

At the same time, China’s innovation system reveals internal contradictions. The heavy reliance on state direction risks bureaucratic inertia and the crowding-out of grassroots entrepreneurship. The rapid accumulation of intellectual property and R&D expenditure does not automatically guarantee creativity or institutional openness. Moreover, the increasing international fragmentation of technological supply chains and geopolitical tensions create pressures that test the flexibility and adaptability of China’s institutional design.

Nevertheless, China’s capacity to reconfigure its innovation governance under conditions of post-globalization demonstrates the resilience of its institutional architecture. By combining adaptive policy mechanisms, multi-level coordination, and strong digital infrastructure, the Chinese model has turned innovation into both an economic and political resource. It simultaneously functions as an instrument of domestic modernization and as a projection of global influence, shaping the emerging norms of technological sovereignty and developmental pluralism.

Conclusions. The transformation of China’s innovative development model exemplifies a systemic shift in the architecture of global economic modernization. Building upon the institutional synergy among the state, business, and science, China has established a governance framework in

which innovation serves as both an economic catalyst and a political resource. The country's capacity to align technological advancement with national strategic goals illustrates a distinctive form of developmental pragmatism that challenges the traditional dichotomy between state control and market freedom.

This model demonstrates that sustainable innovation can emerge within a system of coordinated capitalism, where the state actively shapes technological priorities while maintaining market incentives for enterprise-level creativity. The effectiveness of China's approach lies in its ability to integrate macroeconomic planning with micro-level experimentation, thus fostering both structural stability and dynamic adaptability.

At the same time, the Chinese case underscores the economic implications of innovation-led growth under post-globalization conditions. Technological sovereignty, diversification of value chains, and the localization of production capacities redefine competitiveness as an institutional, rather than purely market-driven, phenomenon. The resulting hybrid economy – simultaneously centralized and entrepreneurial – reflects China's effort to balance efficiency with resilience.

Ultimately, the Chinese model presents an alternative vision of economic modernization, one in which innovation is embedded in long-term state strategy, industrial upgrading, and global positioning. Its institutional design, oriented toward technological self-reliance and policy coherence, may become a reference point for economies seeking to maintain growth and autonomy amid the structural turbulence of the post-global era.

Bibliography:

1. Lundvall B.-A. National Systems of Innovation: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning. London: Pinter Publishers, 1992. 342 p.
2. Freeman C. Technology Policy and Economic Performance: Lessons from Japan. London: Pinter Publishers, 1987. 212 p.
3. Nelson R. R. (ed.) National Innovation Systems: A Comparative Analysis. New York: Oxford University Press, 1993. 560 p.
4. Dai M., Taube M. Institutional foundations of China's quest for innovation. In: Innovation, Economic Growth and the Institutional Foundations of Modern Capitalism. London: Routledge, 2019. DOI: 10.4324/9781351019743-1.
5. Sun Q. Intermittent institutional innovation and China's economic performance. *China Political Economy*. 2022. Vol. 5, No. 2. DOI: 10.1108/cpe-05-2022-0006.
6. Shi W., Zhao Y., Zhang H. Institutional distance, outward investment, and innovation performance: evidence from Chinese firms. *Sustainability*. 2022. Vol. 14, No. 9. DOI: 10.3390/su14095368.
7. Ai Y., Peng M. The Innovation Model of China's High-End Equipment Industry in the COVID-19 Era. *Frontiers in Public Health*. 2021. Vol. 9. DOI: 10.3389/fpubh.2021.68312

Дроботюк О. В.

ORCID: 0000-0003-2409-5131

кандидат економічних наук,

старший науковий співробітник відділу

Азіатсько-Тихоокеанського регіону

Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського

Національної академії наук України

м. Київ, Україна

КИТАЙСЬКИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС ПРО УКРАЇНУ: БІБЛІОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ (2014-2025) НА ОСНОВІ ДАНИХ SCOPUS

Ключові слова: бібліометрика, економічні відносини, Китай, наратив, Україна, російсько-українська війна, Scopus.

Актуальність дослідження полягає в необхідності розуміння еволюції китайської наукової думки щодо України в контексті російсько-української війни та геоекономічної і політичної трансформації світу. Це дозволяє пояснити зовнішню політику, торгівельні та інвестиційні пріоритети Китаю. Метою дослідження є комплексний бібліометричний аналіз еволюції китайського наукового дискурсу щодо України (2014-2025), спрямований на визначення панівних тем та геостратегічних пріоритетів Китаю.

Дослідження базується на вибірці наукових публікацій (статті, тези, рецензії) у виданнях, які індексуються в наукометричній базі Scopus від 13 листопада 2025 [2]. До критеріїв відбору публікацій для бібліометричного аналізу економічних наративів китайських вчених щодо України в умовах російсько-української війни увійшли: афіліація з китайськими установами, мова, тип, період, сфера публікацій та якість видання (рис. 1). Пошуковий запит здійснювався за ключовими словами: China, Chinese, Ukraine, Ukrainian, economic, investment, commerce, relation, Russia, war, conflict, crisis, 2022 [1].

Загальна кількість публікацій за ключовими словами у наукометричній базі Scopus у період з 2014 – 2025 рр. становить 928, зокрема, 210 публікацій вчених, які афілійовані з китайськими інституціями (22,6%). Стрімке зростання чисельності публікацій відбулося у 2022 році (у майже 7 разів більше порівняно з 2021), а пік припадає на 2024 рік (229 документів). Серед китайських закладів лідирує Фуданський університет – 11 документів (5% або 1,2% від

загальної кількості за ключовими словами), а серед авторів – Ван Юйянь та Фань Далей, які належать до Міністерства природних ресурсів КНР (по 5 публікацій, які присвячені ринку газу та нафти).

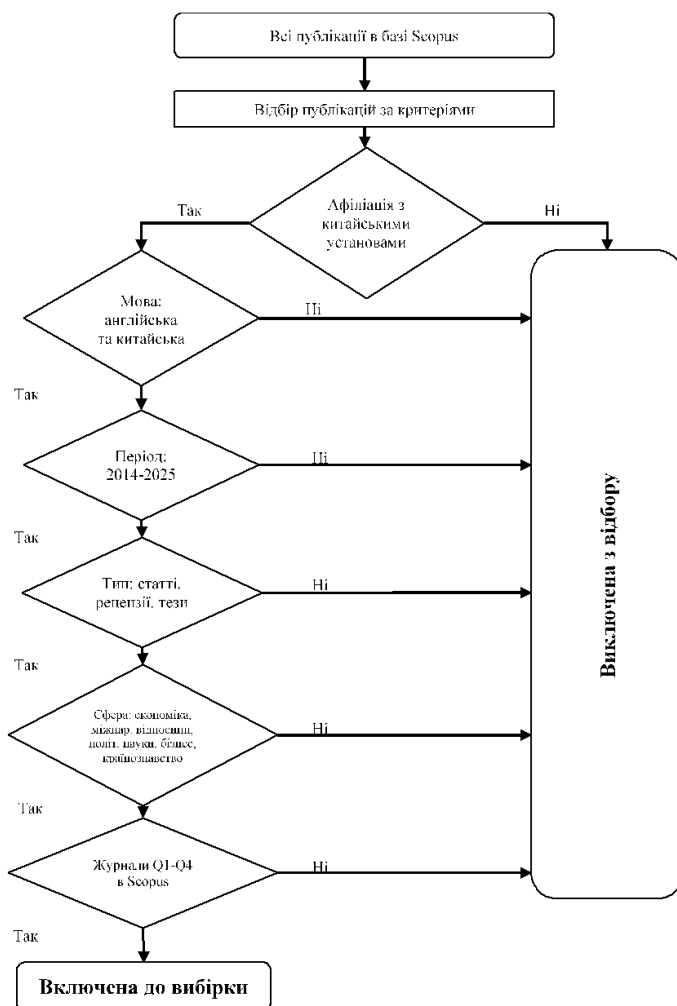


Рис. 1. Блок-схема процес відбору публікацій у наукометричній базі Scopus за критеріями

Джерело: розроблено автором відповідно до методу бібліометричного огляду літератури [3]

Комплексний бібліометричний та статистичний аналіз китайського дискурсу на основі публікацій, які індексуються в наукометричній базі Scopus, здійснено з використанням мови програмування Python 3.14.0 та за допомогою наступного програмного забезпечення: Visual Studio Code v.1.105.1 (Jupyter Notebook).

Таблиця 1

Бібліометричний та статистичний аналіз публікацій

Показник	Абсолютний показник кількості публікацій, од	Відносний показник кількості публікацій, %
Публікації за періодами, од.:		
– 2014-2023	13	6,2
– 2022-2023	81	38,6
– 2024-2025	116	55,2
Цитування публікацій, од.:		
– Низька цитованість (<5)	74	35,2
– Помірна цитованість (5-10)	37	17,6
– Висока цитованість (>5)	47	22,4
– Без цитування	52	24,8
Тип документу:		
– Статті	195	92,9
– Тези	9	4,3
– Рецензії	6	2,8
Тематичні кластери		
– Енергетика та енергетична безпека	83	39,5
– Економічні відносини	68	32,4
– Геополітика	47	22,4
– Військовий конфлікт	7	3,3
– Відновлення	5	2,4
Категорія журналу:		
– Q1	27	12,9
– Q2	1	0,5
– Q3	182	86,7

Джерело: складено автором шляхом аналізу даних наукометричної бази Scopus.

Бібліометричний аналіз продемонстрував, що з 210 публікацій понад 55% припадає на 2024-2025 рр., а найпродуктивніший рік – 2024 з 60 документами; середньорічна кількість статей – 19 од. (табл. 1). За результатами аналізу активності науковців виявлено загальну кількість авторських згадок – 747, унікальних авторів – 690 осіб, середня кількість авторів на 1 публікацію – 3,56, а середня кількість публікацій на автора становить – 1,08 (медіана – 1, максимум – 5). Розподіл авторів за

продуктивність характеризується 1 публікацією у 647 осіб (93,8%), 2-3 – 40 (5,8%), 4-5 – 3 (0,4). Аналіз цитувань виявив загальну кількість цитувань – 2051, у тому числі, середнє значення – 9,8 при медіані – 2,5 та максимумі – 411 (найбільш цитована стаття присвячена енергетичній безпеці). У розрізі наукових журналів, в яких опубліковані статті, лідерами серед 127 видань є Energy Economics (16 публікацій; середнє цитування – 10,1), Resources Policy (11; 18,5), Sustainability (Switzerland) (6; 5,0); China Mining Magazine (6; 8,8), World Regional Studies (6; 1,8).

На основі частотного аналізу ключових слів у 210 статтях, виокремлено 10 найбільш вживаних: China (60 публікацій), Ukraine (52), Russian Federation (40), commerce (23), investments (23), COVID-19 (21), geopolitics (18), energy market (17), financial markets (15), energy policy (15). Кластерний аналіз назв та ключових слів дозволив визначити 5 тематичних кластерів (табл. 1):

1. *енергетика та енергетична безпека* (energy, oil, gas, coal, petroleum, fuel, resource, supply);
2. *економічні відносини* (trade, economic, commerce, business, investment, export, import, market);
3. *геополітика* (geopolitical, strategic, interests, relations, partnership, alliance, Russia, Beijing);
4. *військовий конфлікт* (war, conflict, military, security threat, combat, armed, invasion, aggression);
5. *відновлення / реконструкція* (reconstruction, recovery, rebuild, post-war, opportunity, development, investment, restoration).

Варто зазначити, що наявні статті охоплюють *декілька кластерів*: геополітика-економічні відносини (177 публікацій); військовий конфлікт-економічні відносини (155); військовий конфлікт-геополітика (154); економічні відносини-енергетика та енергетична безпека (140); геополітика-енергетика та енергетична безпека (135); військовий конфлікт-енергетика та енергетична безпека (122); відновлення-економічні відносини (99); відновлення-геополітика (97); відновлення-енергетика та енергетична безпека (82); відновлення військовий конфлікт (80).

Отже, китайський дискурс є структурованим: головний фокус досліджень – енергетика і економічні відносини у контексті геополітики. Війна у статтях авторів, афілійованих з китайськими установами, виступає периферійною темою, у той час як відновлення (економічне) є новою, адже дослідження активізувалися у 2024-2025 рр. Загалом бібліометричний аналіз демонструє еволюцію китайської наукової думки від повного ігнорування до активного системного аналізу через призму економіки та енергетики. Представлені результати бібліометричного аналізу є проміжними, адже охоплюють дані однієї

наукометричної бази Scopus. На подальших етапах дослідження, яке здійснюється в межах наукової теми відділу АТР Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, планується розширити вибірку шляхом залучення даних інших наукометричних баз, зокрема Web of Science, CNKI.

Література:

1. Análise bibliométrica: revisão de literatura e proposta de framework metodológico em 12 passos / M. S. Celestino et al. *ARACÊ*. 2024. Vol. 6, no. 4. P. 13421–13446. URL: <https://doi.org/10.56238/arevbn4-146> (date of access: 17.11.2025).
2. Document search results. *Scopus*. URL: <https://www.scopus.com/results/results> (date of access: 13.11.2025).
3. Guidelines for Bibliometric-Systematic Literature Reviews: 10 steps to combine analysis, synthesis and theory development / G. Marzi et al. *International Journal of Management Reviews*. 2024. URL: <https://doi.org/10.1111/ijmr.12381> (date of access: 10.11.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-561-0-17>

Степанова О. В.

ORCID: 0000-0001-5502-995X

*доктор економічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу публічних фінансів
ДУ «Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України»
м. Київ, Україна*

АДАПТАЦІЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ КИТАЮ ДО НОВОЇ ГЕОЕКОНОМІЧНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Ключові слова: економіка Китаю, бюджетна політика, глобальна конфронтація, торговельні війни, технологічна самодостатність Китаю, бюджетний дефіцит, нова індустріалізація, нові виробничі сили.

Протягом останніх чотирьох десятиліть бюджетна політика Китаю була спрямована передусім на забезпечення експортно-орієнтованої економічної моделі розвитку Китаю і передбачала застосування комплексної системи державних фінансових механізмів підтримки

виробників-експортерів у традиційних галузях економічної діяльності. Проте, нова гео економічна реальність, що характеризується прискоренням гео економічної конфронтації, посиленням торговельних війн, виробничою фрагментацією та кардинальною зміною глобальних ланцюгів поставок, обумовлює трансформацію як моделі економічного розвитку Китаю в цілому, так і бюджетної політики зокрема. Інтенсифікація гео економічних загострень актуалізує вимогу до всебічного та безперервного аналізу поточних тенденцій та їхнього впливу на подальший розвиток як окремих країн, так і глобальної економіки.

Незважаючи на зростання зовнішньої торгівлі Китаю за січень-жовтень 2025 року на 3,6 % [1], порівняно з аналогічним періодом 2024 року та зростання експорту на 6,2%, відбулося посилення тиску на китайську економіку ескалації гео економічного протистояння. Найбільше зростання відбулося у сфері експорту високотехнологічних товарів (на 15%), а також машин та електричної продукції (на 8,7%). Імпорт Китаю за цей період майже не змінився проти відповідного періоду минулого року, проте, в його структурі спостерігалось зростання імпорту високотехнологічних товарів на 10%, а також збільшення імпорту сільськогосподарської продукції на 6,4%. Експорт Китаю за січень-жовтень 2025 року значно перевищив імпорт, забезпечивши позитивне сальдо 978 млрд дол. США, що свідчить про ефективну політику Китаю щодо диверсифікації торгових потоків, а також зміну акценту на експорт високотехнологічних товарів (електромобілів, літій-іонних акумуляторів, фотоелектричної продукції). Відповідно до середньострокового п'ятирічного плану Китаю [2], у тому числі ці види високотехнологічних товарів, мають стати одними з основних драйверів економічного зростання високої якості та замінити традиційні драйвери економічного розвитку.

Внаслідок посилення конкурентно-конфліктних тенденцій, частка США в загальній структурі зовнішньої торгівлі Китаю у 2025 році продовжує знижуватися. Експорт з Китаю до США за період за січень-жовтень 2025 року зменшився на 17,8% або приблизно на 423 млрд.дол.США [3]. Імпорт зі США до Китаю зменшився на 12,6 % або приблизно на 110 млрд.дол.США. Натомість, протягом означеного періоду 2025 року відбулася диверсифікація зовнішньої торгівлі Китаю та її часткова переорієнтація на країни ASEAN (зростання на 9,1%), країни Латинської Америки (на 5%), країни ЄС (на 4,5%) та країни, що входять до Ініціативи «Пояс та Шлях» (на 5,9%). Загальне зростання експорту з Китаю до країн Латинської Америки передусім відбулося за рахунок вагомого збільшення експорту електромобілів, машин та електроніки, попри впровадження локальних тарифів (наприклад, у

Бразилії на електромобілі). Зростання імпорту Китаю з Латинської Америки відбулося за рахунок збільшення закупівлі сої, міді, нафти та літію.

Отже, в умовах загострення структурних диспропорцій у світовій економіці та системної економічної конфронтації між центрами сили, орієнтація на зростання зовнішнього попиту втрачає надійність як базового фактору економічного зростання Китаю. Це стало стимулом для подальшого прискорення нової індустріалізації з метою забезпечення технологічної самодостатності Китаю, як підґрунтя для формування моделі економічного зростання високої якості. Макроекономічна динаміка протягом перших трьох кварталів 2025 року залишалася позитивною та ВВП Китаю збільшився на 5,2 % порівняно з відповідними періодом 2024 року. Проте, це не дозволило суттєво збільшити бюджетні надходження, які зросли за означений період на 0,5%[4], у тому числі податкові надходження збільшились на 0,7%, а неподаткові зменшились на 0,4 % внаслідок тиску кризи нерухомості та зменшення обсягів продажу прав на землю. При цьому, бюджетні витрати збільшились на 3,1 % за аналізований період, зокрема державного бюджету на 7,3%, а місцевих бюджетів на 2,4%.

У 2025 році поглиблюються структурні зміщення в бюджетній політиці Китаю в бік експансіоністського фінансування технологічної самодостатності Китаю в умовах реалізації США політики «малий двір, високий паркан» (small yard, high fence)[5] з обмеження доступу та застосування жорсткого контролю технологічних інновацій в стратегічних секторах, а також впровадження нових бар'єрів доступу Китаю до таких технологій, зокрема у сфері напівпровідників, штучного інтелекту та програмного забезпечення.

Експансіоністська бюджетна політика стимулювала зростання ВВП протягом 2025 року, яка також передбачала розширення фіскального простору шляхом збільшення дефіциту бюджету до 4% ВВП[6] для фінансування пріоритетів нової індустріалізації, подолання зовнішніх шоків та внутрішніх викликів. Крім того, в Китаї у 2025 році збільшено випуск довгострокових спеціальних казначейських облігацій обсягом близько 182 млрд.дол.США, що на 42 млрд.дол.США більше, ніж у 2024 році. З цих коштів 112 млрд.дол.США (на 14,06 млрд.дол.США більше ніж роком раніше), зарезервовано для фінансування програм та заходів нової індустріалізації, до яких зокрема включені програми модернізації та оновлення промислового обладнання.

Фіскальний імпульс здійснює позитивний вплив на економічне зростання Китаю ще з середини 2023 року, компенсуючи декаплінг[7], а також «тарифний шок» з боку США у 2025 році стимулюючи при цьому економічне зростання.

Аналіз тенденцій та структури витрат національного бюджету Китаю дозволяють зробити висновок про збільшення витрат на фінансування науки та технологій на 6,5% та на освіту на 5,4% протягом трьох кварталів 2025 року[8]. Ці бюджетні витрати також будуть спрямовані на адресну підтримку ключових напрямів нової індустріалізації, у тому числі проекту «Науково-технічні інновації 2030 – Великий проект», що передбачають стимулювання наукових розробок інтегральних схем та штучного інтелекту. У цілому, у 2024 році витрати на НДДКР вперше досягли 506,7 млрд.дол.США[9]. З метою забезпечення технологічної самодостатності в Китаї також здійснюється податкове кредитування та надання податкових пільг для високотехнологічних компаній, особливо тих, які забезпечують імпортозаміщення. Крім того, створені державні інвестиційні фонди, які здійснюють підтримку задач нової індустріалізації. Так, наприклад, фінансування наукових розробок інтегральних схем та штучного інтелекту здійснюється в Китаї з різних джерел, у тому числі через Національний фонд промисловості інтегральних схем (фаза III) та через програму «AI +».

Отже, адаптація бюджетної політики Китаю до нових гео економічних загострень здійснюється передусім шляхом посилення «внутрішньої циркуляції», зокрема, бюджетного фінансування забезпечення технологічного суверенітету Китаю, з орієнтацією на формування нових продуктивних сил; бюджетного стимулювання внутрішнього споживання; інтеграції інфраструктурного розвитку із задачами нової індустріалізації; фіскальної підтримки зеленого переходу; забезпечення боргової стійкості на державному та місцевому рівнях. Важливою стратегією залишається бюджетна підтримка зростання глобальної конкурентоспроможності китайських товарів, послуг, інвестицій та забезпечення безперебійної «зовнішньої циркуляції». Однак, реалізація бюджетної політики Китаю знаходиться під тиском додаткових викликів, основними серед яких є: поглиблення ескалації гео економічної конфронтації; недостатня активність внутрішнього попиту та регіональні дисбаланси економічного розвитку; масштабне фінансове стимулювання розвитку нової індустріалізації здійснює тиск на бюджетні витрати, а також заміщує в структурі витрат соціальні та інші потреби; демографічний перехід та зростання боргового навантаження на економіку та бюджет.

Література:

1. General Administration of Customs of the People's Republic of China. (2025). *China's Total Export & Import Values, Oct 2025*. URL: <https://english.customs.gov.cn/Statics/2f9ea07f-4d50-4716-9a48-6a0851ec5e0c.html>

2. Recommendations of the Central Committee of the Communist Party of China for Formulating the 15th Five-Year Plan for National Economic and Social Development. Beijing, 23 Oct 2025. URL: <https://english.news.cn/20251028/efbfd0c774fd4b1c8daeb741c0351431/c.html>

3. General Administration of Customs of the People's Republic of China (2025). China's Total Export & Import Values by Country/Region, Oct 2025. URL: <https://english.customs.gov.cn/Statics/d25ec4dc-01d8-4529-bc97-ccd4f790d9e.html>

4. 2025年前三季度财政收支情况。国库司。URL: https://gks.mof.gov.cn/tongjishuju/202510/t20251017_3974400.htm

5. U.S. Department of Commerce, Bureau of Industry and Security (2024). “Small Yard, High Fence” and China's Policy of Military-Civil Fusion. URL: <https://www.bis.doc.gov/index.php/documents/compliance-training/3472-china-brief-2024-03-14-update-china-brief-final-rpd-knv-v2-w-occ/file>

6. Report on the execution of the Central and Local Budgets for 2024 and on the Draft of Central and Local Budgets for 2025. *Ministry of Finance of the People's Republic of China*. 2025. March 13. URL: https://english.www.gov.cn/news/202503/13/content_WS67d2d817c6d0868f4e8f0c89.html

7. García-Herrero, A., Xu, J. *The Chinese economy: stimulus without rebalancing*. Brussels: Bruegel, 26 Aug. 2025. URL: <https://www.bruegel.org/analysis/chinese-economy-stimulus-without-rebalancing>

8. 2025年前三季度财政收支情况。国库司。URL: https://gks.mof.gov.cn/tongjishuju/202510/t20251017_3974400.htm

9. Chinese sci-tech minister outlines innovation plans for 2026-2030 period. Xinhua. 24 Oct. 2025. URL: https://english.www.gov.cn/news/202510/24/content_WS68fb6f9bc6d00ca5f9a07016.html?utm_source=chatgpt.com

Чекалін І. С.

ORCID: 0000-0002-8643-7099

викладач кафедри китайської філології

Київський національний лінгвістичний університет

м. Київ, Україна

ВІДКЛАДЕНІ КРИЗИ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КНР: АНАЛІЗ ПОТОЧНОЇ СИТУАЦІЇ

Ключові слова: внутрішня політика Китаю, економічні кризи, політика подвійного скорочення, політика однієї дитини, економіка Китаю, політика нульової толерантності, внутрішні кризи.

КНР прагне формувати позитивний міжнародний імідж та уникати прямої конфронтації у глобальному середовищі. Тому, навіть у складних питаннях зовнішньої політики, КНР намагається притримуватись 软实力 – позиції м'якої сили. Тим не менш коли справа стосується внутрішньої політики, то певні рішення бувають доволі жорсткими, а часом категоричними. Напевно, саме через це серед західних країн часто можна чути критику і навіть звинувачення КНР у тоталітарних підходах.[10] Тим не менш, управління країною – це тонке мистецтво і Китай може багато чому навчити світ. Але, як показує історія, певні адміністративні втручання та непопулярні рішення, які хоча і були благими намірами, закономірно призвели до неприємних, а місцями і катастрофічних наслідків. У даному огляді, ми намагатимемося висвітлити певні, на нашу думку, неоднозначні рішення КПК, реальні та можливі наслідки і зробити припущення, щодо причин, що призвели до таких рішень.

Починаючи з 2020 року, Китай чим далі тим частіше почав зтикатись з різними процесами, що продовжують і нині наносити шкоду його економіці. Це і зовнішньополітичні, і внутрішні соціально-економічні фактори, які, на нашу думку глибоко пов'язані між собою і в сукупності демонструють певні тенденції політичних підходів КНР у питаннях внутрішньої економіки.

Початком низки економічних ударів можна вважати пандемію Ковід-19, що завдала значної шкоди економічним системам багатьох країн світу. Але проблема була не лише в небезпеці, що ніс в собі даний вірус, а й у підходах до вирішення питання та обмеженнях, які накладали

держави на своїх громадян на період епідемії. 清零政策 – політика нульової толерантності стала відповіддю Китаю на це виклик економічній стабільності. Проте ці рішучі дії, а точніше безапеляційність та категоричність впровадження карантинних обмежень і стали головними причинами подальшого економічного спаду. Заборони на пересування та перебування у публічних місцях, хоча і знизили темпи розповсюдження захворювання, проте унеможливили як стабільне функціонування підприємств, так і знизили купівельну спроможність населення, що було часто змушено йти у «відпустку» за власний кошт. Так жорсткі міри по контролю на тлі економічного спаду призвели до масових протестів у 2022, [7] що в свою чергу призвело до різкої відміни більшої частини карантинних обмежень і нової хвилі захворювань.

І хоча у наступному році економіка Китаю і почала потрохи відновлюватися, тим не менш відлуння давнього політичного рішення продемонструвало наслідки різких адміністративних втручань, що час від часу притаманні Китаю.[1] Мова йдеться про 一孩政策 політику однієї дитини, а точніше про демографічну кризу, з якою зіткнувся в останні роки Китай. Так за даними World bank [9] На фоні загального погіршення світової економіки Китаю, навіть проведені у 2015-2016 роках реформи, що дозволили мати двох і більше дітей не змогли покращити поточну ситуацію. На 2020 рік рівень народжуваності становив 1.12 дитини на жінку і нині цей показник не змінився в кращу сторону. [11, с. 1343] [12, с.1218]

Говорячи про загальний внутрішньополітичний стан, звичайно варто враховувати і соціальні фактори. Реакція населення на економічний стан, що погіршується, є неоднозначною. З однієї сторони зниження купівельної спроможності призвела до більш раціонального ставлення китайців до заощаджень, що проявляється у зменшенні об'єму товарів, що купується на торгових площадках по типу Алібаба, Цінтонг тощо. З іншої сторони, молоде покоління починає усвідомлювати, що нинішня економічна ситуація унеможливує досягнення фінансової стабільності шляхом наполегливої праці. Це на нині фоні притаманним корпоративній культурі «内卷 – пацючим перегонами – внутрішньокорпоративній конкуренції між робітниками і робочій системі 九九六 що описує роботу з 9:00 до 21:00 6 днів на тиждень. Дана система була запропонована таким корпоративним гігантом як Алібаба [2] і просувалось на робочих місцях багатьма іншими корпораціями Китаю. І хоча у 2021 -2022 роках китайській уряд визнав цю систему, як таку, що порушує трудовий кодекс [6], це все призвело до зростання нігілістичних настроїв молодого покоління, що стало причиною

виникнення неофіційних рухів 躺平(лежати рівно) і 摆烂(най гниє). Ідеї цих протестних позицій полягають, у відмові від інвестування вільного часу у кар'єрне зростання, через неможливість досягти бажаної фінансової незалежності шляхом кропіткої праці.[4][3] Зведення робочого процесу до виконання допустимого мінімуму і відсутність кар'єрних амбіцій демонструють глибоку деморалізацію молодого покоління Китаю. Як уряд та і представники корпорацій відреагували на ці настрої негативно, назвавши їх «егоїстичними». [5] [8] На нашу думку, зменшення вмотивованості працездатного населення посилить наслідки, спричинені демографічною кризою [3].

Ще однією кампанією, що вже демонструє наслідки категоричних адміністративних рішень КПК є 双减政策 – політика подвійного скорочення, що була прийнята у 2021 році з метою зниження навантаження на школярів. Головна ідея кампанії була в обмеженні можливостей для отримання додаткових освітніх послуг. [13] Проте це призвело до падіння доходів компаній, що надають освітні послуги, перехід сфери приватних занять у тіньовий сектор економіки, що у свою чергу призвело до збільшення витрат батьків на додаткові освітні послуги і ще сильніше ускладнило фінансовий стан пересічного громадянина. Ми вважаємо, що дана кампанія в подальшому може призвести до фінансової дискримінації в освіті і освітній ексклюзії, коли учні з менш забезпечених сімей не зможуть конкурувати з однокласниками з більш заможних. Для сфери, де вже на даний момент між конкурентами, що претендують на навчання у якісному освітньому закладі, конкуренція іде на десятки чи соті балів, така нерівність може стати критичною.

Отже, ми бачимо, що певні жорсткі рішення, котрі прийняв китайський уряд вже мають негативні соціально-економічні наслідки. І хоча в першій половині 2025 року китайська економіка демонструє зростання і відновлення, проаналізовані в даній статі потенційні кризи ще себе проявлять. На нашу думку, причина виникнення таких ситуацій – це те, що і можна назвати «китайською специфікою». Концепт, що розглядає ситуації стратегічно, через призму кількатисячної історії. Залишається лише сподіватись, що китайський уряд зможе підібрати ефективні рішення до кожної ситуації, які, в свою чергу, не утворять ланцюгові реакції з нових відкладених криз.

Література:

1. Економіка Китаю за рік частково відновилась, але населення рекордно скорочується [Електронний ресурс] // Мінфін. 2024. 17 січня. Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/2024/01/17/119843147/>, вільний.

2. 百度百科. 参考资料: 996工作制 [Електронний ресурс] // Baike.baidu.com. 2019. 12 квітня. Режим доступу: https://baike.baidu.com/reference/19940031/533aYdO6cr3_z3kATPCJz6qkNnmVPTuo6OfXUuRzzqIPmGapB5TvFJI479tx_fhqWgjF_5Znd8VbnvynVkQcuvoRcOoyR7cj
3. 向勋宇. 我国青年“躺平”现象及其对策 [Електронний ресурс] / 向勋宇 // 前海国际事务研究院 (香港中文大学 (深圳)). 2022. 13 вересня. Режим доступу: <https://iia.cuhk.edu.cn/article/259>
4. 红星评论微信公众号. 这届年轻人真的躺平了? [Електронний ресурс] // 人民日报客户端. 2022. 23 квітня. Режим доступу: <https://www.peopleapp.com/column/30039325197-500004315619>
5. 俞敏洪. 年轻人为什么容易躺平? 多数都是利己主义者, 能力还不行 [Електронний ресурс] / 小哈谈教育 // Sohu.com. . 2022. 2 листопада. Режим доступу: https://www.sohu.com/a/601958980_120933394
6. 两部门联合发布超时加班典型案例, 明确996工作制严重违法 [Електронний ресурс] // 新浪科技. 2021. 26 серпня. Режим доступу: https://finance.sina.com.cn/tech/2021-08-26/doc-ikqcfnc5173620.shtml?_zbs_baidu_bk
7. 白纸运动 (Рух «Білих аркушів») [Електронний ресурс] // China Digital Times. Режим доступу: <https://chinadigitaltimes.net/space/%E7%99%BD%E7%BA%B8%E8%BF%90%E5%8A%A8, вільний>
8. 习近平: 防止躺平等不良思想滋长蔓延 [Електронний ресурс] // 星岛环球网. 2023. 1 жовтня. Режим доступу: <https://www.stnn.cc/c/2023-10-01/3844502.shtml>
9. World Bank. Age dependency ratio (% of working-age population) –China [Електронний ресурс] // Data.WorldBank.org. 2025. Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.DPND?locations=CN>
10. Ho Lok-sang. Western media distort facts when labeling China as being ‘totalitarian’ [Електронний ресурс] / Ho Lok-sang // China Daily Hong Kong. 2022. 5 квітня. Режим доступу: <https://www.chinadailyhk.com/hk/article/266566>
11. Huang W., Pan Y., Zhou Y. One-child policy, marriage distortion, and welfare loss // Review of Economics and Statistics. 2025. Vol. 107, No. 5. P. 1341–1355.

12. Li H.-t., Tang J.-l., Qiao J. China's declining fertility rate // BMJ. 2024. Vol. 385. P. 1218.

13. Pang X., Xue H., Xiao F. The Impact of the "Double Reduction" Policy on the Participation and Expenditure of Students' Families on Off-campus Tutoring // Journal of East China Normal University (Educational Sciences). 2025. Vol. 43, No. 1. P. 17.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-561-0-19>

Яструбська О. В.

ORCID: 0009-0004-0084-3419

асистент кафедри прикладної лінгвістики,

здобувач вищої освіти третього (доктор філософії) рівня

спеціальність С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини»

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ УНІВЕРСИТЕТІВ КИТАЮ ТА ЧИННИКИ ВПЛИВУ

Ключові слова: академічна мобільність, міжнародна співпраця, університет.

В епоху глобальних викликів та мінливих геополітичних змін співпраця у сфері вищої освіти відіграє вирішальну роль у сприянні взаєморозумінню та вирішенню спільних проблем, пов'язаних з інноваціями, стабільністю та глобальним управлінням. Зміна клімату, продовольча нестабільність та геополітична напруга, що посилюються далекосяжними наслідками диджиталізації та штучного інтелекту, підкреслюють необхідність спільних рішень. Вища освіта, як каталізатор досліджень та інновацій, відіграє ключову роль у сприянні міжнародній співпраці для вирішення цих нагальних проблем. Між-університетська транскордонна співпраця може слугувати мостом для вирішення глобальних викликів та сприяння взаєморозумінню.

З економічної точки зору академічна мобільність є вигідною для країни-реципієнта. Адже це насамперед залучення інвестицій у національну систему вищої освіти, її розвиток. Однак це не завжди має «лінійний характер». Доказом нестандартного підходу до організування міжнародної співпраці та програм академічної мобільності може слугувати Китай. Власне на його досвіді ми хочемо зосередити нашу увагу.

Ще в далекому 1978 році, коли китайська економіка перебувала в стані пошуку шляхів становлення, в країні була заснована Китайська рада стипендій, уповноважена Державною радою Китаю. На сьогодні це некомерційна організація Міністерства освіти Китаю, яка пропонує допомогу в міжнародному академічному співробітництві з Китаєм та діє як основний канал, через який китайський уряд надає стипендії. Вона виділяє та координує понад 51 000 стипендій для іноземних студентів на навчання в Китаї і на даний час є однією з найбільших організацій з управління стипендіями у світі. Місія Китайської ради стипендій (China Scholarship Council-CSC) полягає в тому, щоб «надавати фінансову допомогу та послуги підтримки іноземним студентам у Китаї»[1].

З метою зміцнення обміну та співпраці з українськими університетами Державна стипендіальна рада Китаю схвалила шість освітніх програм обміну та співпраці для сприяння розвитку освіти між двома країнами. Шість програм співробітництва представляють сприяння міжнародній співпраці та навчальним програмам з Україною та іншими країнами: програму навчання для фахівців, які виїжджають до України та інших країн, програму розвитку мистецтва та спорту в Україні та інших країнах, програму короткострокового обміну експертами та науковцями, які виїжджають до України та інших країн, стипендії для співпраці з Національним технічним університетом України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» та українську програму обміну стипендіями[2].

Враховуючи те, що Китай позиціонує себе другою за величиною економікою світу, здобуття освіти в його університетах дозволяє стати частиною країни, що стрімко розвивається. Водночас успішне завершення навчання розширяє можливості працевлаштування, а також дає змогу познайомитися з іншою культурою.

Варто зазначити, що партнерство між Китаєм і ЄС у сфері вищої освіти переживає період спаду. Так, мобільність студентів, яка є основою академічних обмінів між ЄС і Китаєм, зменшилася через зростання політичної чутливості та обмежувальну політику обох сторін. Це обмежило можливості культурного обміну та розвитку транснаціональних академічних мереж. Одночасно політичний контроль спільних освітніх проєктів позначився на скороченні інституційної взаємодії. Прагнення до взаємної вигоди і одночасний захист національних та інституційних інтересів породжують внутрішню напругу, що спостерігається при формуванні спільних проєктів та програм. ЄС намагається знайти баланс між відкритістю до співпраці та зростаючими занепокоєннями щодо безпеки знань та узгодження цінностей. Прагнення Китаю до самозабезпечення в галузях наукових і

технологічних інновацій породжують конкурентні мотиви для співпраці – наукові, економічні та політичні.

На сьогодні Європейські інституції часто сприймають китайські як такі, що знаходяться під сильним впливом політичного контролю. Сутність суперечливості поглядів на співпрацю сторін взаємодії полягає насамперед у різних моделях побудови системи науково-освітньої діяльності. Децентралізована структура ЄС надає окремим університетам значну автономію в міжнародному співробітництві, і як результат науково-освітні установи намагаються узгодити свою діяльність із більш широкою національною та регіональною політикою. Водночас централізована структура Китаю забезпечує єдину стратегічну концепцію, встановлюючи обмежувальні заходи контролю, що обмежують гнучкість, необхідну для ефективної глобальної взаємодії. Відмінності у підходах до організування моделей призводять до операційних розбіжностей[3].

Отже, міжнародна співпраця університетів перебуває під впливом низки чинників: економічних, політичних, соціальних і наукові аспекти в плані ефективності співпраці сторін взаємодії залежать від узгодженості домінант. В цьому ж руслі відбувається формування міжнародної співпраці освітньої складової.

Література:

1. Study in China. URL: <https://chinascholarshipcouncil.com/>
2. China Scholarship Council. (2024). Information Platform for National Scholarship Programs. Retrieved from: <https://sa.csc.edu.cn/student/>
3. Cai Yuzhuo, Pinna, C., & van der Wende, M. (2025). Rethinking EU-China higher education cooperation in a dynamic global environment. *Journal of Studies in International Education*, 29(2), 167–176. <https://doi.org/10.1177/10283153251316930>

**СЕКЦІЯ ІV. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПИТАННЯ
КИТАЙСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА
ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА**

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-561-0-20>

Dashchenko H. V.

ORCID: 0000-0003-3432-3679

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

University of Customs and Finance

Dnipro, Ukraine,

V. N. Karazin Kharkiv National University

Kharkiv, Ukraine

**TRANSLATING THE ‘OTHER’: EUROPEAN MEDIATIONS
OF DU FU’S POETRY IN OSTAP LUTSKY’S UKRAINIAN
MODERNISM**

Key words: Du Fu, Tang Dynasty, poetry, Ostap Lutsky, Ukrainian translation.

The poetry of Du Fu (杜甫, 712–770), one of the most prominent poets of the Tang Dynasty, played a crucial role in shaping the canon of classical Chinese literature and had a significant impact on the European reception of the East. Since the 19th century, his poetry has attracted the attention of European sinologists and modernist poets who sought to discover the “Other”, Eastern way of thinking and poetic expression.

In the Ukrainian cultural context, Du Fu’s oeuvre became known only indirectly – through translations into European languages. The first Ukrainian translations of his poetry appeared in the early 20th century, when interest in the East was combined with modernist experiments in new artistic forms. In 1918, the Lviv student journal “Shlyakhy” (“Paths”) [4] published three poems under the common title “Viina” (“War”) in translations by Ostap Lutsky (1883–1941) – a poet, translator, and military officer. This publication is the first known Ukrainian translation of Du Fu’s poetry.

The aim of this study is to trace the interlingual and intercultural pathways through which Du Fu’s poetry reached Ukrainian readers. The research examines how Lutsky’s translations were shaped through French and German intermediary versions and adapted to the Ukrainian cultural context.

Lutsky did not translate directly from Chinese. In the notes to the translation [4, p.70], he refers to two European anthologies: the French collection “Poésies de L’époque des Thang” (1862) [2] by Marquis d’Hervey de Saint-Denys, and the German anthology “Dumpfe Trommel und beraushtes Gong” (1915) [1] by Alfred Henschke (1890–1928), who wrote under the pseudonym Klabund. My research shows that Lutsky based his translation primarily on Klabund’s German texts. However, Klabund himself acknowledged that he relied on French and partly German collections published in the second half of the 19th century. Thus, the Ukrainian translation is a secondary one – that is, it was not made from the original Chinese, but through intermediary European versions.

A comparison of texts reveals that only one of the three poems in Lutsky’s translation – “Viisko Yde” (“The Army is Marching”) – derives from Du Fu’s poem “Song of the Military Carts” (“兵車行”). This poem was first translated into French by d’Hervey de Saint-Denys in 1862. The other two – “Pobidnyk z Chornym Praporom i Psom” (“The Victor with a Black Flag and a Dog”) and “Nich v Nameti” (“Night in a Tent”) – do not belong to Du Fu’s corpus. They are artistic reinterpretations by Judith Gautier (1845–1917), writing under the pseudonym Judith Walter. They were first presented in her poetry collection “Le Livre de Jade” (1867) [3]. Klabund later included these poems in his anthology as supposed translations of Chinese originals. This fact illustrates the multilayered nature of translation reception, where artistic interpretation blends with cultural mystification.

Table 1

Correspondence between French, German, and Ukrainian translations of Du Fu’s poems and their originals

Original	Marquis d’Hervey de Saint-Denys (1862)	Judith Walter (1867)	Klabund (1915)	Ostap Lutsky (1918)
“兵車行”	“Le Départ des Soldats et des Chars de Guerre” [2, pp.88–90]	–	“Ausmarsch” [1, pp.12–13]	«Viisko Yde» [4, p.71]
–	–	“Le chien du vainqueur” [3, p.137]	“Sieger mit Hund und schwarzer Fahne” [1, p.20]	«Pobidnyk z Chornym Praporom i Psom» [4, p.70]
–	–	“Le départ du grand chef” [3, pp.129–130]	“Nachts im Zelt” [1, p.17]	«Nich v Nameti» [4, pp.70–71]

The analysis of Lutsky's translation demonstrates the complexity of interlingual and intercultural transfer. The secondary reception through French and German versions altered not only the vocabulary and stylistics, but also the imagery of Du Fu's poetry, thus creating a unique hybrid text. This process illustrates how translation functions not just as technical transfer, but as a creative act of mediation generating new meanings and aesthetic directions, shaped by both the source and target cultural contexts.

An important feature of Lutsky's translation is its interpretive orientation: the translator not only conveys the meaning, but also adapts it to his own historical reality. In the afterword, he notes: "Perepoviv na boievshchi, v liutim 1918 r. Stakh Lutskyi" ("Retold on the battlefield, in February 1918, Stakh Lutsky") referring to his personal wartime experience as a soldier of the 95th Infantry Regiment under General Eduard von Böhm-Ermolli. Thus, the motifs of war and human suffering in Du Fu's poetry acquire a new, contemporary resonance in Lutsky's version.

This case is emblematic of the early stage of Ukrainian translation studies, when Chinese poetry entered Ukrainian culture through multiple linguistic and cultural filters, but at the same time contributed to the expansion of its poetic horizons. Even while working with mediated texts, Lutsky managed to convey the humanistic spirit of the Chinese poet and integrate it into the Ukrainian context of the 1918 wartime period, amid the backdrop of World War I.

The analysis allows us to consider Lutsky's translations not only as a literary event but also as a phenomenon of intercultural mediation. The Ukrainian version, having traversed French and German poetic traditions, reflects European interpretive models of perceiving Chinese classics in early 20th century. Lutsky's experience demonstrates the early integration of Ukrainian literature into the broader processes of cultural dialogue and the formation of the image of the "Other" in Ukrainian modernism.

Future research perspectives include broadening the corpus of identified translations and investigating their intertextual connections, which would help reconstruct a more comprehensive picture of the reception of Chinese poetry in Ukrainian culture during the first half of the 20th century.

Bibliography:

1. *Dumpfe Trommel und beraushtes Gong. Nachdichtungen chinesischer Kriegsliryk von Klabung.* Leipzig, 1915.
2. Marquis d'Hervey-Saint-Denys. *Poésies de L'époque des Thang.* Amyot, Paris, 1862.
3. Walter J. *Le livre de Jade.* Paris, 1867.
4. Ту Фу. Війна. *Шляхи*, 1918. Ч. 2. С. 70–71.

Русакова К. О.

ORCID: 0000-0002-9881-9035

аспірантка кафедри порівняльної філології східних та англомовних країн

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара м. Дніпро, Україна

Ліпіна В. І.

ORCID: 0000-0001-9089-5159

докторка філологічних наук, професорка, завідувачка кафедри порівняльної філології східних та англомовних країн

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара м. Дніпро, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЧЕН'ЮЙВ В АВТОБІОГРАФІЇ АДЕЛІН ЄН МА «ОПАЛЕ ЛИСТЯ: ПРАВДИВА ІСТОРІЯ НЕБАЖАНОЇ КИТАЙСЬКОЇ ДОНЬКИ»

Ключові слова: китайсько-американська література, транскультура, ідентичність, чен'юй, автобіографія.

Автобіографічний твір китайсько-американської письменниці Аделін Єн Ма «Опале листя: правдива історія небажаної китайської доньки» («Falling Leaves: The True Story of an Unwanted Chinese Daughter») було видано в 1997 році. Лікарка за професією, Аделін Єн Ма з дитинства мріяла стати письменницею, тож її перший твір став не просто життєписом, а унікальним відображенням психологічного самоаналізу, травматичного досвіду дитинства та юності, внутрішньої та зовнішньої боротьби та симбіозу китайської та американської культур, шанобливого ставлення до китайської мови, літератури, філософії та історії. Така тематична різноманітність твору обумовлює використання авторкою різноманітних художніх прийомів, одним з яких є *чен'юї* – сталі вирази, що складаються переважно з чотирьох ієрогліфів і мають глибокий культурно-історичний контекст. Письменниця використовує *чен'юї* в якості назв глав та у мовленні головних героїв твору. Американська літературознавиця Хана Кан у роботі «Дискурсивний аналіз перемикання кодів у Falling Leaves і Luoyeguigen (落葉歸根)» вважає, що використання *чен'юїв* у тексті автобіографії є виявом прийому кодового перемикання (code-switching) [1].

Дослідниця зауважує, що *чен'юї* мають декілька функцій у дебютному творі Аделін Єн Ма. По-перше, введення китайських ідіом у заголовки розділів формує для читача певний емоційний або смисловий «тон» кожної частини твору [1]. Наприклад, назва другої глави – «點鐵成金» *Converting Iron into Gold* («Перетворювати залізо на золото») – одразу вказує, що її тематика буде пов'язана з матеріальним становищем родини. У цій главі авторка й справді описує історію життя свого дідуся, який мав хист до ведення бізнесу, отримання прибутку, розумівся на інвестуванні та був загалом винахідливою та кмітливою людиною.

По-друге, вживання китайських висловів у репліках персонажів стає засобом демонстрації китайської культурної ідентичності родини авторки для американського читача [1]. Наприклад, фраза «山高水長、有何不可?» («Mountains are high and rivers are long. Is there anything impossible?») («Гори високі, річки довгі. Чи є щось неможливе?») [2]. Тут письменниця свідомо застосовує ідіому, щоб передати свій настрій під час переїзду з Гонконгу до Великої Британії для здобуття вищої освіти, адже тоді їй здавалося, що весь світ відкритий для неї.

По-третє, враховуючи стилістичну тональність твору, *чен'юї* функціонують як сигнал зміни комунікативної ситуації або емоційного стану персонажів. На думку Хани Кан, китайські вислови найчастіше позначають перехід до опису негативних подій чи емоційного напруження головної героїні або інших дійових осіб [1]. Яскравим прикладом може бути розмова батька з сином: «胡說八道! (Don't talk nonsense eight ways!)» *Father exclaimed. "You're always exaggerating"* («Що за нісенітниця! – вигукнув батько. – Ти завжди перебільшуєш») [2]. Використання традиційного сталого виразу тут допомагає передати ступінь роздратування старшого члена родини.

Варто наголосити, що вводячи китайські ідіоми в англійський текст, авторка ніколи не залишає їх без пояснення: вона подає ієрогліфічний запис, транскрипцію пінїнем та дослівний переклад. Так письменниця прагне зробити китайські культурні коди зрозумілими американському читачеві, інколи навіть спрощуючи подачу. Окрім того, китайські вислови нерідко виконують функцію прихованого висновку чи моралі. У цьому можна побачити ще одну, четверту, функцію використання *чен'юїв*, яка доповнює три, виділені літературознавицею Ханною Кан. Наприклад: «The solution is simple. 一刀兩斷! *Yi dao liang duan!* (Let's sever this kinship with one whack of the knife!)» («Рішення просте. Розірвімо ці стосунки раз і назавжди!») [2]. Так головна героїня підсумовує тривалу історію зі старшою сестрою після того, як допомога з її боку у відповідь обернулася невдячністю та звинуваченнями. Обрана ідіома влучно завершує сюжетну лінію.

Таким чином, застосування *чен'юїв* у автобіографічному творі Аделін Єн Ма «Опале листя: правдива історія небажаної китайської доньки» є важливим художнім засобом. Уведення китайських висловів

до англійського тексту допомагає передати загальну емоційну атмосферу окремих розділів, підкреслити культурну приналежність родини головної героїні, підсилити емоційні стани персонажів, а також зробити елементи китайської культури зрозумілими для американської аудиторії. Для більш глибокого аналізу специфіки мовного та культурного кодового перемикавання як у цьому творі, так і у творчості письменниці загалом, подальші дослідження потребують детального розгляду кожного випадку використання китайських висловів у поєднанні з англійською мовою.

Література:

1. Kang H. A discourse analysis of code-switching in *Falling Leaves and Luoyeguigen (落葉歸根)*. *Proceedings of the 20th North American Conference on Chinese Linguistics (NACCL-20)*. 2008. Vol. 2. P.999–1010.
2. Mah A. Y. *Falling Leaves: The True Story of an Unwanted Chinese Daughter*. Penguin Books, 2010. 278 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-561-0-22>

Savchenko M. V.

ORCID: 0000-0003-2980-0610

*Postgraduate Student at the Department of the Far East
and Southeast Asia Languages and Literature
Educational and Scientific Institute of Philology
of Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine,
Faculty of Chinese Language and Literature
National Chengchi University
Taipei, Taiwan*

DECODING WOMEN'S SCRIPT: WHAT CAN NÜSHU GRAPHS PERCEPTION TELL US ABOUT PHONOLOGICAL AND SEMANTIC AWARENESS IN CHINESE READERS

Key words: *Nüshu*, *nüzi*, Chinese character, Mandarin Chinese, Jiangyong dialect, phonology, semantics, orthography.

Introduction

This study tests whether readers with different language backgrounds recruit phonological or lexical–semantic information when processing *nüshu*

graphs. We propose to implement a pre-registered, online behavioral experiment with three groups of Mandarin Chinese and Jiangyong dialect speakers literate in Chinese characters with different degree of literacy in women's script.

The study is ongoing, so we present the experiment design and predictions.

Background

Nüshu is a women's writing and formulaic folk literature historically used in Jiangyong County, Hunan, PRC. The script is phonetic, it encodes syllables of Jiangyong dialect and its vernacular variations (*Xiangnan tuhua*) [14]. One graph (*nüzi*) typically covers a same or near-same-sound set of words. Comparative paleography and corpus-based studies from original-ecology texts report that the great majority of basic *nüzi* shapes can be traced to square Chinese characters, *hanzi* [12; 13; 15; 16; 17; 18]. Scholars identified over a thousand *nüzi* with about 300 basic graphs, while individual *nüshu* transmitter used 400–600 graphs, including variants. Unicode encodes 396 most frequently used *nüshu* letters, which possess different degree of similarity to Chinese characters.

Contemporary cognitive work on Chinese characters processing indicates conjoint activation of different domains with reader's experience dependency. Perfetti et al. [9] proposed an interactive lexical constituency model for Chinese writing and word recognition, where the representation of a character or word consists of three interwoven components: orthographic, phonological, and semantic. Neurolinguistic studies suggest that sublexical constituents can elicit semantic activation [2]; orthographic expertise drives left-lateralized N170 enhancement [7] and, within Chinese, N170 strengthening appears primarily orthography-driven [8]. Developmental evidence links N400 lexicality effects to growing sensitivity to orthographic well-formedness [3], while meta-analytic results show robust but weaker-than-alphabetic correlations between phonological awareness and Chinese reading [4]. Eye-movement data suggest relatively late phonological activation in Chinese and minimal contribution of tone to error recovery [10].

These findings motivate a test of whether *nüzi* perception by different reader groups preferentially recruits lexical–semantic or phonological information. This study presents a primary stage of the research by implementing a targeted behavioral test. To our knowledge, no previous cognitive or neurolinguistics studies experiments on *nüshu* (*nüzi*) graph perception have been published.

Research Questions & Predictions

RQ1. For Mandarin Chinese speakers with no Jiangyong or *nüshu* knowledge, does *nüzi* processing preferentially trigger lexical–semantic activation via perceived similarity with *hanzi* or phonological activation?

Prediction 1. Greater semantic or orthographic than phonological priming from *nüzi* to *hanzi* for this group.

RQ2. For Jiangyong speakers unversed in *nüshu*, does *nüzi* processing preferentially trigger phonological activation via dialect sound mapping or lexical–semantic activation?

Prediction 2. Greater phonological than semantic priming for this group.

RQ3. Do Jiangyong *nüshu* practitioners show robust activation of both routes?

Prediction 3. Strong priming in both channels, with faster overall responses.

Participants

1. 50 Mandarin Chinese speakers proficient in traditional and simplified Chinese characters, unfamiliar with Jiangyong and *nüshu*.

2. 10 Jiangyong dialect speakers proficient in simplified Chinese characters unfamiliar with *nüshu*.

3. 5 *nüshu* practitioners also proficient in simplified Chinese characters (control group).

Participants for group one are recruited online among the Taiwanese and Chinese students from National Chengchi University (Taipei, Taiwan). Group two is recruited among the personal contacts in Jiangyong County (Hunan, China). Group three are officially recognized *nüshu* culture transmitters from Jiangyong.

Materials & Stimuli

The design combines cross-script priming and speeded judgments to dissociate phonological from lexical–semantic activation during *nüzi* perception.

Nüzi set: 55 items sampled from the most frequently used graphs [19] balanced by stroke count and frequency. For each *nüzi* prime, five to ten *hanzi* targets are curated. *Hanzi* include semantic-related, phonological-related, orthographic-related, and unrelated controls.

Task and Procedure

Two complementary tasks are designed with Gorilla experiment builder and administered online with the prior consent of the participants.

Task 1. Visual detection of Chinese characters and *nüshu* graphs. A rapid serial visual presentation stream mixes standard *hanzi* and *nüzi* to test the participants' ability to recognize if current item is identical to the immediately preceding one. The task captures script-general visual stability and attention.

Task 2. *Nüzi* to *hanzi* forced-choice mapping to test cross-script priming and identification. Each trial shows one *nüzi* prime with five to ten *hanzi* target choices. Participants select the *hanzi* they judge to correspond to the *nüzi* prime. Accuracy and response latency are recorded.

Conclusion

Study predictions align with interactive accounts of Chinese character recognition in which orthography, phonology, and semantics are jointly engaged, with experience-driven variations in perception. Some of the experiment participants are also Cantonese speakers, which may suggest unpredicted results.

Small number in the practitioner control group reflects current *nüshu* literacy and practice rarity. Current *nüshu* transmitters are educated in Chinese characters prior to their *nüshu* script acquisition.

The study of *hanzi* to *nüshu* mapping is also suggested, however, as our fieldwork reveals, there is only one elderly Jiangyong resident with no literacy in *hanzi* and limited literacy in *nüshu*, unfortunately, with nearly complete sight loss.

Future work is expected to add EEG (N170/N400) for laterality or eye-tracking to time-resolve route recruitment and expand the practitioner sample via multi-site collaboration.

Bibliography:

1. Guan, C. Q., Smolen, E. R., Meng, W., & Booth, J. R. (2021). Effect of handwriting on visual word recognition in Chinese bilingual children and adults. *Frontiers in Psychology*, 12, 628160.

2. Lee, C.-Y., Tsai, J.-L., Huang, H.-W., Hung, D. L., & Tzeng, O. J.-L. (2006). The temporal signatures of semantic and phonological activations for Chinese sublexical processing: An event-related potential study. *Brain Research*, 1121(1), 150–159.

3. Lee, C.-Y. (2022). Semantic awareness in reading Chinese. In C.-R. Huang, Y.-H. Lin, I.-H. Chen, & Y.-Y. Hsu (Eds.), *The Cambridge handbook of Chinese linguistics* (pp. 23–43). Cambridge University Press.

4. Lee, J.-R., & Huang, C.-R. (2022). Phonological awareness, orthography, and learning to read Chinese. In C.-R. Huang, Y.-H. Lin, I.-H. Chen, & Y.-Y. Hsu (Eds.), *The Cambridge handbook of Chinese linguistics* (pp. 3–22). Cambridge University Press.

8. Lin, S. E., Chen, H.-C., Zhao, J., Li, S., He, S., & Weng, X. C. (2011). Left-lateralized N170 response to unpronounceable pseudo but not false Chinese characters: The key role of orthography. *Neuroscience*, 190, 200–206.

6. Lin, Y.-C., Chen, H.-Y., Lai, Y. C., & Wu, D. H. (2015). Phonological similarity and orthographic similarity affect probed serial recall of Chinese characters. *Memory & Cognition*, 43, 538–554.

7. Maurer, U., Zevin, J. D., & McCandliss, B. D. (2008). Left-lateralized N170 effects of visual expertise in reading: Evidence from Japanese syllabic

and logographic scripts. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 20 (10), 1878–1891.

8. Newman, E. H., Tardif, T., Huang, J., & Shu, H. (2011). Phonemes matter: The role of phoneme-level awareness in emergent Chinese readers. *Journal of Experimental Child Psychology*, 108 (2), 242–259.

9. Perfetti, C. A., Liu, Y., & Tan, L. H. (2005). The lexical constituency model: Some implications of research on Chinese for general theories of reading. *Psychological Review*, 112 (1), 43–59.

10. Yan, M., Tsang, Y.-K., & Pan, J. (2024). Phonological recovery during Chinese sentence reading: Effects of rime and tone. *Language, Cognition and Neuroscience*, 39 (4), 501–512.

11. Zhang, L., & Xing, H. (2023). The interaction of orthography, phonology and semantics in the process of second language learners' Chinese character production. *Frontiers in Psychology*, 14, 1076810.

12. 陳其光 (編) (2006) 女漢字典。北京：中央民族大學出版社。

13. 宮哲兵 (2001) 论江永女书决非先秦古文字。中南民族学院学报 (人文社会科学版), 6, 130–133。

14. 黃雪貞 (1993) 江永方言研究。北京：社會科學文獻出版社。

15. 彭澤潤 (2011) 江永女書文字研究。長沙：岳麓書社。

16. 趙麗明、周碩沂、陳啟光 (編) (1992) 中國女書集成。北京：清華大學出版社。

17. 趙麗明 (2005a) 中國女書合集。上海：中華書局。

18. 趙麗明 (2005b) 《女書用字比較》的學術價值。見 遠藤織枝、黃雪貞 (編), 女書的歷史與現狀 (80–98頁)。北京：中國社會科學出版社。

19. 趙麗明 (2018) 傳奇女書：花溪君子女九簪。北京：清華大學出版社。

МАТЕРІАЛИ
XIX МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**КИТАЙСЬКА ЦИВІЛІЗАЦІЯ:
ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ**

27 листопада 2025 р.

Підписано до друку 28.11.2025. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 5,58. Тираж 100. Замовлення № 1225-111.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Українсько-польське наукове видавництво «Liha-Pres»
79000, м. Львів, вул. Технічна, 1
87-100, м. Торунь, вул. Лубіцка, 44
Телефон: +38 (050) 658 08 23
E-mail: editor@liha-pres.eu
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6423 від 04.10.2018 р.